

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ПОЉОПРИВРЕДНИ ФАКУЛТЕТ
Департман за економику пољопривреде
и социологију села

Јелена Глуваковић

Дипл. менаџер

**ЕКОНОМСКО-ПРАВНИ АСПЕКТИ СКЛАДИШТЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ
ПРОИЗВОДА У ЈАВНИМ СКЛАДИШТИМА**

МАСТЕР РАД

Нови Сад, 2026

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ПОЉОПРИВРЕДНИ ФАКУЛТЕТ
Департман за економику пољопривреде
и социологију села

Кандидат

Јелена Глуваковић

Ментор

Проф. др Јанко Веселиновић

**ЕКОНОМСКО-ПРАВНИ АСПЕКТИ СКЛАДИШТЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ
ПРОИЗВОДА У ЈАВНИМ СКЛАДИШТИМА**

МАСТЕР РАД

Нови Сад, 2026

САДРЖАЈ

1. УВОД	1
1.1. ПРОБЛЕМ И ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА	2
1.2. ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА	3
1.3. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА.....	3
1.4. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА	4
1.5. СТРУКТУРА РАДА	5
2. ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ СКЛАДИШТЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА... 7	
2.1. ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ СКЛАДИШТЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА . 7	
2.2. ИСТОРИЈАТ СКЛАДИШТЕЊА ЖИТАРИЦА	8
2.3. ТЕХНОЛОШКИ ПРОЦЕСИ СКЛАДИШТЕЊА ЖИТАРИЦА.....	10
2.4. ФАКТОРИ РИЗИКА И ГУБИЦИ У ПРОЦЕСУ СКЛАДИШТЕЊА.....	11
3. ЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ СКЛАДИШТЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА	13
3.1. ЕКОНОМСКА ОПРАВДАНОСТ СКЛАДИШТЕЊА У ОДНОСУ НА ТРЕНУТНУ ПРОДАЈУ	13
3.2. УТИЦАЈ СКЛАДИШТЕЊА НА ПРИХОД И ФИНАНСИЈСКУ СТАБИЛНОСТ ПРОИЗВОЂАЧА	14
3.3. ТРОШКОВИ И ЕКОНОМИКА СКЛАДИШТЕЊА	16
3.3.1. Структура трошкова складиштења	16
3.3.2. Фиксни трошкови складиштења.....	17
3.3.3. Варијабилни трошкови.....	19
3.3.4. Економска оцена исплативости складиштења	21
3.4. УТИЦАЈ СКЛАДИШТЕЊА НА ТРЖИШНУ ЛИКВИДНОСТ	23
3.5. ФИНАНСИЈСКА УЛОГА РОБНИХ ЗАПИСА	25
3.6. ЕМПИРИЈСКА АНАЛИЗА ЦЕНОВНИХ ЕФЕКТА ОДЛАГАЊА ПРОДАЈЕ КУКУРУЗА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	27
3.6.1. Предмет и циљ емпиријске анализе	29
3.6.2. Извори података и методологија истраживања.....	29
3.6.3. Анализа кретања цена кукуруза у периоду 2020/2021-2024/2025	30
3.6.4. Поређење продаје у периоду жетве и одложене продаје	30
3.6.5. Економска оцена ефекта складиштења	31
3.6.6. Импликације резултата за систем јавних складишта	32
4. ЈАВНА СКЛАДИШТА КАО ЕКОНОМСКО-ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТ	33
4.1. ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА	33

4.2.	ЕКОНОМСКА И ФУНКЦИОНАЛНА УЛОГА РОБНОГ ЗАПИСА	35
4.3.	ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА НА ПОЉОПРИВРЕДНИКЕ.....	39
4.4.	УТИЦАЈ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА НА ЦЕНЕ И ТРЖИШНУ СТАБИЛНОСТ 41	
5.	ПРАВНИ ОКВИР ЈАВНИХ СКЛАДИШТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	44
5.1.	ЗАКОН О ЈАВНИМ СКЛАДИШТИМА	44
5.2.	ПРАВНО УРЕЂЕЊЕ РОБНИХ ЗАПИСА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	49
5.3.	ПОСТУПАК ЛИЦЕНЦИРАЊА ЈАВНИХ СКЛАДИШТАРА	53
5.4.	ОДГОВОРНОСТ СКЛАДИШТАРА И ПРАВА ВЛАСНИКА РОБЕ	54
5.5.	КОНТРОЛА, НАДЗОР И ОСИГУРАЊЕ У СИСТЕМУ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА	56
6.	СИСТЕМ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА У ПРАКСИ.....	59
6.1.	УГОВОР О СКЛАДИШТЕЊУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА – ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ У ПРАКСИ.....	60
6.2.	ПРИКАЗ УГОВОРА О СКЛАДИШТЕЊУ У ПРИВАТНОМ СКЛАДИШТУ (ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ).....	62
6.3.	ПРАВНА АНАЛИЗА УГОВОРА О СКЛАДИШТЕЊУ МЕРКАНТИЛНЕ ПШЕНИЦЕ.....	67
6.4.	ОПШТА ОЦЕНА ПРАВНОГ ПОЛОЖАЈА ОСТАВОДАВЦА У СИСТЕМУ ПРИВАТНИХ СКЛАДИШТА.....	70
6.5.	ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА УГОВОРА О СКЛАДИШТЕЊУ МЕРКАНТИЛНЕ ПШЕНИЦЕ	71
6.5.1.	Структура и ниво трошкова складиштења	71
6.5.2.	Утицај трошкова на економску оправданост складиштења.....	72
6.5.3.	Утицај уговора на ликвидност пољопривредног произвођача	72
6.5.4.	Клаузула о обавези понуде робе складиштару – економски аспект	73
6.5.5.	Расподела ризика између уговорних страна.....	73
6.5.6.	Поређење уговора у приватним и јавним складиштима.....	74
7.	УПОРЕДНА АНАЛИЗА СИСТЕМА ЈАВНИХ СКЛАДИШТА.....	76
7.1.	ЈАВНА СКЛАДИШТА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ.....	76
7.2.	БУГАРСКА КАО МОДЕЛ РАЗВОЈА	77
7.3.	МАЂАРСКА – СИСТЕМ РОБНИХ ЗАПИСА	79
7.4.	РЕГИОН: ХРВАТСКА И РУМУНИЈА	80
7.5.	ПОРЕЂЕЊЕ СА СИСТЕМОМ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА У СРБИЈИ.....	81
8.	SWOT АНАЛИЗА ЗАКОНА О ЈАВНИМ СКЛАДИШТИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	84

8.1.	МЕТОДОЛОГИЈА SWOT АНАЛИЗЕ И ПРИСТУП ПРОЦЕНИ ЗАКОНА .	85
8.2.	СНАГЕ (STRENGTHS) – НОРМАТИВНЕ ПРЕДНОСТИ И ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ	86
8.3.	СЛАБОСТИ (WEAKNESSES) – НОРМАТИВНА ОГРАНИЧЕЊА И ЕКОНОМСКИ ИЗАЗОВИ ПРИМЕНЕ	88
8.4.	ПРИЛИКЕ (OPPORTUNITIES) – РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛ И МОГУЋНОСТИ УНАПРЕЂЕЊА СИСТЕМА	90
8.5.	ПРЕТЊЕ (THREATS) – СПОЉНИ РИЗИЦИ И ФАКТОРИ НЕСТАБИЛНОСТИ СИСТЕМА	91
8.6.	СИНТЕТИЧКИ ЗАКЉУЧАК SWOT АНАЛИЗЕ	93
9.	ПРЕДЛОГ МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СИСТЕМА ЈАВНИХ СКЛАДИШТА У СРБИЈИ.....	95
9.1.	ЕКОНОМСКЕ МЕРЕ	95
9.2.	ПРАВНЕ МЕРЕ	96
9.3.	ИНСТИТУЦИОНАЛНЕ МЕРЕ.....	96
9.4.	ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ ИЗ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	97
10.	ЗАКЉУЧАК	98
11.	ЛИТЕРАТУРА.....	101
12.	ПРИЛОЗИ.....	105

ЕКОНОМСКО-ПРАВНИ АСПЕКТИ СКЛАДИШТЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА У ЈАВНИМ СКЛАДИШТИМА

Резиме

Складиштење пољопривредних производа има значајну улогу у стабилности аграрног тржишта, посебно у условима сезонске производње и ценовних осцилација. Предмет рада је анализа економско-правних аспеката складиштења у систему јавних складишта у Републици Србији. Посебна пажња посвећена је економској оправданости одлагања продаје, правном оквиру и улози јавних складишта у смањењу тржишних ризика. Емпиријска анализа заснована је на поређењу просечних откупних цена кукуруза у октобру једне и марту наредне године, на основу података Републичког завода за статистику и Продуктне берзе Нови Сад. Примењена је и SWOT анализа. Резултати показују да је одлагање продаје у већини посматраних периода било праћено вишом ценом, али да економска исплативост зависи и од трошкова складиштења. Јавна складишта могу допринети стабилизацији тржишта и побољшању положаја пољопривредних произвођача.

Кључне речи: *складиштење пољопривредних производа, јавна складишта, робни записи, економска оправданост, тржишна стабилност, SWOT анализа.*

ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS OF AGRICULTURAL PRODUCT STORAGE IN PUBLIC WAREHOUSES

Abstract

Storage of agricultural products plays an important role in agricultural market stability, especially under seasonal production and price fluctuations. This thesis analyzes the economic and legal aspects of storage within the public warehouse system in the Republic of Serbia. Special attention is given to the economic justification of delayed sales, the legal framework, and the role of public warehouses in reducing market risks. The empirical analysis compares average maize purchase prices in October and March of the following year, using data from the Statistical Office of the Republic of Serbia and the Novi Sad Commodity Exchange. A SWOT analysis was also applied. Results show that delayed sales were associated with higher prices in most periods, although profitability also depends on storage costs. Public warehouses can contribute to market stability and improve the position of agricultural producers.

Keywords: *agricultural product storage, public warehouses, warehouse receipts, economic justification, market stability, SWOT analysis.*

1. УВОД

Пољопривредна производња представља једну од најзначајнијих привредних делатности у Републици Србији, са израженим утицајем на економску стабилност, запосленост и спољнотрговинску размену. Међутим, сезонски карактер производње и изражене ценовне осцилације доводе пољопривредне произвођаче у неповољан економски положај, посебно у периоду непосредно након жетве.

У таквим условима, складиштење пољопривредних производа има значајну улогу, јер омогућава временско усклађивање понуде и тражње и ублажава негативне ефекте сезонских флукуација. Поред своје технолошке функције очувања квалитета производа, складиштење све више добија и економску и финансијску димензију, посебно кроз развој система јавних складишта.

Систем јавних складишта представља институционални механизам који омогућава сигурно складиштење, стандардизацију и контролу квалитета пољопривредних производа, као и њихово укључивање у финансијске токове путем робних записа. На тај начин, складиштење превазилази своју класичну функцију и постаје важан инструмент управљања ризиком, ликвидношћу и тржишном стабилношћу.

Полазећи од наведеног, у раду се анализирају економско-правни аспекти складиштења пољопривредних производа у систему јавних складишта, са циљем сагледавања њихове улоге у функционисању аграрног тржишта и могућности унапређења постојећег система. Поред нормативне и економске анализе, у раду је примењена и SWOT метода ради процене предности, слабости, развојних потенцијала и ограничења система јавних складишта у Републици Србији.

1.1. ПРОБЛЕМ И ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Проблем истраживања у овом раду произилази из недовољно развијеног и функционалног система складиштења пољопривредних производа у Републици Србији, посебно у делу који се односи на примену система јавних складишта и робних записа. Иако је нормативни оквир у овој области формално успостављен, његова практична примена је ограничена, што доводи до недовољног коришћења економских и финансијских потенцијала складиштења.

У пракси, пољопривредни произвођачи се и даље у великој мери ослањају на непосредну продају након жетве, услед недостатка ликвидних средстава и недовољно развијених институционалних механизма подршке. Оваква ситуација доводи до продаје пољопривредних производа по неповољним ценама, што негативно утиче на економску стабилност произвођача и укупну ефикасност аграрног тржишта.

Додатни проблем представља недовољна повезаност складишног система са финансијским тржиштем, услед чега робни записи као инструмент обезбеђења кредита нису у довољној мери заживели у пракси. Ово ограничава могућност коришћења ускладиштених производа као ликвидне имовине и смањује потенцијал складиштења као економског инструмента.

Предмет истраживања у овом раду обухвата економско-правне аспекте складиштења пољопривредних производа у систему јавних складишта, са посебним освртом на анализу законског оквира, економске оправданости складиштења и улоге јавних складишта у стабилизацији тржишта пољопривредних производа. Истраживање је усмерено на сагледавање функционалности постојећег система и идентификовање могућности за његово унапређење.

1.2. ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ истраживања у овом раду је да се изврши свеобухватна анализа економско-правних аспеката складиштења пољопривредних производа у систему јавних складишта, са посебним освртом на функционалност постојећег система у Републици Србији.

Посебан циљ рада је да се утврди у којој мери систем јавних складишта и робних записа доприноси економској сигурности пољопривредних произвођача, побољшању ликвидности и стабилизацији тржишта пољопривредних производа. У том контексту, анализира се економска оправданост складиштења у односу на тренутну продају, као и утицај складиштења на приходе и финансијску стабилност произвођача.

Циљ рада је и да се, кроз анализу нормативног оквира и његове примене у пракси, идентификују кључни недостаци постојећег система јавних складишта, као и да се укаже на могућности његовог унапређења.

Додатно, применом емпиријске анализе кретања цена пољопривредних производа и SWOT методе, настоји се да се обезбеди свеобухватна оцена економске оправданости складиштења и развојног потенцијала система јавних складишта у Републици Србији.

1.3. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

Главна хипотеза:

Систем јавних складишта у Републици Србији има значајан потенцијал за унапређење тржишне стабилности и економске сигурности пољопривредних произвођача, али његова функционалност у пракси није у потпуности развијена.

Помоћне хипотезе:

Примена система јавних складишта и робних записа доприноси повећању ликвидности пољопривредних произвођача и смањењу потребе за продајом производа у периоду жетве.

Економска оправданост складиштења пољопривредних производа условљена је кретањем тржишних цена и висином трошкова складиштења, те не представља универзално исплативу стратегију.

Постојећи правни оквир јавних складишта у Републици Србији обезбеђује формалне услове за функционисање система, али његова примена у пракси није у довољној мери ефикасна.

Развој система јавних складишта и његово усклађивање са моделима Европске уније може допринети већој конкурентности домаће пољопривреде и стабилности аграрног тржишта.

1.4. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА

У раду је примењен комбиновани методолошки приступ који обухвата дескриптивну, аналитичку, компаративну и емпиријску методу, са циљем свеобухватног сагледавања економско-правних аспеката складиштења пољопривредних производа.

Дескриптивна метода коришћена је у циљу приказа основних појмова, значаја и карактеристика складиштења пољопривредних производа, као и институционалног оквира јавних складишта. Аналитичка метода примењена је приликом разматрања економске оправданости складиштења, структуре трошкова и утицаја складиштења на приходе и ликвидност пољопривредних произвођача.

Компаративна метода коришћена је у делу рада који се односи на поређење система јавних складишта у Републици Србији са моделима који се примењују у земљама Европске уније и региону, са циљем уочавања сличности, разлика и могућности примене добрих пракси.

Емпиријска анализа заснована је на подацима Републичког завода за статистику Републике Србије о просечним месечним откупним ценама кукуруза. Упоредном методом анализиране су цене у октобру једне године и марту наредне године, са циљем сагледавања ценовног ефекта одлагања продаје. Подаци Продуктне берзе Нови Сад

коришћени су као допунски извор за праћење и тумачење тржишних кретања. На овај начин омогућено је повезивање теоријских разматрања са конкретним кретањем цена на домаћем тржишту.

Поред наведених метода, у раду је примењена и SWOT анализа као инструмент синтетичке процене предности, слабости, развојних потенцијала и претњи система јавних складишта у Републици Србији.

1.5. СТРУКТУРА РАДА

Рад је структуриран тако да омогућава систематично сагледавање економско-правних аспеката складиштења пољопривредних производа, кроз логички повезане целине које прате постављене циљеве истраживања.

Након уводног дела, у другом поглављу приказане су теоријске основе складиштења пољопривредних производа, са освртом на његов значај, историјски развој, технолошке процесе и факторе ризика у складиштењу.

Треће поглавље посвећено је економским аспектима складиштења, укључујући анализу економске оправданости, утицаја на приход и ликвидност пољопривредних произвођача, као и улогу складиштења у стабилизацији тржишта. У оквиру овог поглавља дата је и емпиријска анализа ценовних ефеката одлагања продаје кукуруза у Републици Србији.

У четвртном и петом поглављу анализира се улога јавних складишта као економско-правног инструмента, као и нормативни оквир који регулише њихово функционисање у Републици Србији.

Шесто поглавље обухвата анализу система јавних складишта у пракси, кроз приказ и правно-економску анализу уговора о складиштењу.

У седмом поглављу дата је упоредна анализа система јавних складишта у земљама Европске уније и региону, са циљем идентификовања добрих пракси и могућности њихове примене.

Осмо поглавље садржи SWOT анализу система јавних складишта у Републици Србији, док су у деветом поглављу предложене мере за његово унапређење.

Рад се завршава закључком, у којем су сумирани кључни налази истраживања и дати предлози за даљи развој система јавних складишта.

2. ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ СКЛАДИШТЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

Правилно складиштење житарица има значајну улогу у обезбеђивању квалитетне хране, очувању вредности производа и стабилизацији пољопривредног тржишта (Ритз, 1988). Истовремено, одговарајући поступци складиштења смањују губитке и повећавају тржишну конкурентност произвођача.

2.1. ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ СКЛАДИШТЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

Складиштење пољопривредних производа представља скуп технолошких, организационих и контролних поступака усмерених на очување квалитета и количине производа након жетве и током периода чувања (Киш и Бошњак, 2015). Као важна карика у пољопривредно-прехранбеном ланцу, складиштење омогућава повезивање производње, прераде и потрошње, обезбеђујући континуитет снабдевања током целе године.

Основни значај складиштења огледа се у очувању физичких, хемијских и биолошких својстава пољопривредних производа. Неправилни услови складиштења могу довести до губитака у квалитету и квантитету, појаве микроорганизама, инсеката и глодара, као и до умањења употребне вредности производа (Бркић и сар., 2012). Правилно складиштење омогућава очување квалитета и количине робе, као и њену стандардизацију и хомогенизацију, што представља важан предуслов за даљу употребу и пласман пољопривредних производа (Веселиновић и сар., 2019)

Складиштење подразумева примену одговарајућих техничких и хигијенских стандарда у складишним објектима, укључујући контролу температуре и влажности, проветравање, као и спровођење мера дезинфекције, дезинсекције и дератизације (Агролекар). Ови поступци имају за циљ спречавање развоја штетних процеса и очување стабилности ускладиштене робе током целог периода складиштења.

Поред тога, складиштење омогућава стандардизацију и хомогенизацију пољопривредних производа, што доприноси њиховој даљој употреби у прерађивачкој индустрији и лакшем укључивању у тржишне токове. На тај начин, складиштење не представља само техничку фазу након производње, већ организован процес који обезбеђује стабилност и континуитет у снабдевању пољопривредним производима.

Шири економски и финансијски значај складиштења биће детаљније разматран у наредном поглављу рада.

2.2. ИСТОРИЈАТ СКЛАДИШТЕЊА ЖИТАРИЦА

Складиштење житарица представља једну од најстаријих активности у оквиру пољопривредне производње, насталу из потребе за очувањем хране и обезбеђивањем континуитета снабдевања. У раним фазама развоја друштва, складиштење се обављало у једноставним објектима, као што су земљане јаме и примитивна складишта, прилагођена природним условима и ограниченим технолошким могућностима.

Са развојем пољопривреде и повећањем обима производње, јавља се потреба за изградњом организованијих складишних капацитета, као што су амбари и житнице. У овом периоду складиштење је имало превасходно технолошку функцију, усмерену на очување производа, без значајније економске или тржишне улоге.

Значајнији напредак у складиштењу житарица остварен је развојем индустријских силоса и увођењем савремених технолошких решења, што је омогућило бољу контролу услова складиштења и смањење губитака. Овим се складиштење постепено трансформише из искључиво техничке активности у процес који има шири значај у функционисању аграрног система.

У савременим условима, складиштење житарица добија и економску и институционалну димензију, кроз развој система јавних складишта и примену робних записа. Овај приступ омогућава повезивање складиштења са тржишним и финансијским механизмима, чиме складишта постају важан инструмент стабилизације тржишта и унапређења положаја пољопривредних произвођача.

У Републици Србији, развој складишних капацитета дуго је био везан за постојеће прерађивачке индустрије, што је условило да складишта имају превасходно технолошку функцију. Савремени трендови указују на потребу даљег унапређења складишног система у правцу јачања његове тржишне и институционалне улоге.

Слика бр.1: Традиционални облици складиштења житарица и савремени силосни системи (Старе дрвене житнице-амбари, први индустријски силоси, модерни бетонски силоси)

Извор: Интернет

Развој складишних капацитета од традиционалних облика до савремених силосних система указује на технолошки и организациони напредак у области складиштења житарица.

2.3. ТЕХНОЛОШКИ ПРОЦЕСИ СКЛАДИШТЕЊА ЖИТАРИЦА

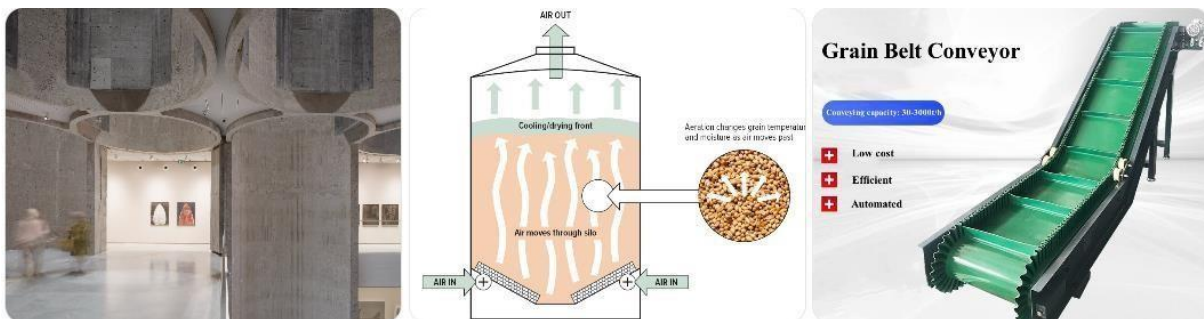
Технолошки процеси складиштења житарица представљају скуп међусобно повезаних поступака чији је основни циљ очување квалитета и количине производа од момента пријема у складиште до његовог даљег коришћења или пласмана на тржиште. Ови процеси одвијају се по утврђеном редоследу и захтевају примену одговарајућих технолошких и организационих мера (Мастиловић и сар., 2011).

Процес складиштења започиње пријемом зрна, током којег се врши мерење масе и контрола основних физичко-хемијских карактеристика. Након пријема следи механичко чишћење зрна, чији је циљ уклањање примеса и нечистоћа, чиме се обезбеђују повољнији услови за даље складиштење. Поред припреме самог производа, значајна је и одговарајућа припрема складишног простора пре пријема новог рода, која обухвата чишћење објекта и примену превентивних мера за спречавање појаве складишних штеточина (Пољосфера).

Сушење зрна представља једну од најважнијих фаза у процесу складиштења, јер садржај влаге директно утиче на стабилност и очување квалитета производа. Обезбеђивањем оптималне влажности спречавају се непожељни процеси и омогућава сигурно чување током дужег временског периода (Жежељ, 1989).

Након сушења, зрно се смешта у складишне објекте, где се током складишног периода обезбеђују контролисани услови чувања. Посебна пажња посвећује се одржавању одговарајуће температуре и влажности, као и проветравању, како би се обезбедила стабилност ускладиштене робе (Калиновић, 1997).

Током читавог периода складиштења спроводи се континуирано праћење стања зрна, кроз контролу температуре, узорковање и проверу квалитета. Ови поступци омогућавају благовремено реаговање и одржавање оптималних услова складиштења.

Слика 2: Технолошки елементи савременог силосног складишта, унутрашњост силоса, аерациони систем, елеватор

Извор: Интернет

Применом наведених технолошких поступака обезбеђује се очување квалитета пољопривредних производа и смањење губитака током складишног периода, што представља основу за њихову даљу употребу и пласман (Калиновић, 1997).

2.4. ФАКТОРИ РИЗИКА И ГУБИЦИ У ПРОЦЕСУ СКЛАДИШТЕЊА

Током складиштења пољопривредних производа, посебно житарица, ускладиштена роба је изложена различитим факторима ризика који могу довести до губитака у квалитету и квантитету. Ови губици могу имати физичку, хемијску или биолошку природу и директно утичу на тржишну вредност производа.

Најзначајнији фактори ризика у процесу складиштења су влага и температура, које у великој мери одређују стабилност ускладиштених производа (Лишка и Розман, 2010). Повишен садржај влаге и неповољни температурни услови могу довести до развоја микроорганизама, плесни и квасаца, што узрокује кварење и смањење квалитета производа.

Поред физичко-хемијских фактора, значајну улогу имају и биолошки ризици, пре свега присуство инсеката, гриња и глодара. Њихово деловање може изазвати директне губитке у тежини и квалитету, као и контаминацију производа, што додатно умањује његову тржишну вредност.

Стабилност ускладиштених производа зависи и од њихових почетних својстава, као што су степен зрелости, садржај влаге и оштећења настала током жетве и транспорта. Због тога је квалитет робе у моменту ускладиштења од кључног значаја за успешно складиштење.

Управљање ризицима у складиштењу подразумева континуирано праћење стања ускладиштене робе, укључујући контролу температуре и влаге, као и периодично узорковање и анализу квалитета (Sauer, 1992). Правовременим реаговањем могу се спречити већи губици и очувати стабилност производа током складишног периода.

Применом одговарајућих технолошких и организационих мера могуће је значајно смањити ризике у складиштењу и обезбедити очување квалитета и економске вредности пољопривредних производа.

3. ЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ СКЛАДИШТЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

У савременим условима аграрног тржишта складиштење више не представља искључиво технолошку фазу након жетве, већ важан економски инструмент који утиче на управљање понудом, приходима произвођача и стабилност тржишта. У овом поглављу анализирају се основни економски аспекти складиштења пољопривредних производа, са посебним освртом на економску оправданост складиштења, утицај на приход и ликвидност произвођача, као и улогу складиштења у стабилизацији тржишта.

„Складиштење и систем робних записа сматрају се једним од кључних инструмената за унапређење функционисања аграрног тржишта и повећање економске сигурности произвођача.“ (Yazar, 2023)

3.1. ЕКОНОМСКА ОПРАВДАНOST СКЛАДИШТЕЊА У ОДНОСУ НА ТРЕНУТНУ ПРОДАЈУ

Економска оправданост складиштења пољопривредних производа најчешће се посматра кроз поређење две основне алтернативе: тренутне продаје производа након жетве и одлагања продаје путем складиштења. Поред складиштења, развој организованог тржишта и савремених тржишних инструмената, попут фјучерс уговора на житарице, може допринети ефикаснијем управљању ценовним ризиком у пољопривреди (Ковачевић, 2013). У периоду жетве, због повећане понуде на тржишту, цене пољопривредних производа су најчешће на најнижем нивоу, што директно утиче на смањење прихода пољопривредних произвођача.

Складиштењем се произвођачима омогућава да пласирају своје производе у периоду када је понуда на тржишту мања, а цене стабилније и често више. Међутим, економска оправданост улагања у складишне капацитете зависи од висине инвестиционих и оперативних трошкова, очекиваног обима коришћења складишта и кретања тржишних цена пољопривредних производа (Кокот, 2014). Практична искуства пољопривредних произвођача такође указују на значај складиштења као могућности одлагања продаје до тренутка постизања повољније тржишне цене (Агромедиа). Са економског становишта, складиштење је оправдано уколико разлика између продајне цене остварене у каснијем периоду и цене у моменту жетве премашује укупне трошкове складиштења. Ови трошкови обухватају не само директне трошкове чувања, већ и индиректне трошкове, као што су камате на ангажовани капитал и потенцијални ризици током складишног периода.

У пракси, одлука о складиштењу често није искључиво економска, већ је условљена и финансијским могућностима пољопривредних произвођача. Недостатак обртних средстава приморава многе произвођаче да продају своје производе одмах након жетве, чак и по неповољним ценама. У том контексту, складиштење добија шири значај, јер омогућава управљање временом продаје и смањење притиска тренутних финансијских потреба.

Посматрано са аспекта дугорочне економске одрживости, складиштење представља важан инструмент управљања ризиком и оптимизације прихода. Правилно организовано складиштење омогућава произвођачима да боље искористе тржишне циклусе, повећају укупне приходе и обезбеде већу стабилност пословања.

3.2. УТИЦАЈ СКЛАДИШТЕЊА НА ПРИХОД И ФИНАНСИЈСКУ СТАБИЛНОСТ ПРОИЗВОЂАЧА

Складиштење пољопривредних производа има директан утицај на висину прихода и финансијску стабилност пољопривредних произвођача. Омогућавањем флексибилности у избору тренутка продаје, произвођачи добијају могућност да смање негативне ефекте

сезонских ценовних осцилација и остваре повољније приходе у односу на тренутну продају након жетве.

У условима сезонског карактера пољопривредне производње, највећи део прихода остварује се у кратком временском периоду, док су трошкови производње присутни током целе године. Оваква структура прихода и расхода често доводи до проблема ликвидности, нарочито код малих и средњих пољопривредних газдинстава. Складиштење у том контексту представља механизам који омогућава равномернију расподелу прихода током године и стабилизацију новчаних токова.

Економски ефекти складиштења посебно су изражени код произвођача који немају довољно обртних средстава и који су, без могућности складиштења, приморани да продају своје производе по неповољним ценама. Задржавањем производа у складишту, пољопривредници добијају већу контролу над сопственим приходима и јачају своју преговарачку позицију у односу на откупљиваче и посреднике.

Складиштење доприноси и смањењу ризика пословања, јер омогућава произвођачима да боље планирају производњу и продају у складу са тржишним кретањима. Финансијска стабилност газдинстава се на тај начин унапређује, јер складиштење омогућава управљање временским распоредом продаје и ублажавање негативних ефеката нестабилних тржишних услова.

Посебан значај складиштење има за мала и средња пољопривредна газдинства, која су најосетљивија на промене цена и услове пласмана. Омогућавањем сигурнијег чувања производа и флексибилности у продаји, складиштење представља важан фактор економске сигурности и дугорочне одрживости пољопривредне производње. „Систем јавних складишта омогућава пољопривредним произвођачима приступ кредитима, повећава ликвидност аграрног сектора и доприноси смањењу ценовних осцилација на тржишту.“ (FAO, 2015)

3.3. ТРОШКОВИ И ЕКОНОМИКА СКЛАДИШТЕЊА

Трошкови складиштења пољопривредних производа представљају значајну компоненту укупних трошкова аграрне производње и имају директан утицај на економску оправданост складиштења. Висина и структура трошкова зависе од више фактора, као што су врста производа, дужина периода складиштења, примењена технологија и тип складишта. Анализа трошкова складиштења омогућава сагледавање економије складишног процеса и процену исплативости одлуке о одлагању продаје пољопривредних производа.

3.3.1. Структура трошкова складиштења

Трошкови складиштења пољопривредних производа представљају важну економску категорију, јер директно утичу на укупне трошкове производње и исплативост одлагања продаје. Њихов значај посебно долази до изражаја у условима тржишних флукуација, када одлука о складиштењу може имати пресудан утицај на висину прихода и финансијску стабилност пољопривредних произвођача.

Са економског становишта, складиштење се не може посматрати искључиво као техничка фаза у процесу производње, већ као посебна пословна активност која генерише одређене трошкове, али истовремено може донети и значајне економске користи. Управо из тог разлога, анализа структуре трошкова складиштења представља основу за процену економске оправданости одлагања продаје пољопривредних производа.

Структура трошкова складиштења зависи од више фактора, међу којима се издвајају врста пољопривредног производа, дужина периода складиштења, примењена технологија, капацитет и тип складишта, као и степен аутоматизације и контроле процеса. Трошкови складиштења могу се разликовати и у зависности од тога да ли се складиштење обавља у приватним или јавним складиштима, при чему јавна складишта, услед прописаних стандарда и контроле, често имају другачију структуру и ниво трошкова.

У теорији и пракси аграрне економије, трошкови складиштења најчешће се класификују на фиксне, варијабилне и условно варијабилне трошкове. Оваква подела омогућава детаљнију економску анализу и лакше утврђивање утицаја појединих категорија трошкова на укупну цену складиштења и коначну исплативост ове активности.

Фиксни трошкови складиштења постоје независно од количине ускладиштене робе и обухватају трошкове који настају услед постојања и функционисања складишних капацитета. Са друге стране, варијабилни трошкови директно зависе од обима и трајања складиштења, док условно варијабилни трошкови настају као последица квалитета ускладиштене робе и ризика током складишног периода.

Сагледавање структуре трошкова складиштења представља предуслов за правилно доношење одлуке о складиштењу пољопривредних производа. Само уколико очекивана корист од одложене продаје премашује укупне трошкове складиштења, складиштење може бити економски оправдано. Због тога ће у наредним подтачкама бити детаљно анализирани појединачне категорије трошкова складиштења и њихов утицај на економску ефикасност ове активности.

3.3.2. Фиксни трошкови складиштења

Фиксни трошкови складиштења представљају трошкове који настају независно од количине ускладиштене робе и дужине периода складиштења. Они постоје самим функционисањем складишних капацитета и имају значајан утицај на економску оправданост складиштења, посебно у условима недовољне искоришћености складишних капацитета.

У структури укупних трошкова складиштења, фиксни трошкови обухватају амортизацију складишних објеката и опреме, трошкове изградње или закупа складишта, административне и управљачке трошкове, као и трошкове осигурања објеката и опреме. Ови трошкови настају без обзира на то да ли је складиште у потпуности или делимично попуњено, што их чини посебно значајним фактором у економској анализи складиштења.

Амортизација складишних објеката и опреме представља једну од најважнијих ставки фиксних трошкова. Складишни објекти, као што су силоси, магацини и пратећа инфраструктура, захтевају значајна почетна улагања, чија се вредност током времена преноси на трошкове пословања. Поред објеката, амортизацији подлеже и техничка опрема за пријем, сушење, вентилацију, мерење и контролу квалитета зрна, што додатно повећава ниво фиксних трошкова.

Поред амортизације, значајну ставку фиксних трошкова чине трошкови изградње или закупа складишних капацитета. Изградња савремених складишта подразумева високе инвестиционе трошкове, нарочито у случају објеката који морају испуњавати строге техничке, хигијенске и безбедносне стандарде. Са друге стране, закуп складишта представља алтернативу која смањује почетна улагања, али и даље генерише фиксне трошкове који се морају измиривати без обзира на обим складиштења.

Административни и управљачки трошкови такође спадају у категорију фиксних трошкова складиштења. Они обухватају трошкове запослених у управи складишта, трошкове вођења евиденције, контроле квалитета, издавања документације, као и трошкове који настају у вези са испуњавањем законских и регулаторних обавеза. У систему јавних складишта, ови трошкови су често виши у односу на приватна складишта, јер јавна складишта подлежу строжем надзору и морају испуњавати прописане стандарде рада.

Посебну ставку фиксних трошкова чине трошкови осигурања складишних објеката и опреме. Осигурање има за циљ смањење ризика од потенцијалних губитака услед пожара, елементарних непогода, хаварија или других непредвиђених догађаја. У случају јавних складишта, осигурање представља обавезан елемент система, што додатно утиче на висину фиксних трошкова, али истовремено повећава сигурност власника ускладиштене робе.

Економски значај фиксних трошкова складиштења посебно долази до изражаја у условима ниске искоришћености складишних капацитета. У таквим случајевима, фиксни трошкови се распоређују на мању количину ускладиштене робе, што доводи до повећања трошкова по јединици производа и смањења економске ефикасности складиштења.

Насупрот томе, висока попуњеност складишта омогућава равномернију расподелу фиксних трошкова и смањење њиховог утицаја на укупну цену складиштења.

Са аспекта пољопривредних произвођача, разумевање структуре фиксних трошкова складиштења има кључни значај за доношење одлуке о избору складишног решења. Избор између приватних и јавних складишта, као и одлука о изградњи сопствених складишних капацитета, у великој мери зависи од процене да ли ће се фиксни трошкови оправдати кроз остварене економске користи.

У том контексту, фиксни трошкови складиштења представљају један од основних елемената економске анализе исплативости складиштења. Њихова висина и структура директно утичу на коначну цену складиштења и одлуку о одлагању продаје пољопривредних производа, што ће бити додатно разматрано у оквиру анализе варијабилних и условно варијабилних трошкова, као и у економској оцени укупне исплативости складиштења.

3.3.3. Варијабилни трошкови

Варијабилни трошкови складиштења представљају трошкове који директно зависе од количине ускладиштене робе, дужине периода складиштења и услова у којима се складиштење обавља. За разлику од фиксних трошкова, ови трошкови се мењају у складу са интензитетом коришћења складишних капацитета и имају значајан утицај на укупну економику складиштења пољопривредних производа.

У структури варијабилних трошкова складиштења најзначајније место заузимају трошкови енергије. Они обухватају потрошњу електричне и топлотне енергије за сушење пољопривредних производа, вентилацију, регулисање температуре и влажности, као и рад пратеће техничке опреме. Посебно код житарица, трошкови сушења могу представљати значајан део укупних варијабилних трошкова, нарочито у годинама са неповољним климатским условима и повећаним садржајем воде у зрну.

Поред енергије, значајну ставку варијабилних трошкова чине трошкови радне снаге ангазоване на пријему, манипулацији, контроли и одржавању ускладиштених производа.

Ови трошкови зависе од обима складиштења и учесталости појединих активности, као што су мерење температуре, узорковање, мешање зрна и контрола присуства штеточина. У условима продуженог складиштења, трошкови радне снаге могу имати растући тренд, што додатно утиче на укупну цену складиштења.

Трошкови редовног одржавања складишних објеката и опреме такође се сврставају у варијабилне трошкове. Они обухватају сервисирање техничке опреме, мање поправке, замену потрошних делова и одржавање система за контролу микроклиматских услова. Иако појединачно могу деловати као мањи издаци, укупно посматрано представљају значајан део варијабилних трошкова, нарочито код складишта са застарелом или недовољно одржаваном опремом.

Условно варијабилни трошкови складиштења настају као последица ризика и специфичних околности током складишног периода. У ову категорију спадају трошкови додатног сушења, поновне обраде зрна, лабораторијских анализа квалитета, као и трошкови заштите од штеточина и болести. Ови трошкови нису у потпуности предвидиви и у великој мери зависе од квалитета производа у моменту складиштења и услова у складишту.

Посебан аспект условно варијабилних трошкова односи се на потенцијалне губитке настале услед смањења квалитета или тежине ускладиштених производа. Губици могу настати као последица испаравања влаге, механичких оштећења, напада инсеката или развоја микроорганизама. Иако се настоји да се ови губици сведу на минимум применом савремених технологија и редовне контроле, они представљају реалан економски ризик који мора бити укључен у анализу трошкова складиштења.

Висина варијабилних трошкова у великој мери зависи од примене савремених технолошких решења у складиштењу. Увођење аутоматизованих система за праћење температуре и влажности, дигиталне евиденције залиха и даљинског надзора доприноси смањењу оперативних трошкова и бољој контроли ризика. Иако оваква улагања захтевају додатна финансијска средства, дугорочно посматрано она могу значајно умањити варијабилне и условно варијабилне трошкове.

Са становишта економске анализе, варијабилни трошкови складиштења имају пресудан утицај на одлуку о дужини периода складиштења. Како се период складиштења продужава, ови трошкови расту, што захтева пажљиву процену односа између очекиваног повећања продајне цене и додатних трошкова који настају. Уколико раст трошкова премашује очекивану корист од одложене продаје, складиштење губи економску оправданост.

Због тога је анализа варијабилних трошкова неизоставан део укупне економије складиштења пољопривредних производа. Њихово разумевање омогућава пољопривредним произвођачима и складиштарима да оптимизују складишне процесе, смање ризике и донесу рационалне одлуке у погледу времена и начина пласмана ускладиштених производа.

3.3.4. Економска оцена исплативости складиштења

Економска оцена исплативости складиштења пољопривредних производа заснива се на поређењу укупних трошкова складиштења и очекиваних економских користи које произилазе из одлагања продаје. Са становишта пољопривредних произвођача, одлука о складиштењу представља економску одлуку која подразумева процену ризика, очекиваних цена и доступности финансијских средстава (Михајловић и Малбашић Андрић, 2000) .

У најједноставнијем облику, складиштење је економски оправдано уколико разлика између продајне цене пољопривредног производа у каснијем периоду и цене у моменту жетве премашује укупне трошкове складиштења, укључујући фиксне, варијабилне и условно варијабилне трошкове. У супротном, складиштење представља економски неоправдан трошак који умањује укупни приход произвођача.

Посебан значај у економској оцени исплативости има сезонски карактер пољопривредне производње. У периоду жетве, због повећане понуде на тржишту, цене пољопривредних производа су најчешће на најнижем нивоу. У таквим условима, тренутна продаја често не обезбеђује адекватну надокнаду за уложени рад и средства. Складиштењем се

омогућава одлагање продаје за период када је понуда смањена, а тржишне цене стабилније и често више, што може довести до повећања укупног прихода.

Међутим, економска исплативост складиштења не зависи искључиво од кретања цена, већ и од висине и структуре трошкова складиштења. Фиксни трошкови, као што су амортизација и трошкови одржавања складишних капацитета, имају већи утицај код дужих периода складиштења и ниске искоришћености капацитета. Са друге стране, варијабилни и условно варијабилни трошкови расту са продужетком периода складиштења, што захтева пажљиву процену оптималног трајања складиштења.

У том контексту, складиштење се може посматрати као инвестиција у будућу тржишну позицију производа. Пољопривредни произвођач улаже средства у складиштење са очекивањем да ће у каснијем периоду остварити већу продајну цену која ће надокнадити трошкове и обезбедити додатну добит. Оваква инвестиција носи одређени ризик, јер кретање цена пољопривредних производа зависи од бројних фактора, као што су климатски услови, стање понуде и тражње, трговинска политика и кретања на међународним тржиштима (Инфотим).

Важан елемент економске оцене исплативости складиштења односи се и на трошак капитала. Уколико пољопривредни произвођач нема довољно сопствених средстава, одлука о складиштењу може подразумевати ангажовање кредита или одрицање од тренутног прилива новчаних средстава. У том случају, камате и изгубљена добит представљају индиректне трошкове који морају бити укључени у укупну економску анализу.

Управо из тог разлога, економска исплативост складиштења у великој мери зависи од постојања институционалне подршке, као што су јавна складишта и систем робних записа. Омогућавањем коришћења ускладиштених производа као средства обезбеђења за кредит, произвођачима се обезбеђује ликвидност без потребе за хитном продајом. На тај начин, складиштење не представља само одлагање продаје, већ активан механизам управљања приходима и новчаним токовима.

Са аспекта економске ефикасности, оптимално складиштење подразумева проналажење равнотеже између трајања складиштења и висине трошкова. Прекратак период

складиштења може ограничити могућност остваривања више цене, док предуго складиштење може довести до раста трошкова и губитака који умањују економску корист. Због тога је неопходно да произвођачи располажу релевантним информацијама о тржишним кретањима и трошковима складиштења, како би донели рационалне пословне одлуке.

Укупно посматрано, економска оцена исплативости складиштења показује да складиштење пољопривредних производа може бити економски оправдано и пожељно, али искључиво уколико се спроводи у контролисаним условима, уз јасну анализу трошкова, очекиваних цена и финансијских могућности произвођача. У том смислу, складиштење представља важан елемент стратегије пословања пољопривредних газдинстава и један од кључних механизма за повећање економске сигурности и стабилности прихода.

Складиштење пољопривредних производа може се посматрати и као инвестициона одлука, чија оправданост зависи од односа очекиваних користи и укупних трошкова. У том контексту, примена савремених технологија складиштења може допринети смањењу губитака и повећању ефикасности, али истовремено захтева већа почетна улагања.

Због тога је неопходно да произвођачи при доношењу одлуке о складиштењу сагледају све економске ефекте, укључујући и ризике повезане са кретањем тржишних цена.

3.4. УТИЦАЈ СКЛАДИШТЕЊА НА ТРЖИШНУ ЛИКВИДНОСТ

Складиштење пољопривредних производа има значајан утицај на тржишну ликвидност, како на нивоу појединачних пољопривредних произвођача, тако и на нивоу целокупног аграрног тржишта. Ликвидност у пољопривреди представља један од кључних изазова, будући да је производња изразито сезонског карактера, док су трошкови присутни током целе године. У таквим условима, складиштење се јавља као важан механизам за ублажавање дисбаланса између прилива и одлива новчаних средстава.

Пољопривредни произвођачи се често суочавају са недостатком ликвидних средстава у периоду непосредно након жетве, када су приморани да продају производе по

неповољним тржишним ценама како би обезбедили средства за текуће обавезе и припрему наредног производног циклуса. Оваква пракса негативно утиче на њихову финансијску стабилност и преговарачку позицију на тржишту. Складиштењем пољопривредних производа омогућава се одлагање продаје и флексибилније управљање новчаним токовима, што директно унапређује ликвидност газдинстава.

На микроекономском нивоу, складиштење омогућава пољопривредницима да ускладиштене производе третирају као потенцијалну ликвидну имовину. Иако физички производи остају ван тржишног промета током периода складиштења, они задржавају своју економску вредност и могу представљати основу за планирање будућих прихода. На тај начин, складиштење не значи замрзавање капитала, већ његово привремено трансформисање у облик који се може активирати у повољнијем тржишном тренутку.

Посебан значај складиштење има у систему јавних складишта, где ускладиштени пољопривредни производи добијају виши степен сигурности и тржишне прихватљивости. Захваљујући стандардизацији квалитета и количине, ускладиштена роба у јавним складиштима постаје лакше препознатљива и поузданија за тржишне и финансијске институције. Овим се стварају услови да складиштење директно допринесе повећању ликвидности, не само пољопривредника, већ и целокупног аграрног система.

На макроекономском нивоу, складиштење утиче на стабилизацију тржишне ликвидности кроз равномернију расподелу понуде током године. Уместо да се велике количине пољопривредних производа појављују на тржишту у кратком временском периоду након жетве, складиштење омогућава постепено пуштање робе у промет, у складу са тржишном тражњом. Оваква динамика доприноси смањењу наглих осцилација у ценама и количинама, што позитивно утиче на стабилност тржишта.

Побољшана тржишна ликвидност има позитивне ефекте и на друге учеснике у аграрном ланцу, као што су прерађивачи, трговци и извозници. Стабилнија понуда омогућава боље планирање производње и набавке, смањује ризике пословања и подстиче дугорочне уговорне односе. На тај начин, складиштење доприноси укупној ефикасности и конкурентности аграрног тржишта.

Ипак, утицај складиштења на тржишну ликвидност није аутоматски позитиван и зависи од нивоа развијености складишног система и институционалне подршке. У условима недовољно развијене мреже складишта или ограниченог приступа финансијским инструментима, складиштење може представљати додатно оптерећење за произвођаче, јер одлаже прилив новчаних средстава без обезбеђивања алтернативних извора ликвидности.

Због тога је од посебног значаја постојање система који омогућава да складиштење буде праћено адекватним финансијским механизмима. У том контексту, у наредном поглављу биће анализирана финансијска улога робних записа као инструмента који повезује складиштење пољопривредних производа са кредитним и финансијским тржиштем, чиме се додатно унапређује тржишна ликвидност и економска сигурност пољопривредних произвођача.

3.5. ФИНАНСИЈСКА УЛОГА РОБНИХ ЗАПИСА

Робни записи представљају један од најзначајнијих финансијских инструмената повезаних са системом складиштења пољопривредних производа. Њихова улога огледа се у трансформацији ускладиштене робе из физичког облика у финансијску имовину, чиме се омогућава активније укључивање пољопривредних производа у финансијске токове. У том смислу, робни запис повезује складишни систем са финансијским тржиштем и има значајан утицај на ликвидност и економску сигурност пољопривредних произвођача.

Са економског становишта, основна функција робног записа јесте повећање ликвидности ускладиштених пољопривредних производа. Иако физички производ остаје у складишту, његова вредност постаје расположива за финансијске трансакције. На тај начин, пољопривредни произвођачи нису приморани да продају своје производе одмах након жетве, већ могу задржати власништво над робом и истовремено обезбедити потребна финансијска средства.

Посебан значај робних записа огледа се у њиховој употреби као средства обезбеђења за кредитирање. У пракси, робни запис омогућава пољопривредним произвођачима да

користе ускладиштене производе као колатерал код банака и других финансијских институција (Höllinger et al., 2009; Ковачевић и сар., 2021). Оваква форма обезбеђења је за финансијске институције прихватљивија у односу на класичне облике аграрног кредитирања, јер је роба физички присутна, осигурана и ускладиштена у контролисаним условима.

Кредитна функција робног записа има посебан значај за мала и средња пољопривредна газдинства, која често немају довољно непокретне имовине за обезбеђење кредита (Стојановић и сар., 2009). Захваљујући робним записима, ова газдинства добијају приступ финансијским средствима неопходним за финансирање текуће производње, набавку репроматеријала или сервисирање постојећих обавеза, без губитка власништва над ускладиштеним производима.

Са аспекта управљања новчаним токовима, робни записи омогућавају пољопривредним произвођачима већу флексибилност у планирању прихода и расхода. Уместо да се приход концентрише у кратком периоду након жетве, коришћењем робних записа могуће је обезбедити равномернији прилив средстава током године. Оваква динамика доприноси већој финансијској стабилности газдинстава и смањењу ризика од неликвидности.

Поред кредитне функције, робни записи имају и тржишну улогу, јер омогућавају пренос права на ускладиштену робу без њеног физичког премештања. На тај начин, робни запис може бити предмет трговине, што доприноси развоју секундарног тржишта и повећању транспарентности у промету пољопривредних производа (Милановић и сар., 2008). Иако је ова функција у пракси мање заступљена, она представља значајан потенцијал за даљи развој тржишних механизма у аграрном сектору.

Економски ефекат примене робних записа огледа се и у смањењу финансијског ризика. За пољопривредне произвођаче, ризик се смањује јер им је омогућено да обезбеде ликвидност без хитне продаје робе по неповољним ценама. За финансијске институције, ризик је умањен захваљујући постојању контролисаног складишног система, осигурању ускладиштене робе и јасно дефинисаним правима и обавезама учесника у систему.

Робни записи имају и шири економски значај, јер доприносе стабилизацији аграрног тржишта. Омогућавањем одлагања продаје и равномернијег пласирања робе на тржиште,

смањују се нагле осцилације у понуди и ценама пољопривредних производа. Овим се позитивно утиче на тржишну стабилност и предвидљивост пословања, што је од значаја за све учеснике у аграрном ланцу.

Ипак, пуни економски потенцијал робних записа може бити остварен само у условима развијеног и функционалног система јавних складишта. Поверење у складишни систем, транспарентност пословања и адекватан институционални оквир представљају предуслове за широку примену робних записа и њихову ефективну интеграцију у финансијски систем. Због тога ће у наредном поглављу бити детаљније размотрена улога и значај јавних складишта као економско-правног инструмента у систему складиштења пољопривредних производа.

3.6. ЕМПИРИЈСКА АНАЛИЗА ЦЕНОВНИХ ЕФЕКТА ОДЛАГАЊА ПРОДАЈЕ КУКУРУЗА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Након разматрања теоријских и економских аспеката складиштења пољопривредних производа, у овом поглављу приступа се емпиријској анализи ценовних ефеката складиштења кукуруза у Републици Србији. За потребе упоредне анализе коришћени су подаци Републичког завода за статистику о просечним месечним откупним ценама кукуруза, док су подаци Продуктне берзе Нови Сад коришћени као допунски извор за сагледавање кретања на домаћем тржишту.

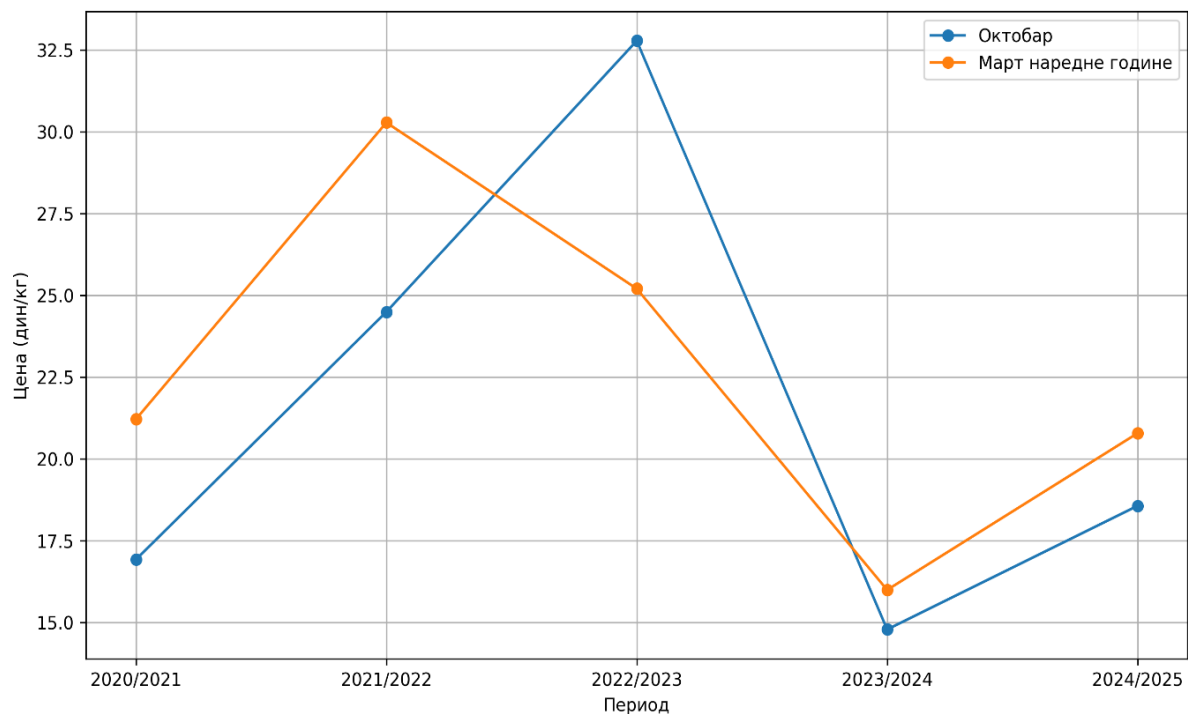
Циљ анализе је да се утврди да ли је одлагање продаје кукуруза од периода након жетве до пролећног периода било праћено повећањем продајне цене. У том циљу упоређене су просечне откупне цене кукуруза у октобру једне године и марту наредне године. Разлика између наведених цена представља бруто ценовни ефекат одлагања продаје и не укључује трошкове складиштења, манипулације, кала и финансирања.

Табела 1: Поређење просечних откупних цена кукуруза у октобру и марту наредне године (дин/кг)

Период	Цена у октобру	Цена у марту наредне године	Разлика март-октобар
2020/2021	16,92	21,21	+4,29
2021/2022	24,49	30,28	+5,79
2022/2023	32,78	25,20	-7,58
2023/2024	14,78	15,99	+1,21
2024/2025	18,56	20,78	+2,22

Извор: Обрада аутора на основу података Републичког завода за статистику Републике Србије – Месечни статистички билтен

Графикон 1: Кретање просечних откупних цена кукуруза у октобру и марту наредне године

Извор: Обрада аутора на основу података Републичког завода за статистику Републике Србије – Месечни статистички билтен

Графикон показује да је у четири од пет посматраних периода просечна откупна цена кукуруза у марту била виша у односу на октобар претходне године. Највећа позитивна разлика забележена је у периоду 2021/2022. године, док је у периоду 2022/2023. године дошло до значајног пада цене. Оваква кретања указују да одлагање продаје може довести до повољнијег ценовног ефекта, али да такав резултат није загарантован и зависи од конкретних тржишних околности.

3.6.1. Предмет и циљ емпиријске анализе

Предмет емпиријске анализе у овом поглављу јесте испитивање ценовних ефеката одлагања продаје кукуруза кроз поређење просечних откупних цена у периоду након жетве и у периоду касније продаје. Анализа је усмерена на утврђивање да ли је одлагање продаје кукуруза било праћено остваривањем више продајне цене.

Циљ анализе је да се, на основу реалних тржишних података, утврде постојање и интензитет ценовних разлика између просечне откупне цене кукуруза у октобру једне године и просечне откупне цене у марту наредне године. На тај начин сагледава се бруто ценовни ефекат одлагања продаје, као и значај складиштења у управљању ценовним ризиком и доношењу одлуке о времену пласмана пољопривредних производа.

3.6.2. Извори података и методологија истраживања

У емпиријској анализи коришћени су подаци Републичког завода за статистику Републике Србије о просечним месечним откупним ценама кукуруза. За потребе анализе посматрани су периоди од 2020/2021. до 2024/2025. године, при чему је за сваки посматрани циклус упоређена просечна откупна цена кукуруза у октобру једне године са просечном откупном ценом у марту наредне године.

Методологија истраживања заснива се на упоредној анализи наведених цена, при чему октобар представља период непосредно након жетве, док март наредне године представља период одложене продаје. Разлика између мартовске и октобарске цене представља бруто ценовни ефекат одлагања продаје.

У анализу нису укључени конкретни трошкови складиштења, манипулације, кала, финансирања и други пратећи трошкови, због чега утврђена ценовна разлика не представља нето економски ефекат складиштења, већ искључиво показатељ кретања продајне цене током посматраног периода.

3.6.3. Анализа кретања цена кукуруза у периоду 2020/2021-2024/2025

Анализа кретања просечних откупних цена кукуруза показује значајне осцилације током посматраног периода. У четири од пет анализираних циклуса цена кукуруза у марту била је виша у односу на цену у октобру претходне године, док је у једном периоду забележен значајан пад.

Највећа позитивна разлика забележена је у периоду 2021/2022. године, када је просечна откупна цена повећана са 24,49 дин/кг у октобру 2021. године на 30,28 дин/кг у марту 2022. године, што представља раст од 5,79 дин/кг. Позитивна ценовна разлика остварена је и у периодима 2020/2021, 2023/2024. и 2024/2025. године.

Насупрот томе, у периоду 2022/2023. године цена кукуруза је смањена са 32,78 дин/кг у октобру 2022. године на 25,20 дин/кг у марту 2023. године, што представља пад од 7,58 дин/кг. Овај резултат указује на изражену нестабилност тржишних цена и потврђује да одлагање продаје, иако у већини посматраних периода може бити праћено растом цене, не гарантује повољан ценовни исход.

3.6.4. Поређење продаје у периоду жетве и одложене продаје

Поређењем просечних откупних цена кукуруза у октобру и марту наредне године утврђено је да је у четири од пет посматраних периода одложена продаја била праћена вишом откупном ценом. Највећи позитиван ценовни ефекат остварен је у периоду 2021/2022. године, када је мартовска цена била за 5,79 дин/кг виша у односу на октобарску цену претходне године.

Међутим, у периоду 2022/2023. године забележена је негативна ценовна разлика од 7,58 дина/кг, што показује да одлагање продаје не гарантује раст цене и да је изложено ризику неповољних тржишних кретања.

Добијени резултати указују да одлагање продаје може омогућити остваривање повољније продајне цене, али да се одлука о складиштењу не може заснивати искључиво на очекивању раста цене. За потпуну оцену економске оправданости неопходно је узети у обзир и трошкове складиштења, манипулације, губитака у маси и финансирања.

3.6.5. Економска оцена ефеката складиштења

Резултати анализе показују да је у већини посматраних периода одлагање продаје кукуруза било праћено растом просечне откупне цене. Ипак, позитивна ценовна разлика не може се аутоматски тумачити као економска добит од складиштења, јер у анализу нису укључени трошкови чувања, манипулације, кала, финансирања и други пратећи трошкови.

Економска оправданост складиштења постоји само уколико остварена разлика у продајној цени премашује укупне трошкове који настају током периода складиштења. Посебно је значајно да су у појединим посматраним периодима позитивне ценовне разлике биле релативно мале, што указује да би након укључивања трошкова стварни економски ефекат могао бити знатно мањи или чак негативан.

Стога се може закључити да складиштење може представљати економски оправдану стратегију у повољним тржишним условима, али не обезбеђује сигуран раст прихода. Његову оправданост потребно је процењивати на основу односа очекиваног кретања цена, висине трошкова складиштења и ризика будућих тржишних кретања.

3.6.6. Импликације резултата за систем јавних складишта

Резултати емпиријске анализе показују да је одлагање продаје кукуруза у већини посматраних периода било праћено растом откупне цене, али да такав исход није сигуран и зависи од конкретних тржишних околности. Ови резултати указују на потенцијални значај система јавних складишта као механизма који произвођачима омогућава већу флексибилност у избору тренутка продаје.

Посебан значај јавних складишта огледа се у могућности да произвођачи одложе продају робе и истовремено очувају ликвидност кроз коришћење робних записа. На тај начин смањује се притисак хитне продаје у периоду жетве и омогућава повољније прилагођавање тржишним кретањима.

Ипак, економска корист од одлагања продаје зависи од односа између кретања цена и укупних трошкова складиштења. Због тога јавна складишта треба посматрати пре свега као инструмент управљања тржишним и финансијским ризицима, а не као механизам који гарантује повећање прихода пољопривредних произвођача.

4. ЈАВНА СКЛАДИШТА КАО ЕКОНОМСКО-ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТ

Јавна складишта представљају значајан елемент система складиштења пољопривредних производа, јер истовремено обухватају економске и правне аспекте ове делатности. Њихова улога превазилази класичну функцију чувања пољопривредних производа и огледа се у обезбеђивању правне сигурности, тржишне транспарентности и финансијске стабилности пољопривредних произвођача.

Кроз систем јавних складишта, ускладиштени пољопривредни производи постају део уређеног институционалног оквира, у којем су јасно дефинисана права и обавезе свих учесника – складиштара, оставодаваца робе и финансијских институција. Посебан значај јавних складишта огледа се у њиховој повезаности са робним записима, који омогућавају да складиштење добије и финансијску функцију.

У том смислу, јавно складиште може се посматрати као економско-правни инструмент који доприноси стабилизацији аграрног тржишта, јачању преговарачке позиције пољопривредних произвођача и унапређењу целокупног система промета пољопривредних производа. У наставку поглавља биће анализиран појам и значај јавних складишта, њихови економски ефекти, као и утицај на цене и тржишну стабилност.

4.1. ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА

Јавна складишта представљају посебан облик складишних капацитета за пољопривредне производе који функционишу у оквиру јасно дефинисаног правног и институционалног

система. За разлику од приватних складишта, чије пословање у већој мери зависи од интерних правила и уговора, јавна складишта раде на основу посебне дозволе надлежног органа и подлежу сталном надзору. Њихова основна улога је обезбеђивање сигурног, контролисаног и транспарентног складиштења пољопривредних производа, уз заштиту интереса власника ускладиштене робе.

Појам јавног складишта обухвата складиште које испуњава прописане техничке, организационе и кадровске услове и које је овлашћено да издаје робне записе као хартије од вредности. На тај начин, јавно складиште не представља само простор за физичко чување пољопривредних производа, већ институцију која повезује производњу, тржиште и финансијски систем. Управо ова мултифункционална улога разликује јавна складишта од других облика складиштења у аграрном сектору.

Значај јавних складишта посебно долази до изражаја у условима изражене сезонности пољопривредне производње. У периоду жетве, када је понуда пољопривредних производа највећа, тржиште је изложено притиску пада цена, што неповољно утиче на приходе пољопривредних произвођача. Јавна складишта омогућавају произвођачима да одложе продају својих производа и пласирају их на тржиште у периоду повољнијих цена, чиме се смањује негативан утицај сезонских флуктуација.

Поред економске функције, јавна складишта имају и значајну улогу у обезбеђивању правне сигурности у промету пољопривредних производа. Јасно дефинисани услови складиштења, контрола квалитета и количине, као и издавање робних записа, доприносе транспарентности и смањењу ризика од злоупотреба. Власници робе имају извесност да ће, по истеку периода складиштења, преузети производе у уговореном квалитету и количини, што је од посебног значаја у условима нестабилног тржишта.

Економски значај јавних складишта огледа се и у њиховој улози у побољшању тржишне ликвидности. Кроз систем робних записа, ускладиштени пољопривредни производи постају ликвидна имовина која се може користити као средство обезбеђења за добијање кредита. На тај начин, јавна складишта омогућавају пољопривредним произвођачима приступ финансијским средствима без губитка власништва над производима, што значајно унапређује њихову финансијску стабилност.

Значај јавних складишта огледа се и у јачању преговарачке позиције пољопривредних произвођача на тржишту. У одсуству адекватних складишних капацитета, произвођачи су често приморани да продају своје производе одмах након жетве, када су цене најниже и када откупљивачи имају доминантну позицију. Коришћењем јавних складишта, произвођачи добијају већу слободу у избору тренутка продаје, што смањује њихову зависност од посредника и откупљивача.

На нивоу целокупног аграрног система, јавна складишта доприносе стабилизацији тржишта пољопривредних производа. Равномернија понуда током године, стандардизација квалитета и могућност контролисаног управљања залихама доприносе предвидљивијем формирању цена и смањењу тржишних поремећаја (Ковачевић и Јелочник, 2022). У том контексту, јавна складишта имају улогу важног институционалног механизма за унапређење функционисања аграрног тржишта.

Иако су предности јавних складишта бројне, њихов пуни значај може бити остварен само у условима развијеног и ефикасног институционалног оквира. Поверење у рад складишта, адекватан надзор и доследна примена прописа представљају кључне предуслове за успешну примену овог система. Због тога ће у наредним поглављима бити размотрена улога робног записа као основног елемента система јавних складишта, као и економски ефекти које овај систем остварује за пољопривредне произвођаче и тржиште у целини.

4.2. ЕКОНОМСКА И ФУНКЦИОНАЛНА УЛОГА РОБНОГ ЗАПИСА

Робни запис представља кључни елемент система јавних складишта и основу њиховог функционисања као економско-правног инструмента. Његов значај произилази из чињенице да омогућава да се ускладиштени пољопривредни производи, поред своје физичке функције, укључе и у финансијске и тржишне токове. Без робног записа, јавно складиште би имало искључиво улогу класичног складишног простора, док управо овај инструмент омогућава да складиштење добије шири економски и институционални значај.

У суштини, робни запис представља документ којим јавно складиште потврђује пријем пољопривредних производа на складиштење, уз прецизно дефинисану количину и квалитет робе. На тај начин, робни запис постаје формализовани доказ о постојању ускладиштене робе и основу за остваривање права власника над њом. Управо ова формализација разликује јавна складишта од других облика складиштења и чини их поузданим учесником на тржишту.

Значај робног записа као основе јавног складишта огледа се пре свега у стварању поверења у складишни систем. Поверење је кључни предуслов за функционисање било ког институционалног механизма, а у случају јавних складишта оно се постиже јасно дефинисаним правима и обавезама свих учесника. Робни запис гарантује да је роба физички присутна у складишту, да је складиштена под прописаним условима и да њен власник може њоме располагати у складу са утврђеним правилима.

The image shows two identical blank forms side-by-side, separated by a vertical dashed line. Each form is titled 'РОБНИ ЗАПИС за пољопривредне производе' (Warehouse Receipt for agricultural products). The left form is labeled 'ПРИЗНАНИЦА' (Receipt) and the right form is labeled 'ЗАЛОЖНИЦА' (Warehouse Receipt). Both forms have the following fields:

- (Назив, сећањем, ГИОБ, МБ и број депозита за рад јавног складишта)
- (Датум издавања робног записа) (Датум пријема робног записа)
- (Против поштом: износ робног записа: назив, сећањем, ГИОБ и МБ / Фактички поштом: износ робног записа: име и презиме, професионални, ДНС, бр. лк. и ПУ)
- (Врста пољопривредних производа) (Количина пољопривредних производа)
- (Види производне пољопривредних производа) (Количина производних пољопривредних производа)
- (Прометна складиштења)
- (Назив власника) М.П. (Датум уписа)
- (Назив власника) М.П. (Датум уписа)
- (Подаци о објекту: место ускладиштења пољопривредних производа)
- Напомена
- М.П. (Потпис складишног лица)
- Серијски број робног записа: 0 0 0 0 0 0 0 0
- Признаница је издата са Заложницом

Слика 3: Признаница и заложница

Извор: Интернет

Са економског аспекта, робни запис омогућава трансформацију ускладиштене робе у облик економске вредности који је прихватљив за финансијске институције. Ускладиштени производ више није пасивна имовина која чека тренутак продаје, већ постаје средство које се може користити за обезбеђење кредита, пренос власничких права или планирање будућих тржишних активности. На тај начин, робни запис проширује функцију јавних складишта и чини их активним учесником у аграрној економији.

Робни запис такође има значајну улогу у стандардизацији промета пољопривредних производа. Кроз јасно дефинисане критеријуме квалитета и количине, јавна складишта обезбеђују да роба која је предмет робног записа буде уједначена и лако упоредива на тржишту. Ово је од посебног значаја за развој организованих облика трговине, као што су берзански механизми, где је неопходно постојање стандардизованих производа.

Улога робног записа као основе јавног складишта посебно долази до изражаја у односу између пољопривредних произвођача и финансијских институција. Банке и други кредитори спремније прихватају робне записе као средство обезбеђења, јер су они повезани са системом јавних складишта који подразумева контролу, надзор и осигурање ускладиштене робе. На тај начин, ризик кредитирања се смањује, а пољопривредним произвођачима се омогућава приступ повољнијим изворима финансирања.

Поред тога, робни запис омогућава и пренос права на ускладиштену робу без њеног физичког премештања. Ова карактеристика има значајан утицај на ефикасност тржишта, јер смањује трансакционе трошкове и олакшава трговину. Иако је ова функција у пракси још увек недовољно развијена, она представља важан потенцијал за будући развој система јавних складишта и тржишта пољопривредних производа.

ПОДАЦИ О ЗАЛОЗИ

Заложник (име): _____

(Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ)

Потписано и безбедно јавно издати на робни запис и запис на робни записи потписују: _____

(Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ)

Остаток износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости
Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости
Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости
Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости

Заложник (име): _____ М.П. Заложник (име): _____ М.П.

Датум издати објект: _____ Датум издати објект: _____ М.П.

Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ

У _____ Датум _____

Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ

ПРЕНОС РОБНОГ ЗАПИСА

1. Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ

(Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ)

У _____ Датум _____

М.П. М.П.

2. Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ

(Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ)

У _____ Датум _____

М.П. М.П.

ПОДАЦИ О ЗАЛОЗИ

Заложник (име): _____

(Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ)

Потписано и безбедно јавно издати на робни запис и запис на робни записи потписују: _____

(Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ)

Остаток износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости
Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости
Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости
Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости	Датум р. износљивости

Заложник (име): _____ М.П. Заложник (име): _____ М.П.

Датум издати објект: _____ Датум издати објект: _____ М.П.

Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ

У _____ Датум _____

Примено: запис, одбитак, ДЗВ и ДЗ / Физичко лице или правно, кредитованост, ДЗВ, др. м. и ДЗ

Слика 4: Подаци о залози и пренос робног записа

Извор: Интернет

У ширем економском контексту, робни запис као основ јавног складишта доприноси стабилизацији аграрног тржишта. Омогућавањем одлагања продаје, равномернијег пласмана робе и бољег управљања залихама, смањују се нагле осцилације у понуди и ценама. На тај начин, робни запис не делује само на нивоу појединачних произвођача, већ има и системски значај за функционисање тржишта (Јовичић и сар., 2014).

Иако је значај робног записа као основе јавног складишта неспоран, његова ефикасност у великој мери зависи од доследне примене прописа и поверења у институције које управљају системом. Због тога ће у наредним поглављима бити детаљније размотрени економски ефекти јавних складишта на пољопривреднике, као и правни оквир који регулише издавање и коришћење робних записа.

У међународној литератури истиче се да систем робних записа представља важан инструмент финансирања у аграрном сектору, јер омогућава пољопривредним

произвођачима и трговцима да добију кредит уз обезбеђење у виду ускладиштене робе. На тај начин складиштење добија и финансијску функцију, јер ускладиштена роба постаје средство обезбеђења за приступ кредитима и другим финансијским инструментима (Puklevicius, 2002; Coulter & Onumah, 2002).

4.3. ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА НА ПОЉОПРИВРЕДНИКЕ

Јавна складишта имају значајне економске ефекте на пољопривредне произвођаче, јер утичу на њихове приходе, финансијску стабилност, тржишну позицију и способност планирања производње. За разлику од класичних облика складиштења, јавна складишта представљају институционализовани систем који обезбеђује већу сигурност, транспарентност и приступ финансијским инструментима, што их чини важним фактором у унапређењу економског положаја пољопривредника.

Један од кључних економских ефеката јавних складишта односи се на јачање преговарачке позиције пољопривредних произвођача. У одсуству могућности складиштења, произвођачи су често приморани да продају своје производе одмах након жетве, када су цене најниже, а откупљивачи имају доминантну позицију (Ерић, 2014).

Коришћењем јавних складишта, произвођачи добијају већу слободу у избору тренутка продаје, што доприноси смањењу зависности од откупљивача и побољшању њихове економске позиције.

Један од најзначајнијих економских ефеката јавних складишта огледа се у могућности одлагања продаје пољопривредних производа. Пољопривредни произвођачи су често принуђени да продају своје производе одмах након жетве, када су цене најниже, како би обезбедили средства за текуће обавезе. Коришћењем јавних складишта, произвођачима се омогућава да задрже производе и пласирају их на тржиште у периоду повољнијих цена, што директно утиче на повећање укупних прихода.

Поред утицаја на приходе, јавна складишта имају значајан ефекат на финансијску стабилност пољопривредних газдинстава. Захваљујући робним записима, ускладиштени

производи постају средство обезбеђења за добијање кредита, што омогућава пољопривредницима приступ ликвидним средствима без губитка власништва над робом. Оваква могућност значајно смањује ризик од неликвидности и омогућава континуитет у производњи и пословању.

Економски ефекти јавних складишта посебно су изражени код малих и средњих пољопривредних произвођача, који су најчешће изложени неповољним тржишним условима и зависности од откупљивача. У условима ограниченог приступа финансијским изворима, јавна складишта представљају алтернативни механизам обезбеђивања финансијске подршке и јачања економске позиције ових произвођача.

Јачање преговарачке позиције представља још један значајан економски ефекат јавних складишта. У одсуству могућности складиштења, произвођачи су често у подређеном положају у односу на откупљиваче, који користе сезонске осцилације и недостатак ликвидности произвођача како би диктирали услове откупа. Коришћењем јавних складишта, пољопривредници добијају већу слободу у избору тренутка продаје и боље услове преговарања, што доприноси праведнијој расподели прихода у аграрном ланцу.

Смањење губитака и очување квалитета пољопривредних производа представљају додатне економске користи јавних складишта. Контролисани услови складиштења, редовна контрола квалитета и примена прописаних стандарда доприносе смањењу физичких и квалитативних губитака. На тај начин, јавна складишта не само да смањују трошкове, већ и повећавају тржишну вредност ускладиштених производа.

Дугорочно посматрано, јавна складишта доприносе и повећању инвестиционе способности пољопривредних газдинстава. Обезбеђивањем стабилних прихода и приступа финансијским средствима, произвођачи добијају могућност да улажу у модернизацију производње, набавку савремене механизације и унапређење агротехничких мера. Овај процес позитивно утиче на продуктивност и конкурентност пољопривредне производње.

Економски ефекти јавних складишта имају и шири социо-економски значај, посебно у руралним подручјима. Стабилизација прихода пољопривредника доприноси очувању запослености, смањењу економске несигурности и подстицању локалног економског

развоја. У том контексту, јавна складишта имају улогу не само економског, већ и развојног инструмента аграрне политике.

Ипак, пуни економски потенцијал јавних складишта може бити остварен само уколико постоји адекватна институционална подршка и поверење у систем. Недовољна информисаност пољопривредника, ограничен број јавних складишта и недовољна развијеност финансијских механизма могу умањити позитивне ефекте овог система. Због тога је неопходно да се јавна складишта посматрају као део шире стратегије развоја аграрног сектора, а не као изоловани инструмент.

4.4. УТИЦАЈ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА НА ЦЕНЕ И ТРЖИШНУ СТАБИЛНОСТ

Јавна складишта имају значајну улогу у утицају на кретање цена пољопривредних производа и стабилност аграрног тржишта. Цене пољопривредних производа карактерише изражена сезонска варијабилност, која је последица концентрисане понуде у периоду жетве и смањене понуде током остатка године. У таквим условима, одсуство адекватних складишних капацитета доводи до наглог пада цена у моменту повећане понуде, што негативно утиче на приходе пољопривредних произвођача и стабилност тржишта.

Систем јавних складишта омогућава премошћавање временског јаза између производње и потрошње пољопривредних производа. Задржавањем дела производње у складиштима и постепеним пласирањем робе на тржиште, смањује се притисак понуде у кратком временском периоду након жетве. На тај начин, јавна складишта доприносе ублажавању екстремних сезонских осцилација цена и стварању услова за њихово равномерније формирање.

Посебан значај јавних складишта огледа се у њиховој способности да допринесу већој предвидљивости тржишта. Стандардизација квалитета и количине ускладиштених производа омогућава транспарентније тржишно вредновање и лакше упоређивање цена. Ово је од посебног значаја за развој организованих облика трговине, јер стабилни и

стандардизовани производи представљају основу за поуздано формирање цена и смањење тржишних неизвесности (Ковачевић и Јелочник, 2022) .

Јавна складишта утичу на тржишну стабилност и кроз повезаност са системом робних записа. Омогућавањем да ускладиштена роба буде предмет финансијских трансакција без њеног физичког пуштања у промет, смањује се потреба за хитном продајом у условима неповољних цена. Овим се додатно умањује притисак на тржиште и доприноси стабилизацији ценовних кретања.

На макроекономском нивоу, јавна складишта могу имати улогу механизма стабилизације тржишта пољопривредних производа. У условима поремећаја понуде, као што су неповољни климатски услови или пад производње, постојање ускладиштених резерви омогућава да се на тржиште пласирају одређене количине робе, чиме се спречава нагли раст цена и нестабилност снабдевања. Са друге стране, у условима прекомерне понуде, складиштење спречава драстичан пад цена и штити економске интересе произвођача.

Ипак, утицај јавних складишта на цене није једнозначно позитиван и зависи од начина управљања складишним капацитетима и нивоа тржишне конкуренције. Уколико је контрола над складишним капацитетима концентрисана у рукама ограниченог броја субјеката, постоји ризик од манипулације тржиштем кроз вештачко задржавање робе и стварање nestaшица. Овакве појаве могу довести до неоправданог раста цена и нарушавања тржишне равнотеже.

Због тога је од посебног значаја постојање јасног регулаторног и институционалног оквира који обезбеђује транспарентност рада јавних складишта и ефикасан надзор над њиховим пословањем. Само у условима контролисаног и уређеног система, јавна складишта могу остварити своју стабилизујућу функцију и допринети дугорочној тржишној стабилности.

Дугорочно посматрано, развијен систем јавних складишта доприноси смањењу ценовних ризика и повећању предвидљивости аграрног тржишта. Стабилније цене омогућавају пољопривредним произвођачима боље планирање производње, рационалније коришћење ресурса и већу сигурност прихода. Истовремено, стабилност тржишта користи и другим учесницима у аграрном ланцу, као што су прерађивачи, трговци и потрошачи.

У том смислу, јавна складишта представљају важан инструмент економске политике у аграрном сектору, јер својим деловањем доприносе уравнотеженом развоју тржишта пољопривредних производа. Њихов значај не огледа се само у техничкој функцији складиштења, већ и у способности да утичу на стабилност цена и обезбеде одрживост аграрног тржишта у целини. „Добро развијен систем јавних складишта и робних записа доприноси стабилизацији тржишта, јер омогућава произвођачима да одложе продају робе до повољнијег тржишног периода.“ (FAO, 2015).

5. ПРАВНИ ОКВИР ЈАВНИХ СКЛАДИШТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Функционисање система јавних складишта у Републици Србији заснива се на јасно дефинисаном правном оквиру, чији је циљ обезбеђивање правне сигурности, транспарентности и заштите интереса свих учесника у процесу складиштења пољопривредних производа. Правна регулатива у овој области има посебан значај, јер јавна складишта, поред економске функције, обављају и важну институционалну улогу у систему промета и финансирања пољопривредних производа.

Основ правног уређења јавних складишта чини Закон о јавним складиштима, којим се уређују услови за рад јавних складишта, поступак лиценцирања, права и обавезе складиштара и власника робе, као и улога робног записа као хартије од вредности. Поред тога, правни оквир обухвата и подзаконске акте, као и механизме контроле, надзора и осигурања, који заједно обезбеђују стабилност и поузданост система јавних складишта.

У наставку поглавља биће анализирани кључне одредбе Закона о јавним складиштима и подзаконских аката којима се уређују робни записи, поступак лиценцирања јавних складиштара, као и права и одговорности учесника у систему, са циљем да се укаже на значај правне регулативе за ефикасно функционисање јавних складишта у Србији.

5.1. ЗАКОН О ЈАВНИМ СКЛАДИШТИМА

Закон о јавним складиштима представља основни правни акт којим се у Републици Србији уређује систем јавних складишта за пољопривредне производе. Његов циљ је

успостављање јасног и уређеног правног оквира који обезбеђује сигурност складиштења, заштиту права власника робе и транспарентност у промету пољопривредних производа. До доношења овог закона, складиштење пољопривредних производа у Србији било је у великој мери нерегулисано, што је стварало простор за правну несигурност и ризике у пословању.

Законом о јавним складиштима уређују се услови за рад јавних складишта, поступак издавања дозвола за рад, начин обављања делатности складиштења, права и обавезе складиштара и оставодавца робе, као и издавање и промет робних записа. Посебна пажња посвећена је и механизмима заштите система, као што су осигурање ускладиштене робе, контрола рада јавних складишта и оснивање Компензационог фонда.

Јавно складиште, у смислу Закона о јавним складиштима, представља правно лице које испуњава прописане техничке, организационе и кадровске услове и које је, на основу издате дозволе надлежног органа, овлашћено да обавља делатност складиштења пољопривредних производа и издаје робне записе („Сл. гласник РС“, бр. 30/10). Овакво законско решење има за циљ да разликује јавна складишта од приватних складишних капацитета и да обезбеди виши ниво сигурности и контроле у систему складиштења.

Закон о јавним складиштима примењује се пре свега на зрнасте пољопривредне производе, који по својим карактеристикама испуњавају услове за стандардизацију, тржишност и безбедно складиштење. У складу са подзаконским актима донетим на основу овог закона, у јавним складиштима могу се складиштити пшеница, кукуруз, јечам, соја, сунцокрет, уљана репица и друге сличне културе. Избор ових производа заснива се на њиховом значају за пољопривредну производњу и тржиште Србије, као и на постојању јасних стандарда квалитета и класификације.

Посебно важан елемент Закона о јавним складиштима представља робни запис, који је дефинисан као хартија од вредности издата од стране јавног складишта на основу уговора о складиштењу. Робни запис доказује власништво над количином и квалитетом ускладиштеног пољопривредног производа и обавезу јавног складишта да, на захтев имаоца робног записа, изврши предају робе. На овај начин, закон повезује складиштење са финансијским и тржишним механизмима, што представља једну од кључних иновација у односу на ранију праксу.

Закон уређује и права и обавезе складиштара и оставодавца робе. Складиштар је дужан да обезбеди прописане услове складиштења, да води евиденцију о ускладиштеној роби, да осигура производе и да поступа у складу са уговором и законом. Са друге стране, оставодавац робе има право на сигурно складиштење, добијање робног записа и располагање ускладиштеном робом у складу са важећим прописима. Оваква јасна подела права и обавеза доприноси правној сигурности и смањењу потенцијалних спорова.

Један од кључних механизма заштите система јавних складишта предвиђен Законом о јавним складиштима јесте Компензациони фонд. Компензациони фонд има улогу да обезбеди надокнаду штете власницима робе у случају да јавно складиште није у могућности да испуни своје обавезе, било услед финансијских проблема, злоупотреба или других ванредних околности. Постојање овог фонда значајно повећава поверење у систем јавних складишта и представља важан елемент заштите пољопривредних произвођача (Јеремиић, 2016).

Слика 5: Изглед интернет странице Компензационог фонда

Извор: Интернет

Значај Закона о јавним складиштима огледа се у чињеници да он поставља институционалне темеље за развој уређеног и транспарентног система складиштења пољопривредних производа. Обезбеђивањем правне сигурности, стандардизације и механизма заштите, закон доприноси јачању поверења у складишни систем и ствара предуслове за шире коришћење јавних складишта и робних записа у пракси. На тај начин, Закон о јавним складиштима има не само правни, већ и значајан економски ефекат на функционисање аграрног тржишта у Србији.

Народна скупштина Републике Србије је 2009. године донела Закон о јавним складиштима за пољопривредне производе. Њиме је направљен оквир за рад јавних складишта. Закон обухвата 68 чланова и њима су регулисани услови за одређивање јавних складишта за пољопривредне производе, услови и начини издавања дозвола за рад, начини и услови коришћења складишта, начин на који се обавља делатност унутар самог складишта, промет, залоге, издавање пољопривредних производа, принудна наплата потраживања по робним записима, одговорност јавних складишта и оснивање Компензационог фонда.

Зрнасти пољопривредни производи испуњавају највећи број услова потребних да се на њих може применити Закон о јавним складиштима. Неки од тих услова су транспарентне цене, тржишност, постојање стандарда класификације, одсуство монопола на тржишту. На сва питања која нису уређена Законом о јавним складиштима, примењују се одредбе Закона о облигационим односима (Службени лист СФРЈ бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 и Службени лист СРЈ 31/93, 22/99 и 44/99).

Посебан проблем представља чињеница да приватна складишта, која данас обављају већину послова складиштења у Србији, нису адекватно регулисана. Овај правни вакуум оставља простор за ризике у пословању и угрожава положај оставодаваца робе.

Зрнасте културе које су најзаступљеније у економији Србије су: пшеница, кукуруз, соја, сунцокрет, уљана репица, јечам. Због тога се и сматра да је Закон о јавним складиштима почео управо од ових култура.

Пољопривредне културе које се складиште у јавним складиштима по Закону о јавним складиштима (Службени гласник РС 50/2009 – Правилник о врстама пољопривредних производа који се могу складиштити у јавним складиштима) су:

1. Пшеница (*Triticum aestivum*, *Triticum durum*)
2. Кукуруз (*Zea mais*)
3. Јечам (*Hordeum vulgare*)
4. Сунцокрет (*Helianthus annuus*)
5. Соја (*Glicine hispida*)
6. Уљана репица (*Brasica napus var.napus*)

Министар надлежан за област пољопривреде дефинисао је зрнасте културе на које се Закон може применити, а врсте пољопривредних производа који могу да се складиште у јавним складиштима ближе су уређене посебним правилником („Сл. гласник РС“, бр. 50/2009). Донета је и сва потребна подзаконска регулатива којом се ближе одређује систем јавних складишта.

Законом о јавним складиштима у пословање складишта уводе се и нови појмови као што су:

Јавно складиште је правно лице коме је издата дозвола за рад јавног складишта за складиштење пољопривредних производа, а које је уписано у Регистар јавних складишта у складу са Законом о јавним складиштима.

Складиштење представља депоновање пољопривредних производа и њихово безбедно чување на основу уговора о складиштењу, а у складу са овим законом и другим прописима.

Пољопривредни производи су житарице, индустријско биље, поврће и воће у свежем или полупрерађеном стању. Квалитет пољопривредних производа који се складиште у јавном складишту ближе је уређен посебним правилником („Сл. гласник РС“, бр. 37/2010).

Робни запис за пољопривредне производе је хартија од вредности издата од стране јавног складишта, а по основу уговора о складиштењу између оставодавца и јавног складишта, а доказује власништво над количином и квалитетом пољопривредног производа које се

складишти, као и обавезу јавног складишта да чува и на захтев имаоца робног записа изврши предају ускладиштеног пољопривредног производа.

Ималац робног записа је физичко или правно лице које је предало пољопривредни производ ради складиштења у јавном складишту и коме је издат робни запис, односно на кога је робни запис пренесен, у складу са одредбама овог закона.

Берзанска трговина је трговина и активности које се обављају на робној берзи.

5.2. ПРАВНО УРЕЂЕЊЕ РОБНИХ ЗАПИСА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Робни запис представља један од најзначајнијих правних инструмената у систему јавних складишта, јер омогућава повезивање складиштења пољопривредних производа са финансијским и тржишним механизмима. Његов значај огледа се у томе што ускладиштена роба добија правну и економску функцију која превазилази њено физичко чување, омогућавајући власнику да робом располаже, да је прода или користи као средство обезбеђења потраживања.

У правном систему Републике Србије не постоји посебан Закон о робним записима. Правни режим робних записа уређен је Законом о јавним складиштима за пољопривредне производе и подзаконским актима донетим на основу тог закона. На овај начин робни запис представља саставни део система јавних складишта и један од основних механизма за обезбеђивање правне сигурности у промету пољопривредних производа.

Према Закону о јавним складиштима за пољопривредне производе, робни запис је хартија од вредности коју издаје јавно складиште на основу закљученог уговора о складиштењу и пријема пољопривредног производа на чување. Издавањем робног записа потврђује се да је одређена количина робе примљена у јавно складиште, као и да његов законити ималац има право располагања том робом.

Захваљујући својој правној природи, робни запис представља доказ о постојању, количини и квалитету ускладиштене робе, али истовремено омогућава њено укључивање у правни и финансијски промет. Управо ова карактеристика издваја систем јавних

складишта од класичног складиштења и даје му значајну улогу у финансирању пољопривредне производње.

Робни запис представља хартију од вредности издату од стране јавног складишта, а по уговору о складиштењу између оставодавца и складиштара. Садржину и образац робног записа ближе је прописао министар посебним правилником, којим су уређени садржина, начин издавања и изглед робног записа, као и начин вођења евиденције о издатим робним записима („Сл. гласник РС“, бр. 35/2010). Вођење јединствене евиденције о издатим робним записима уређено је посебним подзаконским актом („Сл. гласник РС“, бр. 50/2009).

Робни запис се углавном издаје у писаној форми и састоји се од два дела, Признанице и Заложнице. Може бити издат и у електронској форми, али тада поред обавезне садржине мора да садржи и друге податке неопходне за вођење овакве врсте евиденције.

Робни запис према Закону о јавним складиштима садржи следеће:

1. Назив – Робни запис за пољопривредне производе
2. Назив – Признаница која садржи напомену да је истовремено издата и Заложница
3. Назив, седиште и бр. дозволе за рад јавног складишта
4. Број робног записа и датум издавања
5. Датум важења робног записа
6. Назив / име имаоца робног записа
7. Седиште / пребивалиште имаоца робног записа
8. Врсту, количину, годину производње, квалитет производа који је ускладиштен
9. Трошкове складиштења и износ датог аванса
10. Податке о објекту у којем је пољопривредни производ ускладиштен
11. Напомене о другим подацима важним за ускладиштење
12. Потпис овлашћеног лица и печат јавног складишта

Робне записе као хартије од вредности штампа Завод за издавање новчаница и кованог новца Топчидер, а сваки робни запис има свој јединствени серијски број. Бланко робне записе преузима овлашћено лице у име складишта.

На захтев оставодавца који је депоновао своје производе у јавном складишту, складиштар издаје робни запис, при чему морају бити испоштована следећа правила:

- При издавању робног записа јавно складиште је дужно да га изда са свим прописаним подацима на основу уговора о ускладиштењу, након пријема пољопривредних производа који се складиште
- Ималац робног записа може накнадно захтевати да му се робни запис подели на више робних записа (у замену за већ издати робни запис)
- Ималац робног записа може од Јавног складишта затражити обједињавање више робних записа
- Робни запис се издаје за период од једне године (тј.не сме бити дужи од рока трајања пољопривредног производа који се складишти)
- Ималац робног записа може да продужи период ускладиштења путем издавања новог робног записа, а претходни робни запис се са истеком рока ставља ван снаге.

Робни запис који изда Јавно складиште мора да садржи врсту, количину и квалитет ускладиштеног пољопривредног производа. Пољопривредни произвођач који поседује робни запис добија могућност:

- Да чува робни запис док не одлучи да га прода или заложи
- Да користи робни запис као залог
- Да прода робни запис

Закон о јавним складиштима предвиђа да ималац робног записа може користити робни запис као залог за обезбеђење потраживања повериоца. Пољопривредним произвођачима је овим дата могућност за подизање кредита. Заложни поверилац на кога се пренесе робни запис дужан је да о томе обавести јавно складиште, а оно је дужно да у Регистар робних записа унесе дату промену.

Према Закону о јавним складиштима ималац робног записа може да у свако време подиже пољопривредне производе на које се запис односи из јавног складишта. Складиштар је дужан да имаоцу робног записа обезбеди квалитет и количину који се налазе на запису,

уз предају пријемнице и заложнице. Јавно складиште има право да након издавања производа обрачуна своје трошкове складиштења. Након издавања ускладиштеног пољопривредног производа на робни запис се ставља ознака поништено и робни запис се након тога не може користити.

Правни значај робног записа огледа се и у чињеници да он представља средство обезбеђења потраживања. Закон омогућава да се заложница пренесе на повериоца ради обезбеђења кредита или другог новчаног потраживања (Шошкић, 2009). На тај начин робни запис повезује пољопривредну производњу са финансијским институцијама и омогућава пољопривредним произвођачима приступ додатним изворима финансирања без потребе за непосредном продајом производа.

Може се закључити да робни запис представља централни правни инструмент система јавних складишта, јер обезбеђује правну сигурност власницима робе, омогућава њено укључивање у финансијски промет и доприноси јачању ликвидности пољопривредних произвођача. Иако је нормативни оквир у Републици Србији формално успостављен, његова пуна економска функција још увек није у потпуности остварена у пракси. Даљи развој система јавних складишта, унапређење регистра робних записа и јачање сарадње са финансијским институцијама представљају важне предуслове за шире коришћење овог инструмента и ефикасније функционисање аграрног тржишта.

Подзаконским актима и правилницима допуњује се Закон о јавним складиштима, а на односе који нису утврђени овим законом примењује се Закон о облигационим односима. Имајући у виду наведене недостатке, неопходне су измене законског оквира. Увођење двостепеног система складиштења, који би обухватио и јавна и приватна складишта, допринело би већој транспарентности, правној сигурности и заштити интереса пољопривредних произвођача. На тај начин створили би се услови за стабилније и ефикасније функционисање тржишта житарица.

5.3. ПОСТУПАК ЛИЦЕНЦИРАЊА ЈАВНИХ СКЛАДИШТАРА

Поступак лиценцирања јавних складиштара представља један од кључних механизма обезбеђивања поузданости и сигурности система јавних складишта у Републици Србији. Лиценцирање има за циљ да обезбеди да делатност јавног складиштења обављају искључиво правна лица која испуњавају законом прописане техничке, организационе и кадровске услове. На тај начин се спречавају злоупотребе, смањује ризик за власнике ускладиштене робе и јача поверење у целокупан систем.

У складу са Законом о јавним складиштима, јавни складиштар може бити само правно лице које је регистровано за обављање делатности складиштења пољопривредних производа и које поседује дозволу за рад издату од стране надлежног органа. Дозвола за рад, односно лиценца, представља предуслов за стицање статуса јавног складишта и за издавање робних записа као хартија од вредности.

Поступак лиценцирања започиње подношењем захтева надлежном органу, уз који се доставља документација којом се доказује испуњеност прописаних услова. Ови услови обухватају техничку опремљеност складишних капацитета, адекватност простора за складиштење, постојање опреме за контролу квалитета и количине робе, као и примену мера заштите од пожара, елементарних непогода и других ризика (Мастиловић и др., 2008). Циљ ових захтева је обезбеђивање безбедног и контролисаног складиштења пољопривредних производа.

Поред техничких услова, значајну улогу у поступку лиценцирања имају и организациони и кадровски критеријуми. Јавно складиште мора располагати стручним кадром који је оспособљен за обављање послова пријема, складиштења и контроле ускладиштене робе, као и за вођење прописане документације. Постојање квалификованог особља представља важан фактор у спречавању неправилности и обезбеђивању квалитета услуге складиштења.

Један од обавезних услова за добијање лиценце јесте и осигурање ускладиштене робе. Осигурање има за циљ заштиту власника робе од потенцијалних губитака насталих услед пожара, елементарних непогода, крађе или других непредвиђених догађаја. Увођењем

обавезе осигурања, законодавац настоји да додатно смањи ризике и повећа сигурност у систему јавних складишта.

Након разматрања поднете документације и провере испуњености услова, надлежни орган доноси одлуку о издавању лиценце. Лиценца се издаје на одређени временски период и може бити обновљена под условом да јавно складиште и даље испуњава све законом прописане критеријуме. Овакво решење омогућава континуирану контролу рада јавних складиштара и спречава дуготрајно функционисање складишта која не испуњавају потребне стандарде.

Закон о јавним складиштима предвиђа и могућност одузимања лиценце у случају да јавно складиште не поступа у складу са прописима или ако својим радом угрожава интересе власника робе и стабилност система. Одузимање лиценце представља најстрожу меру и има за циљ заштиту поверења у систем јавних складишта. Ова мера додатно подстиче јавне складиштаре да послују у складу са законом и професионалним стандардима.

Значај поступка лиценцирања огледа се у његовој улози као превентивног механизма. Строги услови за добијање дозволе и стална могућност надзора и санкционисања доприносе томе да јавна складишта функционишу као поуздане институције у систему складиштења и финансирања пољопривредних производа. На тај начин, лиценцирање представља основу за правну сигурност, тржишну стабилност и заштиту пољопривредних произвођача.

У ширем контексту, поступак лиценцирања јавних складиштара има и важан институционални значај, јер обезбеђује јединствене стандарде пословања и доприноси уједначеном функционисању система јавних складишта на територији Републике Србије. Овим се стварају предуслови за развој поверења у робне записе и њихову ширу примену у пракси, што представља један од кључних циљева правног уређења ове области.

5.4. ОДГОВОРНОСТ СКЛАДИШТАРА И ПРАВА ВЛАСНИКА РОБЕ

Одговорност складиштара и права власника робе представљају централне елементе правног оквира система јавних складишта, јер обезбеђују заштиту интереса учесника и

сигурност у промету пољопривредних производа. Јасно дефинисање ових односа има за циљ да спречи злоупотребе, смањи ризике и обезбеди поверење у функционисање јавних складишта као институционалног механизма.

Складиштар, као правно лице које обавља делатност јавног складиштења, има низ законом прописаних обавеза. Основна обавеза складиштара јесте да прими пољопривредне производе на складиштење и да их чува са пажњом доброг привредника, у складу са прописаним техничким и безбедносним условима. Ова обавеза подразумева одржавање одговарајућих микроклиматских услова, редовну контролу квалитета и количине ускладиштене робе, као и предузимање мера за спречавање оштећења или губитака.

Поред обавезе чувања робе, складиштар је дужан да води тачну и ажурну евиденцију о ускладиштеним производима. Вођење евиденције обухвата податке о врсти, количини, квалитету и власништву над робом, као и о издатим робним записима. Тачност и транспарентност евиденције представљају основу за заштиту права власника робе и за функционисање робних записа као правног и финансијског инструмента.

Одговорност складиштара обухвата и обавезу осигурања ускладиштене робе. Осигурање има за циљ да обезбеди надокнаду штете у случају губитака насталих услед пожара, елементарних непогода, крађе или других ванредних догађаја. Увођењем обавезе осигурања, законодавац настоји да умањи ризик за власнике робе и обезбеди додатни ниво заштите у систему јавних складишта.

У случају да складиштар не поступа у складу са законом или уговором о складиштењу, он сноси одговорност за настану штету. Одговорност складиштара може бити грађанскоправна, у виду накнаде штете, али и управна или прекршајна, у зависности од природе повреде прописа. Оваква вишеслојна одговорност има превентивну улогу и подстиче складиштаре на савесно и одговорно пословање.

Са друге стране, власник робе, односно оставодавац, има јасно дефинисана права у систему јавних складишта. Основно право власника робе јесте право на сигурно складиштење производа у складу са уговором и законом. (Веселиновић и сар., 2019). Ово

право подразумева да роба буде очувана у уговореном квалитету и количини током целокупног периода складиштења.

Власник робе има и право на располагање ускладиштеном робом, што се најчешће остварује путем робног записа. Кроз робни запис, власник може пренети право на робу, заложити је као средство обезбеђења или захтевати њену предају. Оваква права омогућавају власнику робе флексибилно управљање ускладиштеним производима и њиховом економском вредношћу.

Поред наведеног, власник робе има право да буде обавештен о стању ускладиштених производа и да захтева увид у евиденцију коју води јавно складиште. Ово право доприноси транспарентности рада складишта и омогућава власнику робе да прати да ли се складиштење обавља у складу са уговореним условима.

Значај правне регулације одговорности складиштара и права власника робе огледа се у успостављању равнотеже између интереса свих учесника у систему јавних складишта. Јасна правила и механизми заштите доприносе смањењу правне несигурности и стварају предуслове за ефикасно функционисање система складиштења и промета пољопривредних производа.

У ширем контексту, адекватно уређени односи између складиштара и власника робе представљају основу за развој поверења у систем јавних складишта и робних записа. Без оваквог поверења, није могуће остварити пуну економску и финансијску функцију складиштења, што додатно наглашава значај овог правног поглавља у оквиру целокупног рада.

5.5. КОНТРОЛА, НАДЗОР И ОСИГУРАЊЕ У СИСТЕМУ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА

Контрола, надзор и осигурање представљају кључне механизме за обезбеђивање стабилности, поузданости и правне сигурности у систему јавних складишта. Њихова улога је да обезбеде доследну примену законских одредаба, спрече злоупотребе и заштите интересе власника ускладиштене робе, као и других учесника у систему. Без

ефикасних механизма контроле и надзора, систем јавних складишта не би могао да оствари своју институционалну и економску функцију.

Контрола рада јавних складишта спроводи се у складу са Законом о јавним складиштима и пратећим подзаконским актима. Она обухвата проверу испуњености прописаних техничких, организационих и кадровских услова, као и контролу начина складиштења пољопривредних производа. Посебна пажња посвећује се контроли количине и квалитета ускладиштене робе, вођењу евиденције и тачности података наведених у робним записима.

Надзор над радом јавних складишта врше надлежни државни органи и институције, у складу са својим овлашћењима. Надзор има за циљ да утврди да ли јавно складиште поступа у складу са законом, дозволом за рад и уговорима о складиштењу. У оквиру надзора, надлежни органи имају право да врше инспекцијске контроле, захтевају достављање документације и предузимају мере у случају утврђених неправилности.

У случају утврђивања неправилности, закон предвиђа различите мере, које се крећу од упозорења и налога за отклањање недостатака, до привремене забране рада или одузимања лиценце. Ове мере имају за циљ да обезбеде поштовање прописа и спрече даље угрожавање интереса власника робе и стабилности система. Могућност изрицања строгих санкција има и превентивну функцију, јер подстиче јавне складиштаре да поступају у складу са законом и професионалним стандардима.

Посебан сегмент система заштите представља осигурање ускладиштене робе. Закон о јавним складиштима прописује обавезу осигурања робе од основних ризика, као што су пожар, елементарне непогоде, крађа и друге непредвиђене околности. Осигурање има за циљ да обезбеди финансијску надокнаду власницима робе у случају настанка штете и представља важан елемент управљања ризиком у систему јавних складишта.

Ипак, осигурање не може у потпуности елиминисати све ризике, посебно у случајевима тешких злоупотреба или финансијске неспособности јавног складиштара. Због тога је у систему јавних складишта предвиђено постојање Компензационог фонда, који представља додатни механизам заштите власника ускладиштене робе. Компензациони

фонд има улогу да обезбеди надокнаду штете у ситуацијама када складиштар није у могућности да испуни своје обавезе према власницима робе.

Компензациони фонд финансира се из доприноса јавних складиштара и представља колективни облик заштите система. Његово постојање значајно повећава поверење пољопривредних произвођача и финансијских институција у систем јавних складишта, јер обезбеђује додатни ниво сигурности у случају ванредних ситуација (Станковић, 2010). На тај начин, Компензациони фонд допуњује механизме осигурања и контроле и чини систем јавних складишта отпорнијим на ризике.

Укупно посматрано, контрола, надзор и осигурање представљају међусобно повезане елементе који обезбеђују ефикасно функционисање система јавних складишта. Само у условима доследне примене прописа, ефикасног надзора и адекватне заштите од ризика, јавна складишта могу остварити своју економску и правну улогу. Због тога ови механизми имају кључни значај за очување стабилности система, заштиту пољопривредних произвођача и јачање поверења у институције јавног складиштења.

6. СИСТЕМ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА У ПРАКСИ

Након анализе правног оквира јавних складишта у Републици Србији, у овом поглављу фокус се помера на практичну примену законских решења и функционисање система складиштења пољопривредних производа у реалним условима. Практично функционисање јавних складишта обухвата поступке лиценцирања, управљање робним записима, комерцијално-правне послове, технологију складиштења и контролу квалитета и количине ускладиштених производа (Мастиловић и сар., 2011). Циљ овог поглавља је да прикаже како правне норме утичу на положај пољопривредних произвођача и складиштара у пракси, као и да укаже на разлике између нормативно уређеног система јавних складишта и уговорних односа који се примењују у приватним складиштима.

У пракси Републике Србије, складиштење пољопривредних производа најчешће се одвија у приватним складиштима, на основу индивидуалних уговора између пољопривредних произвођача и складиштара. Ови уговори имају кључну улогу у регулисању међусобних односа, али истовремено откривају и бројне изазове у погледу правне и економске заштите пољопривредних произвођача. Управо због тога, анализа уговора о складиштењу у приватним складиштима представља значајан инструмент за разумевање стварног функционисања система складиштења.

У овом поглављу биће извршена правна и економска анализа уговора о складиштењу меркантилне пшенице закљученог у приватном складишту, са посебним освртом на права и обавезе уговорних страна, расподелу ризика и утицај уговора на економски положај пољопривредног произвођача. Анализа ће омогућити идентификацију кључних недостатака приватног уговорног модела и указати на ограничења која произилазе из одсуства институционалних механизма заштите.

Поред анализе конкретног уговора, поглавље има за циљ и да прикаже разлике између приватних складишта и система јавних складишта, који је уређен Законом о јавним складиштима и пратећим прописима. Поређењем ова два модела складиштења биће указано на предности институционално уређеног система јавних складишта, посебно у погледу правне сигурности, тржишне стабилности и финансијске заштите пољопривредних произвођача.

На тај начин, ово поглавље представља везу између теоријског и нормативног оквира анализираних у претходним деловима рада и конкретне праксе складиштења пољопривредних производа у Србији. Резултати анализе послужиће као основ за разматрање разлога недовољног развоја система јавних складишта, као и за формулисање предлога мера за његово унапређење у наредним поглављима рада.

6.1. УГОВОР О СКЛАДИШТЕЊУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА – ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ У ПРАКСИ

Уговор о складиштењу пољопривредних производа представља основни правни инструмент којим се у пракси уређују односи између власника робе, односно пољопривредног произвођача као оставодавца, и складиштара. Значај овог уговора посебно долази до изражаја у аграрном сектору, где складиштење има кључну улогу у очувању квалитета производа, управљању временом продаје и смањењу тржишних ризика. У условима недовољно развијеног система јавних складишта, уговор о складиштењу често представља једини правни основ за регулисање односа између пољопривредника и складиштара.

Са становишта облигационог права, уговор о складиштењу спада у групу именованих уговора и уређен је одредбама Закона о облигационим односима. Овим уговором се складиштар обавезује да прими ствар на чување, да је чува са пажњом доброг привредника и да је, по истеку уговореног рока или на захтев оставодавца, врати у истом стању, док се оставодавац обавезује да за ту услугу плати одговарајућу накнаду. У

контексту пољопривредне производње, предмет уговора најчешће су житарице и други пољопривредни производи који захтевају посебне услове чувања.

У пракси, уговор о складиштењу пољопривредних производа има изражену економску и правну функцију. Он дефинише услове пријема робе, начин њеног чувања, обрачун трошкова складиштења, као и одговорност складиштара за губитак или оштећење робе. Јасно дефинисање ових елемената од кључног је значаја за правну сигурност уговорних страна и спречавање потенцијалних спорова.

Посебан значај уговора о складиштењу огледа се у расподели права и обавеза између складиштара и оставодавца. У условима приватних складишта, уговор често одражава неравноправан однос уговорних страна, где складиштар, као економски јачи субјект, има већу преговарачку моћ. Ово се може одразити кроз уговорне клаузуле које ограничавају слободу располагања робом, намећу неповољне рокове плаћања или преносе значајан део ризика на пољопривредног произвођача.

Уговор о складиштењу има и важну превентивну улогу, јер јасно дефинише поступање уговорних страна у различитим ситуацијама, као што су настанак штете, кашњење у плаћању или раскид уговора. Писана форма уговора посебно је значајна, јер омогућава доказивање права и обавеза у случају спора и доприноси већој правној сигурности.

У ширем контексту, анализа уговора о складиштењу пољопривредних производа пружа увид у стварно функционисање система складиштења у пракси. Уговори закључени у приватним складиштима често показују ограничења уговорног модела у односу на институционално уређен систем јавних складишта, где су права и обавезе учесника јасно дефинисани законом, а ризици ублажени постојањем робних записа и механизма заштите.

Због тога је у наставку овог поглавља дат приказ конкретног уговора о складиштењу меркантилне пшенице закљученог у приватном складишту, који ће послужити као основ за даљу правну и економску анализу. Овај приступ омогућава да се на конкретном примеру укаже на предности и недостатке приватног уговорног модела и да се истакне значај развоја система јавних складишта као институционалне алтернативе

6.2. ПРИКАЗ УГОВОРА О СКЛАДИШТЕЊУ У ПРИВАТНОМ СКЛАДИШТУ (ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ)

У циљу сагледавања практичне примене уговора о складиштењу пољопривредних производа, у овом раду анализиран је уговор о складиштењу меркантилне пшенице закључен између приватног складиштара и пољопривредног произвођача као оставодавца. Наведени уговор представља типичан пример уговора који се примењује у пракси приватних складишта у Републици Србији и као такав пружа реалан увид у начин регулисања односа између уговорних страна ван система јавних складишта.

Предмет уговора је складиштење одређене количине меркантилне пшенице одређеног рода, која се након пријема смешта у складишне капацитете које одређује складиштар. Количина робе утврђује се на основу вагарских пријемница, које представљају саставни део уговорне документације. На тај начин, количина ускладиштене робе формално је везана за конкретне писане доказе, што има значај за правну сигурност уговорних страна.

Уговором су дефинисани услови које роба мора да испуњава приликом пријема на складиште, а који се односе на здравствену исправност и основне квалитативне карактеристике пшенице. Ови услови имају за циљ да утврде почетно стање робе у тренутку пријема и представљају основу за касније утврђивање одговорности складиштара за евентуалне губитке или оштећења.

Поред предмета уговора, значајан део уговора односи се на уређивање трошкова складиштења. Уговором су предвиђени трошкови пријема, кала и растура, анализе, фумигације, складиштења и излаза робе. Ови трошкови су изражени у процентима у односу на тржишну, односно откупну цену складиштара на дан обрачуна услуга. Оваква структура трошкова представља уобичајену праксу у приватним складиштима и има значајан утицај на економски положај оставодавца.

Уговором су такође уређени рокови плаћања услуга складиштења, као и последице непоштовања уговорних обавеза од стране оставодавца. Предвиђено је да складиштар има право да задржи робу у складишту до потпуног измирења свих доспелих обавеза, што представља један од механизма обезбеђења наплате његових потраживања.

Посебно је уређено питање надлежности суда за решавање евентуалних спорова који проистичу из уговора, као и форма уговора, који је закључен у писаном облику у више истоветних примерака. Писана форма уговора има посебан значај за правну сигурност, јер омогућава јасно утврђивање права и обавеза уговорних страна и представља основ за евентуално остваривање правне заштите.

Приказани уговор представља типичан пример уговорног уређења односа у приватним складиштима и као такав ће у наставку рада послужити као основ за детаљну правну и економску анализу. Кроз анализу појединих уговорних одредаба биће указано на положај пољопривредног произвођача као оставодавца, као и на разлике у односу на систем јавних складишта који је уређен законом.

UGOVOR O SKLADIŠTENJU ROBE

Ovaj Ugovor o skladištenju robe (u daljem tekstu: "**Ugovor**") je zaključen u Senti, dana _____, 2013. godine između sledećih ugovornih strana:

1. **SKLADIŠTAR: "Agroseb" d.o.o. – Senta**, Karađorđeva b.b., matični broj: 20907622, koga zastupa direktor Širmer Sebastian (u daljem tekstu: "**Skladištar**");
i
2. **OSTAVODAVAC:** _____,
Mesto: _____, Ulica i broj: _____,
JMBG: _____, BPG: _____, (u daljem tekstu: "**Ostavodavac**");

Član 1.

Ugovorne strane saglasno utvrđuju da predmet ovog Ugovora čini skladištenje _____ kg **merkantilne pšenice** roda 2013.g. Vagarske Prijemnice (Kantarske porvrde) izdate od strane Skladištara, obostrano potpisane, su sastavni deo ovog Ugovora te su osnov za utvrđivanje količine skladištene merkantilne pšenice Ostavodavca.

Član 2.

Merkantilna pšenica se skladišti u skladištu Skladištara na lokaciji koju odredi sam Skladištar.

Ostavodavac može uz Skladištarevu saglasnost predati pšenicu na skladištenje i na nekom drugom otkupnom mestu Skladištara ili na nekoj drugoj lokaciji. Skladištar može bez saglasnosti Ostavodavca prelocirati pšenicu u neki drugi silos na čuvanje.

Skladištar prihvata na skladištenje pšenicu Ostavodavca koja je zdrava, bez biljnih bolesti i živih skladišnih insekata, bez stranog mirisa i ukusa, upotrebljiva za ljudsku i stočnu ishranu.

Kvantitativni prijem i isporuka merkantilne pšenice rod 2013.godine će se vršiti na vagi Skladištara ili na drugom otkupnom mestu Skladištara ukoliko je Ostavodavac tamo pšenicu predao.

Član 3.

Za merkantilnu pšenicu koja se skladišti, Skladištar će obračunati Ostavodavcu sledeće troškove:

- 1. Prijem (uskladištenje) pšenice – 0,9 %**
- 2. Kalo i rastur – 0,50 %**
- 3. Troškovi analize – 0,50 %**
- 4. Troškovi fumigacije i eleviranja – 1 %**
- 5. Skladištenje – 1 %**
- 6. Izlaz (iskladištenje) pšenice – 0,9 %**

Svi navedeni troškovi u ovom članu su bez obračunatog PDV.

Obračunska cena prilikom obračuna troškova je tržišna cena, odnosno otkupna cena Skladištara da dan obračuna usluge.

Troškovi prijema, kala i rastura i analize se obračunavaju jednokratno na primljenu količinu i biće obračunati zadnjeg dana u mesecu, za tekući mesec kada je pšenica primljena odnosno uskladištena, odnosno biće obračunati zaključno sa 31.07.2013.

Troškovi fumigacije i eleviranja se obračunavaju na svakih 90 dana skladištenja pšenice računajući od 01.08.2013. i obračunavaju se na zatečenu količinu pšenice na dan obračuna. Troškovi skladištenja se obračunavaju na svakih 30 dana skladištenja pšenice računajući od 01.08.2012. i obračunavaju se na zatečenu količinu pšenice svakog 1.(prvog) u mesecu. Prvi datum obračuna je 01.08.2013. Troškovi izlaza se obračunavaju jednokratno na iskladištenu količinu.

Ostavodavac je dužan pre prodaje trećim licima ponuditi Skladištaru pšenicu na prodaju i prodati pšenicu Skladištaru po tržišnim uslovima, odnosno po otkupnoj ceni Skladištara na dan prodaje, ukoliko je Skladištar voljan da je kupi. U slučaju kupoprodaje predmetne pšenice između Ostavodavca i Skladištara, Ostavodavac ne snosi troškove iskladištenja. Ukoliko Ostavodavac ne proda pšenicu Skladištaru, dužan je platiti Skladištaru troškove iskladištenja na zatečenu količinu pšenice na skladištenju, kao i sve ostale navedene troškove, pre iskladištenja. Takođe ukoliko Ostavodavac ne proda pšenicu Skladištaru, a Skladištar je izvršio prevoza prilikom prelociranja pšenice od mesta prijema do krajnjeg mesta skladištenja, Ostavodavac snosi troškove prevoza po zvaničnom cenovniku Skladištara.

Navedenu uslugu iskladištenja i prevoza Skladištar će fakturisati Ostavodavcu zadnjeg dana u mesecu za tekući mesec kada je usluga izvršena.

Ugovorne strane ostavljaju mogućnost, da navedene usluge budu plaćene (kompenzacija) isporukom, odnosno prodajom pšenice koja je predmet skladištenja od strane Ostavodavca.

U slučaju ne plaćanja usluga od strane Ostavodavca u ugovorenom roku, Ostavodavac je u obavezi prodati pšenicu po obračunskoj ceni koja je osnov za fakturisanje usluga i na taj način izmiriti svoje obaveze prema Skladištaru.

Član 4.

Ostavodavac je dužan da usluge plati Skladištaru u roku od 8 (osam) dana od dana fakturisanja.

Ukoliko Ostavodavac ne plati nevedene usluge u ugovorenom roku, Skladištar ima prava da Ostavodavcu obračuna zakonsku zateznu kamatu.

Ukoliko Ostavodavac ne izmiri dospele obaveze nema pravo da iskladišti pšenicu dok ne izmiri sve fakturisane usluge.

Član 5.

U slučaju spora po ovom ugovoru nadležan je Privredni sud u Novom Sadu.

Član 6.

Ovaj Ugovor je zaključen u 3 (tri) istovetna primerka, od kojih Skladištar zadržava 2 (dva) primerka, a Ostavodavac 1 (jedan) primerak.

SKLADIŠTAR

OSTAVODAVAC

6.3. ПРАВНА АНАЛИЗА УГОВОРА О СКЛАДИШТЕЊУ МЕРКАНТИЛНЕ ПШЕНИЦЕ

У циљу сагледавања правног положаја уговорних страна и степена заштите пољопривредног произвођача у систему приватних складишта, у наставку је извршена анализа уговора о складиштењу меркантилне пшенице закљученог између приватног складиштара и пољопривредног произвођача као оставодавца. Анализа је спроведена кроз разматрање појединих уговорних одредаба, са посебним освртом на права и обавезе уговорних страна, као и на могуће последице које произилазе из оваквог уговорног уређења.

Анализа члана 1 – предмет уговора и идентификација робе

Чланом 1 уговора дефинисан је предмет уговора, који се односи на складиштење одређене количине меркантилне пшенице одређеног рода. Оваква формулација предмета уговора у складу је са основним начелима облигационог права, јер омогућава јасну идентификацију робе која је предмет складиштења и представља основ за утврђивање права и обавеза уговорних страна.

Посебно је значајно што су вагарске пријемнице, односно кантарске потврде, наведене као саставни део уговора. На тај начин, количина ускладиштене робе везује се за конкретну писану документацију, која у случају спора има доказну снагу. Ово доприноси правној сигурности обе уговорне стране и омогућава лакше утврђивање чињеничног стања.

Међутим, уговор не садржи прецизно дефинисане параметре квалитета пшенице, као што су проценат влаге, хектолитарска маса или дозвољени ниво примеса. Квалитет робе се у уговору подразумева, што може довести до правне несигурности у погледу одговорности складиштара за очување квалитета током периода складиштења. Овакво решење оставља простор за различита тумачења и потенцијалне спорове.

Анализа члана 2 – место складиштења и овлашћења складиштара

Члан 2 уговора уређује место складиштења и услове пријема робе. Уговором је предвиђено да се пшеница складишти у складишним капацитетима које одређује сам

складиштар, уз могућност прелокације робе у други силос без сагласности оставодавца. Оваква уговорна одредба значајно проширује овлашћења складиштара и ограничава могућност контроле оставодавца над местом где се његова роба чува.

Са становишта облигационог права, оваква клаузула је формално дозвољена, али поставља питање равноправности уговорних страна. Прелокација робе без сагласности оставодавца може повећати ризик од губитака или смањења квалитета робе, док доказивање одговорности складиштара у таквим ситуацијама у пракси може бити отежано.

Позитиван аспект овог члана огледа се у прецизном навођењу услова које пшеница мора да испуњава приликом пријема на складиште, као што су здравствена исправност, одсуство инсеката, мириса и укуса. На тај начин, јасно се дефинише тренутак преласка одговорности са оставодавца на складиштара и смањује могућност спорова у погледу почетног стања робе.

Анализа члана 3 – трошкови складиштења и уговорне обавезе оставодавца

Члан 3 уговора уређује структуру трошкова складиштења и начин њиховог обрачуна. Трошкови су изражени у процентима и обухватају пријем робе, кало и растур, анализу, фумигацију, складиштење и излаз робе. Оваква структура трошкова представља уобичајену праксу у приватним складиштима и јасно указује на теретни карактер уговора.

Посебно проблематична је одредба којом се оставодавац обавезује да, пре продаје трећим лицима, понуди пшеницу на продају самом складиштару. Оваква клаузула ограничава слободу располагања робом и доводи у питање равноправност уговорних страна, јер складиштар истовремено има двоструку улогу – пружаоца услуге складиштења и потенцијалног купца робе.

Такође, уговор предвиђа да у случају неплаћања услуга складиштења оставодавац мора продати робу ради намирења дуга. Иако је ова одредба економски разумљива са становишта складиштара, она може довести до неповољног положаја пољопривредног произвођача, нарочито у условима ниских тржишних цена.

Анализа члана 4 – рокови плаћања и средства обезбеђења

Члан 4 уговора регулише рокове плаћања услуга складиштења и последице непоштовања уговорних обавеза од стране оставодавца. Уговором је предвиђено да је оставодавац дужан да изврши плаћање у року од осам дана од дана фактурисања, као и да у случају кашњења складиштар има право на обрачун законске затезне камате.

Посебно је значајна одредба којом се оставодавцу ускраћује право на искадиштење робе све док не измири све доспеле обавезе. Оваква клаузула представља снажан механизам обезбеђења потраживања складиштара и у пракси доводи до ситуације у којој власник робе нема могућност располагања сопственом имовином до потпуног измирења дуга. Са правног становишта, реч је о облику фактичког задржавања ствари ради обезбеђења потраживања, иако уговором није изричито дефинисано заложно право.

Анализа члана 5 – надлежност суда

Чланом 5 уговора утврђена је надлежност Привредног суда у Новом Саду за решавање спорова који произилазе из овог уговора. Уговорна надлежност суда дозвољена је у складу са процесним правилима и представља уобичајену праксу у пословним уговорима.

Иако је оваква одредба формално исправна, она може имати неповољне практичне последице по оставодавца, нарочито у случају мањих пољопривредних произвођача. Трошкови вођења поступка и географска удаљеност суда могу деловати дестимулишуће на остваривање правне заштите, што додатно указује на неједнак положај уговорних страна.

Анализа члана 6 – форма уговора и правна сигурност

Члан 6 уговора прописује да је уговор закључен у више истоветних примерака, од којих већину задржава складиштар, док један примерак припада оставодавцу. Писана форма уговора има значајну улогу у обезбеђивању правне сигурности и доказивању постојања и садржаја уговорног односа.

Ипак, чињеница да складиштар задржава већи број примерака уговора може се посматрати као индикатор неравноправне позиције уговорних страна. Иако ова одредба сама по себи нема директне правне последице, она симболички указује на доминацију складиштара у уговорном односу.

6.4. ОПШТА ОЦЕНА ПРАВНОГ ПОЛОЖАЈА ОСТАВОДАВЦА У СИСТЕМУ ПРИВАТНИХ СКЛАДИШТА

Анализом појединих одредаба уговора о складиштењу меркантилне пшенице може се закључити да уговор обезбеђује висок степен правне и економске заштите складиштару, док је положај оставодавца, односно пољопривредног произвођача, знатно слабији (Веселиновић и сар., 2022). Иако су уговорне одредбе формално у складу са важећим правним прописима, њихова примена у пракси често доводи до неравноправног односа уговорних страна.

Посебно неповољан положај оставодавца огледа се у клаузулама које се односе на рокове плаћања, ограничење права на искладиштење робе и могућност принудне продаје ради намирења дуга. Оваква уговорна решења значајно утичу на слободу располагања робом и повећавају економски ризик за пољопривредног произвођача, који је већ изложен нестабилним тржишним условима и ценовним осцилацијама.

Такође, клаузуле које складиштару омогућавају једнострано одређивање места складиштења и прелокацију робе без сагласности оставодавца додатно појачавају асиметрију у уговорном односу. Иако складиштар формално сноси одговорност за робу, доказивање евентуалне штете у оваквим ситуацијама у пракси може бити отежано, што оставодавца доводи у правно и економски неповољнији положај.

Са становишта правне сигурности, посебан проблем представља чињеница да уговор не садржи прецизно дефинисане параметре квалитета робе. Недовољна стандардизација квалитета може довести до спорова у погледу одговорности за очување робе и оставља простор за различита тумачења уговорних обавеза. Оваква правна недореченост додатно умањује ниво заштите пољопривредног произвођача.

Укупно посматрано, правни положај оставодавца у систему приватних складишта карактерише изражена зависност од уговорних услова које у великој мери диктира складиштар. Иако је овакав модел складиштења уобичајен у пракси, он не обезбеђује адекватан ниво заштите интереса пољопривредних произвођача, нарочито у условима ограничене ликвидности и нестабилног аграрног тржишта.

Овакви закључци јасно указују на потребу за развојем институционално уређенијих модела складиштења, као што су јавна складишта, која кроз законски дефинисане механизме контроле, робне записе и системе заштите обезбеђују виши степен правне сигурности и равноправнији положај учесника. Управо на овом месту правна анализа приватног уговора прелази у шири контекст разматрања значаја система јавних складишта у пракси.

6.5. ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА УГОВОРА О СКЛАДИШТЕЊУ МЕРКАНТИЛНЕ ПШЕНИЦЕ

Економска анализа уговора о складиштењу меркантилне пшенице има за циљ да сагледа финансијске ефекте које овакво уговорно уређење производи по пољопривредног произвођача као оставодавца, као и расподелу економских ризика између уговорних страна. За разлику од система јавних складишта, где складиштење има и финансијску функцију кроз робне записе, у моделу приватних складишта економски ефекти складиштења у великој мери зависе од уговорених трошкова и тржишних кретања цена.

Основна економска функција уговора о складиштењу огледа се у могућности одлагања продаје пољопривредних производа, смањењу ризика од физичких губитака и очувању квалитета робе. Међутим, реални економски ефекти оваквог уговора условљени су висином трошкова складиштења, начином њиховог обрачуна, као и утицајем уговора на ликвидност и тржишну позицију пољопривредног произвођача.

6.5.1. Структура и ниво трошкова складиштења

Економска анализа уговора о складиштењу меркантилне пшенице показује да је структура трошкова јасно дефинисана и изражена у процентима у односу на тржишну, односно откупну цену складиштара на дан обрачуна услуга. Овакво решење омогућава једноставан и транспарентан обрачун трошкова, али истовремено преноси значајан део тржишног ризика на пољопривредног произвођача.

Уговором су предвиђени трошкови пријема робе, кала и растура, анализе квалитета, фумигације, складиштења и излаза робе. Посматрано кумулативно, ови трошкови представљају значајно финансијско оптерећење за оставодавца, нарочито у случају дужег периода складиштења. За пољопривредног произвођача, то значи да складиштење мора бити економски оправдано очекиваним растом цене пшенице у будућем периоду.

6.5.2. Утицај трошкова на економску оправданост складиштења

Са економског становишта, складиштење је оправдано само уколико разлика између продајне цене у тренутку продаје и цене у моменту жетве премашује укупан износ трошкова складиштења. У анализи овог уговора посебно је важно истаћи да се поједини трошкови обрачунавају периодично, на 30 или 90 дана, што доводи до њиховог акумулирања током времена.

У условима стагнације или пада тржишних цена, пољопривредни произвођач може се наћи у ситуацији да трошкови складиштења у потпуности „поједу“ потенцијалну добит од одложене продаје. Насупрот томе, у условима раста цена, складиштење може донети значајну економску корист, али уз повећан ризик који носи дужи период везивања капитала и неизвесност будућих тржишних кретања.

6.5.3. Утицај уговора на ликвидност пољопривредног произвођача

Анализа уговора показује да модел приватног складиштења не предвиђа директне механизме за унапређење ликвидности пољопривредног произвођача. За разлику од система јавних складишта, где ускладиштена роба може служити као средство обезбеђења за кредитирање путем робних записа, у овом уговорном моделу произвођач нема приступ додатним финансијским инструментима.

Оставодавац је обавезан да редовно измирује трошкове складиштења, а у случају кашњења ризикује губитак права на располагање робом. Овакво решење може довести

до проблема ликвидности, нарочито код малих и средњих пољопривредних газдинстава која често немају довољно обртних средстава за финансирање текућих обавеза током периода складиштења.

6.5.4. Клаузула о обавези понуде робе складиштару – економски аспект

Посебан економски значај има уговорна одредба којом се оставодавац обавезује да, пре продаје робе трећим лицима, понуди пшеницу на продају самом складиштару. Оваква клаузула директно утиче на слободу тржишног располагања робом и може ограничити могућност пољопривредног произвођача да оствари најповољнију цену на тржишту.

Са економског аспекта, ова одредба смањује конкуренцију међу потенцијалним купцима и може довести до ниже продајне цене. Истовремено, складиштар стиче повољнију позицију, јер има потпун увид у количину и квалитет робе и може утицати на услове купопродаје. На тај начин, додатно се појачава асиметрија у економској снази уговорних страна.

6.5.5. Расподела ризика између уговорних страна

Анализирани уговор показује да је економски ризик у великој мери пренет на пољопривредног произвођача. Оставодавац сноси трошкове складиштења, ризик пада тржишних цена, ризик ликвидности и ризик принудне продаје робе у случају неизмирења уговорних обавеза. Са друге стране, складиштар има релативно стабилан приход кроз уговорене услуге и додатне механизме заштите својих потраживања.

Оваква расподела ризика типична је за уговоре који се примењују у пракси приватних складишта, али истовремено указује на економску рањивост пољопривредних произвођача. У условима нестабилних цена и ограничене ликвидности, овакви уговори

могу значајно утицати на финансијску одрживост пољопривредних газдинстава и нагласити потребу за институционално уређенијим моделима складиштења.

6.5.6. Поређење уговора у приватним и јавним складиштима

Поређење уговора о складиштењу у приватним и јавним складиштима омогућава јасно сагледавање разлика између уговорног и институционално уређеног модела складиштења пољопривредних производа. Док се у приватним складиштима односи између пољопривредног произвођача и складиштара заснивају превасходно на уговорној аутономији и тржишној снази страна, у систему јавних складишта они су уређени законом и подложни строгом институционалном надзору.

У приватним складиштима, уговор о складиштењу представља основни и често једини инструмент заштите права и интереса оставодавца. Садржина уговора у великој мери зависи од воље складиштара, који је по правилу економски јачи субјект. Анализа уговора из праксе показала је да овакви уговори често садрже клаузуле које ограничавају слободу располагања робом, преносе значајан део ризика на пољопривредног произвођача и обезбеђују складиштару доминантну позицију у уговорном односу.

Насупрот томе, у систему јавних складишта уговор о складиштењу заснива се на јасно дефинисаном законском оквиру. Права и обавезе складиштара и власника робе унапред су прописани Законом о јавним складиштима и пратећим прописима, што значајно смањује простор за неравноправност уговорних страна. Јавна складишта су обавезна да испуњавају прописане техничке и организационе услове, као и да подлежу контроли и надзору надлежних институција.

Једна од кључних разлика између приватних и јавних складишта односи се на постојање робног записа. У приватним складиштима ускладиштена роба не представља ликвидну имовину у правном смислу, јер не постоји инструмент који би омогућио њено коришћење као средства обезбеђења. Са друге стране, у систему јавних складишта робни запис омогућава да пољопривредни производ постане средство финансирања, што значајно унапређује ликвидност и финансијску стабилност пољопривредних произвођача.

Такође, значајна разлика огледа се у механизмима заштите од ризика. У приватним складиштима ризици губитка, оштећења робе и финансијске несолвентности складиштара углавном падају на терет оставодавца. У систему јавних складишта, ови ризици су ублажени постојањем обавезног осигурања ускладиштене робе, контроле рада складиштара и Компензационог фонда, који обезбеђује додатни ниво заштите власника робе.

Са економског аспекта, приватни уговорни модел складиштења може бити флексибилнији и доступнији у кратком року, али истовремено носи већи степен неизвесности и економског ризика за пољопривредног произвођача. Јавна складишта, иако захтевају испуњавање строжих услова, обезбеђују стабилнији и предвидљивији оквир за складиштење, финансирање и пласман пољопривредних производа.

Укупно посматрано, поређење приватних и јавних складишта јасно указује да институционално уређен систем јавних складишта обезбеђује виши ниво правне и економске сигурности за пољопривредне произвођаче. Анализа уговора о складиштењу у приватном складишту показује да, иако формално законити, овакви уговори често не пружају адекватну заштиту слабијој уговорној страни. Због тога се развој и унапређење система јавних складишта може посматрати као важан инструмент аграрне политике и средство за јачање положаја пољопривредних произвођача у Републици Србији.

7. УПОРЕДНА АНАЛИЗА СИСТЕМА ЈАВНИХ СКЛАДИШТА

Након анализе правног оквира и практичног функционисања система складиштења пољопривредних производа у Републици Србији, у овом поглављу врши се упоредна анализа система јавних складишта у другим земљама. Циљ упоредне анализе је да се сагледају различити модели организације и функционисања јавних складишта, као и да се идентификују примери добре праксе који могу бити од значаја за даљи развој овог система у Србији.

Посебна пажња посвећена је државама Европске уније и земљама региона које имају развијен или релативно успешно имплементиран систем јавних складишта и робних записа. Упоређивањем правних решења, институционалних механизма и практичних ефеката ових система, могуће је уочити кључне факторе који доприносе њиховој ефикасности, као и ограничења која прате њихову примену.

Упоредна анализа има за циљ да пружи основу за формулисање реалних и применљивих предлога мера за унапређење система јавних складишта у Републици Србији, који ће бити размотрени у наредном поглављу рада.

7.1. ЈАВНА СКЛАДИШТА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Систем јавних складишта у Европској унији развијао се у тесној вези са заједничком пољопривредном политиком и потребом за стабилизацијом тржишта пољопривредних производа. Иако не постоји јединствен модел јавних складишта који би био примењив у свим државама чланицама, заједничка карактеристика ових система јесте јак

институционални оквир, висок степен правне сигурности и развијени механизми контроле и надзора.

У државама Европске уније, складиштење пољопривредних производа често је интегрисано у шири систем тржишних и финансијских инструмената. Јавна складишта функционишу у оквиру јасно дефинисаних стандарда квалитета, безбедности и евиденције, што омогућава транспарентан промет робе и лакше укључивање у финансијске токове. У многим земљама, ускладиштени пољопривредни производи могу служити као основ за различите облике финансирања, што доприноси бољој ликвидности пољопривредних произвођача (Höllinger et al., 2009).

Значајна карактеристика система јавних складишта у Европској унији јесте развијен систем контроле и осигурања. Складишта подлежу строгом надзору надлежних институција, а ускладиштена роба је обавезно осигурана од основних ризика. На тај начин се обезбеђује висок ниво заштите интереса власника робе и поверење у систем складиштења.

Иако се конкретна решења разликују од државе до државе, искуства земаља Европске уније показују да је успех система јавних складишта условљен постојањем стабилног правног оквира, ефикасних институција и поверења учесника у систем. Ови фактори представљају важну полазну основу за анализу појединачних националних модела, који ће бити размотрени у наставку овог поглавља.

7.2. БУГАРСКА КАО МОДЕЛ РАЗВОЈА

Бугарска се у региону често наводи као пример земље која је релативно успешно развила систем складиштења житарица и повезала га са финансијским и тржишним механизмима. Развој система јавних складишта у Бугарској био је условљен потребом за стабилизацијом тржишта житарица, јачањем положаја пољопривредних произвођача и усклађивањем са стандардима Европске уније.

Систем складиштења у Бугарској заснива се на јасно дефинисаном законском и институционалном оквиру. Складишта која желе да обављају делатност јавног

складиштења подлежу поступку лиценцирања и редовном надзору надлежних органа. Посебна пажња посвећена је техничким условима складиштења, евиденцији ускладиштене робе и транспарентности пословања, што доприноси већем поверењу пољопривредних произвођача у систем.

Једна од кључних карактеристика бугарског модела јесте развијена улога складишних докумената, који омогућавају да ускладиштена роба добије финансијску функцију. Ови документи могу се користити као средство обезбеђења код банака, чиме се пољопривредним произвођачима омогућава приступ финансијским средствима без потребе за хитном продајом житарица након жетве (EBRD, 1999). На тај начин се побољшава ликвидност произвођача и смањује њихова зависност од тренутних тржишних цена.

Значајан елемент система јавних складишта у Бугарској представља и развијен систем контроле и осигурања ускладиштене робе. Складишта су у обавези да обезбеде осигурање од основних ризика, док државни органи спроводе редовне и ванредне контроле рада складиштара. Овакви механизми значајно смањују ризик злоупотреба и губитака, што је посебно важно за мале и средње пољопривредне произвођаче.

Искуства Бугарске показују да је успех система јавних складишта условљен комбинацијом јасног законског оквира, ефикасног институционалног надзора и развијене сарадње између пољопривредника, складиштара и финансијских институција. У поређењу са Србијом, бугарски модел указује на значај практичне примене законских решења и доследне контроле, као и на потребу да систем јавних складишта буде функционално повезан са финансијским тржиштем.

Због тога се Бугарска може посматрати као релевантан пример за Републику Србију, нарочито у погледу унапређења ликвидности пољопривредних произвођача и јачања поверења у систем складиштења пољопривредних производа. Анализа овог модела пружа корисне смернице за идентификовање мера које би могле допринети ефикаснијем функционисању система јавних складишта у Србији.

7.3. МАЂАРСКА – СИСТЕМ РОБНИХ ЗАПИСА

Мађарска представља један од најзначајнијих примера у региону када је реч о развоју и примени система робних записа у складиштењу пољопривредних производа. Захваљујући дугогодишњој пракси и јасно уређеном правном оквиру, мађарски модел робних записа често се истиче као пример добре институционалне повезаности складишта, финансијских институција и пољопривредних произвођача.

Систем робних записа у Мађарској заснива се на постојању лиценцираних јавних складишта која издају складишне документе са јасно дефинисаним правним дејством. Робни запис представља хартију од вредности која потврђује право својине над ускладиштеном робом и омогућава њено коришћење као средства обезбеђења у финансијским трансакцијама. На тај начин, ускладиштени пољопривредни производи добијају ликвидну вредност и постају активан финансијски ресурс.

Једна од кључних предности мађарског система огледа се у високом степену поверења финансијских институција у робне записе. Банке у Мађарској прихватају робне записе као колатерал за одобравање краткорочних и средњорочних кредита, што пољопривредним произвођачима омогућава приступ финансијским средствима без потребе за хитном продајом робе након жетве (Höllinger et al., 2009). Оваква пракса значајно доприноси побољшању ликвидности и финансијске стабилности аграрног сектора.

Правни и институционални оквир у Мађарској обезбеђује висок ниво заштите власника робе. Јавна складишта подлежу строгим условима лиценцирања, редовним контролама и обавези осигурања ускладиштене робе. Поред тога, систем евиденције робних записа је централизован и транспарентан, што смањује ризик од злоупотреба и повећава сигурност свих учесника у систему.

У поређењу са приватним моделима складиштења, мађарски систем робних записа значајно смањује асиметрију у економској снази између пољопривредних произвођача и складиштара. Пољопривредници задржавају контролу над својом робом, док

истовремено стичу могућност финансирања текуће производње и инвестиција. Ово доприноси стабилизацији тржишта и смањењу притиска продаје у периоду након жетве.

Искуство Мађарске указује на значај интеграције система складиштења и финансијског сектора, као и на потребу за доследном применом законских прописа. У контексту Републике Србије, мађарски модел робних записа представља важан оријентир и показује да робни запис може бити ефикасан инструмент за унапређење ликвидности пољопривредних произвођача и јачање целокупног система јавних складишта.

7.4. РЕГИОН: ХРВАТСКА И РУМУНИЈА

Поред Бугарске и Мађарске, значајна искуства у развоју система складиштења пољопривредних производа могу се уочити и у земљама региона, пре свега у Хрватској и Румунији. Ове државе су, услед сличних агроекономских и тржишних услова, развијале своје системе складиштења у контексту транзиције и усклађивања са правилима Европске уније, што их чини релевантним за упоредну анализу са Републиком Србијом.

У Хрватској, систем складиштења житарица и других пољопривредних производа развијао се постепено, уз ослањање на приватна складишта и ограничену примену јавних складишта. У Хрватској постоји нормативни оквир којим се уређују складиштење и издавање складишних докумената (Закон о ускладиштењу и складишници за житарице и индустријско биље, 2009). У пракси је доминантан уговорни модел складиштења, сличан ономе који је присутан у Србији. Недовољна повезаност складишта са финансијским сектором и ограничена примена складишних докумената као средства обезбеђења утичу на слабију ликвидност пољопривредних произвођача.

Са друге стране, Румунија је у већој мери развила институционални оквир за складиштење житарица, посебно након приступања Европској унији. Систем складиштења житарица у Румунији заснива се на обавези коришћења овлашћених складишних простора и институционалној контроли њиховог рада, при чему дозволе за складиштење издају надлежни органи у оквиру Министарства пољопривреде и руралног

развоја (Emergency Ordinance No. 12/2006). Ови елементи доприносе већем поверењу пољопривредних произвођача у систем складиштења и смањењу ризика од губитака.

Ипак, и у Румунији су уочени изазови у пуној примени система складишних докумената и њиховој интеграцији са финансијским тржиштем. Иако законски оквир постоји, практична примена често зависи од спремности финансијских институција да прихвате складишне документе као средство обезбеђења, као и од нивоа поверења у рад складиштара. Ово указује на то да нормативна решења сама по себи нису довољна без адекватне институционалне подршке и тржишне праксе.

Упоредивањем искустава Хрватске и Румуније може се закључити да се земље региона суочавају са сличним изазовима у развоју система јавних складишта, али да су постигнути различити степени успеха. Док је у Хрватској и даље доминантан приватни уговорни модел складиштења, Румунија је направила значајнији корак ка институционалном уређењу система, иако са одређеним ограничењима у пракси.

Ова искуства показују да развој система јавних складишта захтева не само постојање адекватног правног оквира, већ и доследну примену прописа, ефикасан надзор и активну улогу финансијских институција. Управо ови елементи представљају кључне факторе који ће бити размотрени у наредном делу рада, кроз поређење система јавних складишта у региону са системом који постоји у Републици Србији.

7.5. ПОРЕЂЕЊЕ СА СИСТЕМОМ ЈАВНИХ СКЛАДИШТА У СРБИЈИ

Поређење система јавних складишта у Републици Србији са системима који функционишу у државама Европске уније и земљама региона показује да Србија располаже релативно добрим нормативним оквиром, али да практична примена законских решења заостаје за упоредивим моделима. Иако су основни институционални елементи система јавних складишта формално успостављени, њихова примена у пракси је ограничена и недовољно развијена.

У државама Европске уније, као и у појединим земљама региона попут Мађарске и Бугарске, систем јавних складишта представља интегрисани део аграрног и финансијског

система. Јавна складишта у овим земљама функционишу уз јак институционални надзор, јасно дефинисане стандарде и развијену примену складишних докумената и робних записа. Ови инструменти омогућавају да ускладиштена роба добије ликвидну вредност и да се користи као средство обезбеђења у кредитним трансакцијама, чиме се значајно побољшава ликвидност пољопривредних произвођача.

За разлику од тога, у Републици Србији систем јавних складишта постоји у нормативном смислу, али његова практична примена је ограничена. Робни записи се ретко користе као финансијски инструмент, а поверење пољопривредних произвођача и финансијских институција у систем јавних складишта није на задовољавајућем нивоу. Као последица тога, пољопривредни произвођачи се у већини случајева ослањају на приватна складишта и уговорне односе који им не обезбеђују адекватну правну и економску заштиту.

Упоредна анализа показује да је један од кључних проблема у Србији недовољна институционална подршка систему јавних складишта. Док у земљама са успешним моделима постоји јасна координација између државних органа, складиштара и финансијског сектора, у Србији ова сарадња није у довољној мери развијена. Успешност система јавних складишта у значајној мери зависи од ефикасности гарантног механизма, делотворног надзора над радом јавних складишта и активног учешћа банкарског сектора у финансирању на основу робних записа (Ковачевић и сар., 2021). Недостатак активног учешћа банака у систему робних записа додатно ограничава њихову примену и економску функцију.

Такође, у поређењу са Мађарском и Бугарском, у Србији је израженији проблем поверења у систем јавних складишта. Недовољна контрола, ограничена примена механизма осигурања и недовољна информисаност пољопривредних произвођача доприносе слабој употреби овог система у пракси. Ово доводи до тога да пољопривредници често бирају приватна складишта, иако су изложени већем правном и економском ризику.

Искуства земаља региона, посебно Румуније и Хрватске, показују да постојање законског оквира није довољно за успешан развој система јавних складишта. Кључну улогу има доследна примена прописа, ефикасан надзор и активно укључивање финансијских институција. Управо ови елементи представљају области у којима Србија заостаје у односу на упоредиве системе.

На основу упоредне анализе може се закључити да Република Србија има значајан потенцијал за развој система јавних складишта, али да је за његово ефикасно функционисање неопходно унапређење институционалне и практичне примене постојећих законских решења. Унапређење сарадње између државе, складиштара и финансијског сектора, као и јачање поверења пољопривредних произвођача у систем, представљају кључне предуслове за приближавање Србије успешним моделима који постоје у Европској унији и региону.

Иако је нормативни оквир јавних складишта у Републици Србији релативно добро дефинисан, у пракси његова примена још увек није достигла ниво развијених система у појединим земљама Европске уније. Разлози се могу тражити у ограниченој примени робних записа, недовољној информисаности произвођача и институционалним ограничењима (Ковачевић и сар., 2021) .

8. SWOT АНАЛИЗА ЗАКОНА О ЈАВНИМ СКЛАДИШТИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Систем јавних складишта у Републици Србији представља институционално решење које спаја правни режим складиштења пољопривредних производа са економским циљевима стабилизације тржишта и јачања ликвидности произвођача. Полазећи од претходно изложене економске анализе складиштења, улоге робног записа и правног оквира који уређује рад јавних складишта, у овом поглављу се примењује SWOT метод као синтетички приступ за процену квалитета нормативног решења и његових економских импликација у пракси.

Циљ примене SWOT анализе је да се идентификују:

1. кључне предности законског модела које доприносе правној сигурности и поверењу у систем
2. слабости које могу ограничити примену или повећати трошкове учесника
3. могућности за даљи развој и модернизацију система, нарочито у правцу подизања тржишне транспарентности и доступности финансирања
4. претње које могу угрозити ефикасност система или поверење учесника

Тако постављена анализа служи као основ за формулисање циљаних мера у наредном поглављу, како би предложена унапређења била утемељена на јасним правним и економским аргументима.

8.1. МЕТОДОЛОГИЈА SWOT АНАЛИЗЕ И ПРИСТУП ПРОЦЕНИ ЗАКОНА

SWOT анализа (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) представља аналитички инструмент који омогућава систематизацију унутрашњих карактеристика посматраног система (снаге и слабости), као и спољних фактора који утичу на његову ефикасност и развој (прилике и претње). У контексту овог рада, предмет SWOT анализе је нормативни модел уређења јавних складишта и робних записа, са посебним освртом на то како законска решења утичу на економско понашање учесника на аграрном тржишту (произвођачи, складиштари, банке/повериоци, берза, држава).

Методолошки приступ је двослојан:

1. Правна анализа (нормативни аспект): идентификација кључних института закона (лиценцирање, регистри, робни запис као хартија од вредности, залога, принудна наплата, одговорност складишта, осигурање и Компензациони фонд, надзор и санкције) и оцена њихове улоге у обезбеђивању правне сигурности и заштите права ималаца робних записа.
2. Економска анализа (функционални аспект): процена како наведени институти делују на тржишне подстицаје и трошкове (трансакциони трошкови, приступ ликвидности, стабилизација продаје ван периода жетве, транспарентност цена, управљање ризиком). Посебно се анализира да ли закон подстиче коришћење робних записа као инструмента финансирања и да ли институционални механизми (осигурање, фонд, надзор) повећавају поверење и смањују ризике учесника.

Резултат оваквог приступа је SWOT матрица која не остаје на општим оценама, већ сваку групу фактора повезује са практичним економским ефектима система јавних складишта.

8.2. CHAGE (STRENGTHS) – НОРМАТИВНЕ ПРЕДНОСТИ И ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ

Снаге Закона о јавним складиштима могу се посматрати као она законска решења која (а) повећавају правну сигурност и транспарентност односа складиштења и промета робних записа и (б) стварају економске услове за унапређење ликвидности произвођача и стабилније тржишно функционисање.

1. Свеобухватност законског уређења - Закон, као целина, обухвата лиценцирање и услове рада јавних складишта, начин коришћења, робни запис, залог, принудну наплату, одговорност складишта и Компензациони фонд. Оваква целина је значајна јер смањује правну несигурност и фрагментацију правила, а економски гледано умањује ризик учесника да се нађу у “рупама” прописа, што је кључно за развој поверења у инструмент робног записа.
2. Јасно дефинисање основних појмова и учесника система - Прецизне дефиниције јавног складишта, складиштења, робног записа и имаоца робног записа омогућавају јасно разграничење права и обавеза. Правна јасноћа директно има економски ефекат: смањује трошкове тумачења, спорова и “неформалних пракси”, што подстиче ширу употребу формалног система јавних складишта.
3. Лиценцирање и услови за рад јавног складишта као механизам филтрирања ризика - Захтеви у погледу складишног простора, опреме, финансијских показатеља и одговорног лица постављају стандард квалитета и поузданости складиштара. То је правни механизам који у економском смислу служи као “сигнал” тржишту — учесници могу разумно очекивати да је роба чувана под контролисаним условима, што повећава спремност банака да прихвате робни запис као средство обезбеђења.
4. Регистри и јавност кључних података као основ транспарентности - Постојање Регистра јавних складишта, као и евиденција робних записа, представља јак инструмент правне транспарентности. Садржина и начин вођења Регистра јавних складишта ближе су уређени посебним правилником („Сл. гласник РС“, бр. 51/2009). Економски ефекат је двострук: (1) смањује се информациона асиметрија (ко је лиценциран, за шта, да ли је било повреда закона), и (2) расте тржишна

дисциплина, јер учесници имају више информација за избор складиштара и процену ризика.

5. Робни запис као хартија од вредности и инструмент финансирања - Дводелна структура робног записа (признаница и заложница), могућност преноса и успостављања залоге чине робни запис функционалним мостом између робног и финансијског тржишта. Ово је централна правно-економска предност: ускладиштена роба добија карактер “финансијски активне” имовине, чиме се произвођачима омогућава приступ ликвидности без нужне хитне продаје у периоду ниских цена
6. Вишеслојна заштита поверилаца и ималаца робног записа - Комбинација: (а) одговорности јавног складишта за штету, (б) осигурања, (в) банкарске гаранције и (г) Компензационог фонда, ствара систем који је пројектован да минимизује кредитни и оперативни ризик. Економски, то је предуслов да робни запис буде прихваћен као колатерал и да се развије тржиште секундарног промета, јер без поверења у сигурност робе нема ни ликвидности инструмента.
7. Механизам принудне наплате као подршка кредитној функцији - Вансудски механизам принудне наплате (уз могућност берзанске/ванберзанске продаје) скраћује време намирења поверилаца и повећава извршивост обезбеђења. Са економског становишта, бржа и предвидљивија наплата смањује кредитни ризик и може довести до повољнијих кредитних услова за произвођаче (нижа камата/већа доступност).
8. Нормативно уређен надзор и санкције као фактор тржишне дисциплине - Инспекцијски надзор и казнене одредбе доприносе спровођењу правила и смањењу “опортунистичког” понашања складиштара. Економски ефекат је стабилизација очекивања: систем постаје предвидљивији, а то је директан услов да учесници улажу (произвођачи у складиштење, складиштари у капацитете, банке у кредитне производе засноване на робним записима).

Све наведене снаге указују на то да је Закон о јавним складиштима концепцијски постављен као инструмент који integriше правну сигурност и економску функционалност. Комбиновањем строгих услова за рад складиштара, транспарентности кроз регистре, финансијске заштите путем осигурања и Компензационог фонда, као и

могућности промета и залоге робног записа, закон ствара нормативни оквир који има потенцијал да допринесе стабилизацији тржишта и јачању ликвидности пољопривредних произвођача. Међутим, ефективност ових предности у великој мери зависи од степена њихове примене у пракси, што отвара простор за анализу потенцијалних слабости система.

8.3. СЛАБОСТИ (WEAKNESSES) – НОРМАТИВНА ОГРАНИЧЕЊА И ЕКОНОМСКИ ИЗАЗОВИ ПРИМЕНЕ

Иако Закон о јавним складиштима садржи бројне системске предности, одређена законска решења могу представљати ограничење у практичној примени или створити додатне економске трошкове за учеснике на тржишту. Слабости се у овом контексту не посматрају као структурни недостаци у правној логици закона, већ као фактори који могу утицати на доступност, атрактивност и ширину примене система јавних складишта.

У оквиру анализе слабости могу се издвојити следећи нормативни и економски изазови система јавних складишта:

1. Висок степен формализације и административни терет лиценцирања - Поступак добијања дозволе за рад јавног складишта подразумева испуњавање низа услова у погледу простора, опреме, финансијских показатеља, аката о пословању, ревизије, гаранција и осигурања. Иако је циљ оваквог режима повећање поузданости система, он истовремено повећава улазне баријере за потенцијалне складишtare. Економски гледано, то може ограничити број лиценцираних складишта и смањити конкуренцију, што посредно може довести до виших цена услуга складиштења. Подаци о лиценцираним јавним складиштима доступни су у званичној евиденцији Компензационог фонда Републике Србије (Компензациони фонд РС).
2. Трајање дозволе и потреба за редовним обнављањем - Дозвола за рад издаје се на ограничен временски период, уз могућност обнављања под прописаним условима. Иако овај механизам омогућава континуирану контролу испуњености услова, он истовремено уноси елемент правне и пословне неизвесности за складишtare. Са

економског аспекта, честа обнављања могу повећати административне трошкове и утицати на инвестиционе одлуке у погледу модернизације капацитета.

3. Финансијски трошкови система (чланарина, износ по тони, банкарска гаранција, осигурање) - Висина чланарине и динарски износ по тони ускладиштених пољопривредних производа које јавно складиште плаћа Компензационом фонду ближе су уређени посебним правилником („Сл. гласник РС“, бр. 15/10). Обавеза уплате средстава у Компензациони фонд, обезбеђивање банкарске гаранције и закључивање уговора о осигурању представљају механизме заштите, али и значајан финансијски терет за јавна складишта. Методологија за утврђивање износа банкарске гаранције коју јавно складиште предаје Компензационом фонду ближе је уређена посебним правилником („Сл. гласник РС“, бр. 15/10). Ти трошкови се у пракси најчешће преносе на кориснике услуга кроз тарифе складиштења. Уколико су трошкови превисоки, систем може постати мање атрактиван за мала и средња пољопривредна газдинства, која су управо најосетљивија на проблем ликвидности.
4. Сложеност режима промета и евидентирања робних записа - Пренос робног записа, евидентирање промена и обавезе уписа у регистре захтевају висок степен ажурности и административне дисциплине. У случају кашњења или пропуста у евидентирању, могу настати правне и финансијске последице за учеснике. Са економског становишта, сложеност процедуре може умањити флексибилност и брзину промета робних записа, што смањује њихову ликвидност као инструмента.
5. Комплексност поступка принудне наплате - Иако је поступак принудне наплате уређен као вансудски и релативно ефикасан механизам, он подразумева више фаза (берзанска продаја, могућа аукција, обавештавање страна, утврђивање тржишне цене). У условима недовољно развијеног или плитког тржишта, спровођење овог поступка може бити отежано, што потенцијално умањује сигурност поверилаца и повећава трансакционе трошкове.
6. Ослањање на институционалну ефикасност - Функционисање система јавних складишта у великој мери зависи од капацитета министарства, инспекцијског надзора и Компензационог фонда. Уколико институције не располажу довољним кадровским и техничким ресурсима, могу се јавити кашњења у поступању,

недовољна контрола или споро решавање спорова. Економски ефекат таквих слабости огледа се у смањењу поверења у систем и могућем окретању учесника алтернативним, мање регулисаним облицима складиштења.

Укупно посматрано, наведене слабости не доводе у питање нормативну конзистентност закона, али указују на потенцијалне изазове у примени који могу утицати на економску доступност и практичну распрострањеност система јавних складишта. Управо у простору између нормативно постављеног модела и његове тржишне реализације отварају се могућности за даље унапређење система.

8.4. ПРИЛИКЕ (OPPORTUNITIES) – РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛ И МОГУЋНОСТИ УНАПРЕЂЕЊА СИСТЕМА

Поред унутрашњих карактеристика система, значајан део процене Закона о јавним складиштима односи се на развојне потенцијале који произилазе из постојећег нормативног оквира и ширег тржишног окружења. Прилике се у овом контексту односе на могућности да се постојећа законска решења додатно ојачају, модернизују или функционално прошире, како би систем јавних складишта остварио већи економски домет и допринео стабилности аграрног тржишта.

Са правно-економског становишта, као кључне развојне прилике система могу се издвојити:

1. Дигитализација робних записа и евиденција - Могућност издавања робног записа у електронској форми отвара простор за потпуну дигитализацију система евиденције и промета. Увођење јединствене електронске платформе могло би смањити трансакционе трошкове, убрзати пренос права и повећати сигурност података. Економски ефекат био би повећање ликвидности робног записа као инструмента финансирања и већа доступност мањим произвођачима.
2. Јачање кредитне функције робног записа - Јасно уређена могућност залогe робног записа представља основу за развој специјализованих аграрних кредитних производа. Уз већу укљученост банака и финансијских институција, робни запис

може постати значајан инструмент краткорочног финансирања производње, чиме се умањује потреба за хитном продајом по ниским ценама у периоду жетве.

3. Повећање тржишне транспарентности и повезивање са берзанским трговањем - Механизам берзанске продаје у поступку принудне наплате указује на могућност чвршћег повезивања система јавних складишта са робним берзама. Развој активнијег берзанског трговања могао би допринети транспарентнијем формирању цена, смањењу информационе асиметрије и јачању поверења учесника у систем.
4. Ширење мреже јавних складишта и регионална равномерност - Унапређење услова за улазак нових складиштара у систем могло би допринети равномернијој територијалној покривености и већој конкуренцији међу складиштима. Економски гледано, већа конкуренција може довести до снижавања цена услуга складиштења и већег броја произвођача који ће користити формални систем.
5. Усклађивање са праксом Европске уније и међународним стандардима - С обзиром на значај пољопривреде у извозној структури Србије, даље усклађивање система јавних складишта са европским моделима може повећати кредибилитет домаћег тржишта и олакшати прекогранично финансирање и трговину. Јачање институционалног оквира у том правцу може имати позитиван утицај на конкурентност домаћих произвођача.

Укупно посматрано, прилике које произилазе из постојећег нормативног оквира указују да систем јавних складишта има потенцијал да пређе из оквира класичне услуге складиштења у развијени инструмент тржишне стабилизације и финансијске подршке аграрном сектору. Остваривање ових потенцијала, међутим, зависи од активне институционалне подршке и поверења тржишних учесника.

8.5. ПРЕТЊЕ (THREATS) – СПОЉНИ РИЗИЦИ И ФАКТОРИ НЕСТАБИЛНОСТИ СИСТЕМА

Поред унутрашњих карактеристика закона и његових развојних потенцијала, ефикасност система јавних складишта зависи и од ширег економског, институционалног и тржишног

окружења. Претње се у овом контексту односе на спољне факторе и ризике који могу умањити функционалност система, смањити поверење учесника или ограничити економске ефекте које закон настоји да постигне.

Са правно-економског становишта, као кључне претње систему јавних складишта могу се идентификовати:

1. Изражена тржишна нестабилност и ценовне осцилације - Иако складиштење омогућава одлагање продаје, кретање цена пољопривредних производа зависи од глобалних тржишних фактора, климатских услова и трговинске политике. Уколико цене не порасту након периода складиштења, произвођачи могу изгубити поверење у економску оправданост система, што директно утиче на смањење његове употребе
2. Недовољна информисаност и поверење произвођача - Систем јавних складишта подразумева одређени ниво правног и финансијског разумевања од стране корисника. Уколико произвођачи нису довољно упознати са механизмом робног записа, залог и принудне наплате, могу се определити за традиционалне и неформалне облике складиштења или директну продају након жетве, чиме се умањује ефекат закона.
3. Конкуренција нерегулисаних или мање регулисаних облика складиштења - Уколико приватна складишта која не послују у режиму јавних складишта понуде ниже цене услуга, произвођачи се могу определити за такву опцију, упркос мањем степену правне заштите. Ово представља економску претњу систему, јер може довести до смањења обима пословања јавних складишта и ограничити њихову улогу на тржишту.
4. Институционални ризици и неуједначена примена надзора - Ефикасност система у великој мери зависи од делотворности инспекцијског надзора, благовременог поступања министарства и функционалности Компензационог фонда. Уколико институционални капацитети ослабе или се надзор не спроводи доследно, може доћи до нарушавања поверења у систем и повећања правне несигурности.
5. Финансијски ризици и могући притисак на Компензациони фонд - У случају већег броја штетних догађаја или пропуста у раду складишта, Компензациони фонд би

могао бити изложен повећаним исплатама. Иако закон предвиђа механизме заштите (гаранције и регресна права), евентуална нестабилност фонда представљала би озбиљну претњу кредитбилитету целог система.

6. Ограничена развијеност робног и финансијског тржишта - Функционалност робног записа као инструмента зависи од активног учешћа банака и развијене берзанске трговине. Уколико тржиште остане плитко или недовољно интегрисано, потенцијал закона у погледу повећања ликвидности и тржишне транспарентности остаје недовољно искоришћен.

Укупно посматрано, претње систему јавних складишта нису пре свега резултат нормативних недостатака, већ су условљене ширим економским и институционалним факторима. Због тога одрживост и ефикасност закона зависе од синхронизованог деловања правног оквира, тржишних механизма и институционалне подршке.

8.6. СИНТЕТИЧКИ ЗАКЉУЧАК SWOT АНАЛИЗЕ

Сprovedена SWOT анализа показује да Закон о јавним складиштима Републике Србије представља концепцијски добро постављен нормативни оквир који обједињује механизме правне сигурности, институционалне контроле и економске функционалности. Снаге система огледају се у јасно уређеним условима за рад јавних складишта, прецизно дефинисаном правном статусу робног записа, могућности његовог промета и залогe, као и у вишеслојним механизмима заштите поверилаца и ималаца робних записа. Ова решења стварају потенцијал да ускладиштена пољопривредна роба постане инструмент финансијске ликвидности и стабилизације тржишта.

Истовремено, анализа указује да поједине слабости, као што су административна оптерећења, финансијски трошкови система и зависност од институционалне ефикасности, могу ограничити обим примене закона у пракси. Додатно, спољни фактори, тржишна нестабилност, недовољна информисаност произвођача и ограничена развијеност финансијског тржишта представљају реалне претње које могу умањити очекиване економске ефекте нормативног модела.

С друге стране, идентификоване прилике, пре свега у правцу дигитализације, јачања кредитне функције робног записа, повезивања са берзанским трговањем и усклађивања са европским стандардима, указују да систем јавних складишта поседује значајан развојни потенцијал. Управо у том простору између постојећег нормативног оквира и могућности његовог функционалног унапређења, налази се основ за формулисање конкретних мера које могу допринети већој ефикасности и широј примени система.

Полазећи од резултата SWOT анализе, у наредном поглављу биће предложене мере усмерене на унапређење правне сигурности, смањење економских баријера и јачање тржишне функције јавних складишта, са циљем да овај институционални модел у потпуности оствари своју улогу у развоју и стабилизацији аграрног сектора.

Резултати SWOT анализе указују на то да систем јавних складишта у Републици Србији има значајан развојни потенцијал, али да његова ефикасност у великој мери зависи од степена институционалне подршке и практичне примене законског оквира. Иако постоје бројне предности, као што су нормативно уређен систем и могућност коришћења робних записа, уочене слабости и претње указују на потребу за даљим унапређењем институционалних механизма, повећањем информисаности пољопривредних произвођача и јачањем поверења у систем јавних складишта. У том контексту, унапређење сарадње између државних институција, финансијских организација и пољопривредних произвођача представља важан предуслов за пуно функционисање и развој овог система.

9. ПРЕДЛОГ МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СИСТЕМА ЈАВНИХ СКЛАДИШТА У СРБИЈИ

На основу анализе економских аспеката складиштења, правног оквира, практичне примене уговора о складиштењу и упоредне анализе система јавних складишта у Европској унији и региону, може се закључити да Република Србија располаже значајним потенцијалом за развој овог система. Ипак, постоје бројне слабости које ограничавају његову ефикасност и примену у пракси. Због тога је неопходно дефинисати сет мера које би допринеле унапређењу функционисања система јавних складишта и јачању положаја пољопривредних произвођача.

Предложене мере могу се груписати на економске, правне и институционалне, уз ослањање на примере добре праксе из Европске уније.

9.1. ЕКОНОМСКЕ МЕРЕ

Економске мере имају за циљ да повећају атрактивност система јавних складишта за пољопривредне произвођаче и да омогуће његово активније укључивање у финансијске токове. Једна од кључних мера јесте подстицање коришћења робних записа као финансијског инструмента. Држава може кроз сарадњу са банкама и другим финансијским институцијама стимулисати кредитирање пољопривредних произвођача уз обезбеђење робним записима, чиме би се побољшала њихова ликвидност и смањио притисак продаје одмах након жетве.

Такође, неопходно је размотрити могућност субвенционисања трошкова складиштења у јавним складиштима, посебно за мале и средње пољопривредне произвођаче. Оваква мера би повећала интересовање за коришћење јавних складишта и допринела равномернијем пласману пољопривредних производа на тржиште.

Додатно, унапређење тржишне транспарентности кроз боље информисање о ценама, трошковима и условима складиштења омогућило би произвођачима да доносе рационалније економске одлуке у вези са складиштењем и продајом производа.

9.2. ПРАВНЕ МЕРЕ

Иако правни оквир јавних складишта у Републици Србији формално постоји, неопходно је његово даље унапређење и прецизирање. Једна од кључних правних мера јесте јасније дефинисање права и обавеза учесника у систему јавних складишта, као и поштравање одговорности складиштара у случају повреде уговорних и законских обавеза.

Посебну пажњу потребно је посветити унапређењу регулативе која се односи на робне записе, како би се повећала њихова правна сигурност и прихватљивост у финансијском сектору. Јасна и недвосмислена правила у погледу издавања, преноса и наплате робних записа допринела би већем поверењу банака и других финансијских институција у овај инструмент.

Такође, потребно је унапредити механизме правне заштите пољопривредних произвођача, посебно у погледу решавања спорова и надокнаде штете, како би се смањили ризици повезани са складиштењем пољопривредних производа.

9.3. ИНСТИТУЦИОНАЛНЕ МЕРЕ

Институционалне мере представљају кључни фактор за ефикасно функционисање система јавних складишта. Неопходно је јачање улоге надлежних институција у контроли

и надзору рада јавних складишта, као и обезбеђивање доследне примене постојећих прописа.

Посебан значај има унапређење сарадње између државних органа, складиштара, пољопривредних произвођача и финансијских институција. Кроз бољу координацију и размену информација могуће је изградити стабилан и функционалан систем који ће бити од користи свим учесницима.

Поред тога, неопходно је радити на едукацији пољопривредних произвођача о предностима система јавних складишта и коришћења робних записа. Недовољна информисаност и неповерење у институције представљају значајну препреку за широку примену овог система у пракси.

9.4. ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ ИЗ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Искуства земаља Европске уније показују да успешан систем јавних складишта почива на комбинацији јасног правног оквира, ефикасних институција и активне улоге финансијског сектора. Примери Мађарске и Бугарске указују на значај интеграције робних записа у кредитни систем и постојање поверења између складиштара, банака и пољопривредних произвођача.

Примена ових искустава у Републици Србији захтева прилагођавање домаћим условима, али и јасну стратешку одређеност државе за развој система јавних складишта. Увођење функционалних механизма контроле, осигурања и финансијске подршке може значајно допринети стабилизацији аграрног тржишта и побољшању економског положаја пољопривредних произвођача.

10. ЗАКЉУЧАК

Складиштење пољопривредних производа представља један од кључних елемената функционисања аграрног тржишта, посебно у условима сезонске производње, нестабилних цена и изражених тржишних ризика. У Републици Србији, где пољопривреда има значајну улогу у укупној економској структури, питање економске оправданости и правне уређености складиштења добија посебан значај. Управо из тог разлога, у овом раду је анализиран систем јавних складишта као економско-правни инструмент који има за циљ унапређење тржишне ефикасности и побољшање положаја пољопривредних произвођача.

У теоријском делу рада указано је на значај складиштења као процеса који превазилази пуку физичку заштиту пољопривредних производа. Складиштење омогућава управљање временом продаје, смањење притиска повећане понуде у периоду жетве, као и очување квалитета производа. Истовремено, анализирани су технолошки аспекти складиштења житарица, фактори ризика и губици који могу настати уколико складишни процеси нису адекватно организовани. Ови елементи указују на сложеност складиштења и потребу за постојањем институционално уређеног система који обезбеђује сигурност и поузданост.

Економски аспект складиштења пољопривредних производа посебно је разматран кроз анализу трошкова, утицаја на приход и финансијску стабилност произвођача, као и кроз оцену економске оправданости одлагања продаје. У раду је истакнуто да складиштење не представља аутоматски механизам за остваривање већег прихода, јер његова исплативост зависи од кретања тржишних цена, трошкова складиштења и финансијских могућности произвођача. У том смислу, складиштење треба посматрати као инструмент управљања ризиком, а не искључиво као средство за повећање продајне цене.

Посебан допринос рада огледа се у емпиријској анализи ценовних ефеката одлагања продаје кукуруза у Републици Србији. Анализа је заснована на подацима Републичког завода за статистику Републике Србије о просечним месечним откупним ценама кукуруза, док су подаци Продуктне берзе Нови Сад коришћени као допунски извор за сагледавање тржишних кретања. Поређењем цена у октобру једне године и марту наредне године утврђено је да је у четири од пет посматраних периода одлагање продаје било праћено вишом откупном ценом, док је у једном периоду забележен значајан пад цене. Добијени резултати показују да одлагање продаје може имати позитиван ценовни ефекат, али да такав исход није загарантован.

Позитивна разлика у продајној цени не представља сама по себи доказ економске исплативости складиштења, јер она зависи и од трошкова чувања, манипулације, кала, финансирања и других пратећих трошкова. Истовремено, значај јавних складишта превазилази могућност остваривања више продајне цене, јер она произвођачима обезбеђују већу тржишну флексибилност и смањују притисак хитне продаје у периоду жетве. Кроз систем робних записа омогућава се приступ финансијским средствима без потребе за тренутном продајом робе, чиме се доприноси очувању ликвидности и јачању преговарачке позиције пољопривредних произвођача.

Правни аспект јавних складишта, анализиран кроз важећи законски оквир у Републици Србији, показује да постоји солидна нормативна основа за функционисање овог система. Закон о јавним складиштима за пољопривредне производе, заједно са подзаконским актима који уређују издавање, евиденцију и промет робних записа, поставља јасна правила у погледу лиценцирања складиштара, одговорности учесника и заштите права власника робе. Ипак, пракса показује да правна регулатива сама по себи није довољна уколико не постоји адекватна примена и институционална подршка. Због тога је неопходно континуирано унапређивати систем надзора, осигурања и контроле, како би се повећало поверење произвођача у систем јавних складишта.

Упоредна анализа система јавних складишта у земљама Европске уније и региона указује да су успешни модели засновани на јакој институционалној подршци, развијеном финансијском тржишту и активној улози државе у подстицању коришћења јавних складишта. У поређењу са овим системима, Србија има простор за даљи развој, нарочито

у погледу шире примене робних записа и јачања сарадње између складиштара, финансијских институција и државних органа.

Спроведена SWOT анализа додатно је потврдила да законски оквир јавних складишта у Републици Србији поседује стабилну нормативну основу и развијене механизме заштите учесника, али и да постоје институционална и тржишна ограничења која утичу на обим и ефикасност његове примене. Идентификоване слабости и претње не доводе у питање оправданост постојања система, већ указују на потребу његовог даљег функционалног унапређења, посебно у правцу јачања поверења произвођача, развоја финансијских инструмената заснованих на робним записима и унапређења институционалне координације.

На основу свих спроведених анализа може се закључити да систем јавних складишта представља важан економско-правни инструмент који доприноси стабилности аграрног тржишта, али да његов пуни потенцијал још увек није искоришћен. Складиштење пољопривредних производа не треба посматрати искључиво кроз могућност остваривања више продајне цене, већ и као механизам управљања ризиком, очувања ликвидности и јачања правне сигурности учесника на тржишту. Даљи развој система јавних складишта захтева координисан приступ који обухвата економске, правне и институционалне мере, како би овај систем у пуној мери допринео одрживом развоју пољопривреде, стабилизацији тржишта и унапређењу економског положаја пољопривредних произвођача у Републици Србији.

На основу спроведеног истраживања може се закључити да налази подржавају постављену главну хипотезу да систем јавних складишта у Републици Србији има значајан потенцијал за унапређење тржишне стабилности и економске сигурности пољопривредних произвођача, али да његова функционалност у пракси још увек није у потпуности развијена. Резултати истраживања такође подржавају помоћне хипотезе које се односе на значај робних записа за ликвидност, условљеност економске оправданости складиштења кретањем цена и висином трошкова, ограничења практичне примене постојећег правног оквира и потенцијалне користи од даљег унапређења система у складу са искуствима развијенијих европских модела.

11. ЛИТЕРАТУРА

1. Бркић, М., Сарих, М., Гнип, М., (2012): „Складиштење житарица у херметички затвореним условима“, Технолошки факултет, Нови Сад
2. Веселиновић, Ј., Марковић, Т., Дукић Мијатовић, М. (2019), „Правни и економски статус јавних и приватних складишта за житарице“, Агроекономика, 48(84), Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет, Нови Сад.
3. Веселиновић, Ј., Марковић, Т., Кокот, Ж. (2022), „Правни и економски аспекти складиштења житарица у Србији“, Агроекономика
4. Ерић, И., (2014): „Користи од система јавних складишта“, Пољосфера
5. Жежељ, М., (1989), „Технологија и опрема за прераду жита“, Научна књига
6. Закон о јавним складиштима за пољопривредне производе, (Сл. Гласник РС 41/2009 и 44/2018 – др. закон)
7. Закон о облигационим односима („Сл. лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, „Сл. лист СРЈ“, бр. 31/93, „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, бр. 18/2020)
8. Закон о ускладиштењу и складишници за житарице и индустријско биље, „Народне новине Републике Хрватске“, бр. 79/2009
9. Хитна уредба Владе Румуније бр. 12/2006 о утврђивању мера за регулисање тржишта у ланцу житарица и прерађевина од житарица (Ordonanța de urgență a Guvernului României nr. 12/2006), Monitorul Oficial al României, бр. 184 од 27. фебруара 2006. године.
10. Јеремић, Љ, (2016), Анализа ризика осигурања од губитка вредности робних записа и Компензациони фонд, Универзитет Сингидунум Београд
11. Јовичић, Д., Јеремић, Љ., Милићевић, Л., Зеремски, А., (2014), Warehouse receipts functioning to reduce market risk, Economics of Agriculture, Научно друштво аграрних економиста Балкана, Београд
12. Калиновић, И. (1997), „Складиштење и технологија ратарских производа“, Пољопривредни факултет у Осијеку

13. Ковачевић, В. (2013), „Introduction of the Grain Futures Market in the Black Sea Region“, Economics of Agriculture
14. Ковачевић, В., Јелочник, М., (2022), „Тржиште и трговање пољопривредним производима“, Институт за економику пољопривреде Београд
15. Кокот, Ж., (2014), „Економска оправданост изградње подног складишта“, Пољопривредни факултет у Новом Саду
16. Киш, Д., Бошњак, Е., (2015), Дорада и складиштење - скрипта
17. Лишка, А., Розман, В., (2010) : „Складиштење ратарских производа“, Приручник за вежбе, Свеучилиште у Загребу
18. Ковачевић, В., Јанковић, И., Параушић, В. (2021), „Lending against warehouse receipts – Evidence from Serbia“, Economics of Agriculture
19. Мاستиловић, Ј., Јанић Хајнал, Е., Торбица, А., Појић, М., Живанчев, Д., Кеврешан, Ж., Новаковић, А., Радусин, Т. (2011), „Савремени приступ управљању складиштем за зрнасте културе – приручник за рад јавних складишта за зрнасте културе“, Универзитет у Новом Саду, Институт за прехранбене технологије, Нови Сад.
20. Мастиловић, Ј., Јанић, Х., Торбица, А., Живанчев, Д., (2008): „Техничко–технолошки услови примене закона о јавним складиштима, 13. Млинарски дани, Суботица
21. Милановић, Д., Филиповић, С., Видовић, Ђ., Драгутиновић, С., Матовић, Д.,(2008), Кључна економска и правна питања за успешно функционисање робне берзе у Србији, Економски институт, Београд
22. Михајловић, Л., Малбашић, Андрић, Л., (2000), Економика пољопривреде, Пољопривредни факултет у Новом Саду
23. Правилник о условима које морају да испуњавају јавна складишта у погледу складишног простора за пријем, чување и испоруку пољопривредних производа, опреме за мерење количине и утврђивање квалитета пољопривредних производа који се складиште, вредности основних средстава која нису оптерећена хипотеком или другим заложним правом, у зависности од врсте пољопривредних производа који су предмет ускладиштења, као и показатеља финансијског пословања („Сл. гласник РС“, бр. 30/10)

24. Правилник о садржини и начину вођења јединствене евиденције о издатим робним записима („Сл. гласник РС“, бр. 50/2009)
25. Правилник о садржини и начину вођења регистара јавних складишта („Сл. гласник РС“, бр. 51/2009)
26. Правилник о садржини и начину вођења и изгледу регистра робних записа, начина вођења евиденције о издатом робном запису и обрасцу робног записа („Сл. гласник РС“, бр. 35/2010)
27. Правилник о утврђивању висине чланарине и динарског износа по тони ускладиштених пољопривредних производа које јавно складиште за пољопривредне производе плаћа компензационом фонду („Сл. гласник РС“, бр. 15/10 и 44/2011)
28. Правилник о методологији за утврђивање износа по гаранцији банке коју јавно складиште за пољопривредне производе предаје компензацијоном фонду. („Сл. гласник РС“, бр. 15/10)
29. Правилник о врстама пољопривредних производа који могу да се складиште у јавним складиштима („Сл. гласник РС“, бр. 50/2009)
30. Правилник о квалитету пољопривредних производа који се складиште у јавном складишту („Сл. гласник РС“, бр. 37/2010)
31. Републички завод за статистику Републике Србије (2020–2025), „Месечни статистички билтен“, Београд
32. Ритз, Ј., (1988), „Основи ускладиштења ратарских производа“, 2. издање–скрипта, Свеучилиште у Загребу, Факултет пољопривредних знаности
33. Станковић, Д., (2010), „Компаративна анализа Компензационог фонда у систему јавних складишта пољопривредних производа“, Магистарски рад, Економски факултет, Београд
34. Стојановић, Ж., Закић, З., Мاستиловић, Ј.(2009), „Модел финансирања пољопривреде и трансформација складишта у Србији“, тематски зборник Агропривреда Србије и европске интеграције, Новосадски сајам, Нови Сад
35. Шошкић, Д., (2009), Хартије од вредности ,управљање портфолиом и инвестициони фондови, Центар за истраживачку делатност, Економски факултет Београд

36. Puklevicius, V. (2002), Lithuania: Financing of Warehouse Receipts – Legal Review, FAO Investment Centre / EBRD Cooperation Programme, Report Series No. 1, October 2002.
37. Höllinger, F., Rutten, L., Kiriakov, K. (2009), The Use of Warehouse Receipt Finance in Agriculture in Transition Countries, FAO Investment Centre, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome.
38. FAO (2015)., Warehouse Receipt Systems and Agricultural Finance: A Guide for Policymakers and Practitioners., Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome.
39. Coulter, J., Onumah, G. (2002), „The role of warehouse receipt systems in agricultural marketing and rural livelihoods“, Food Policy, 27(4)
40. European Bank for Reconstruction and Development – EBRD (1999), *Bulgaria/Grain Receipts Programme*, Project ID 6312, European Bank for Reconstruction and Development.
41. Sauer, D., (1992), „Storage of cereal grains and their products“, American Association of cereal Chemists, Inc., St. Paul, Minnesota, USA
42. Yazar, F., (2023). Warehouse Receipt System and Agricultural Market Stability. Sustainability
43. Продуктна берза Нови Сад, Недељни извештаји о трговању, доступно на: <https://nscomex.com/podaci-iz-trgovanja/nedeljni-izvestaj/>
44. Инфотим, „Преглед значајнијих светских берзи“, доступно на: <https://www.infotim.rs/pregled-znacajnijih-svetskih-berzi>
45. Агролекар, „Чување и складиштење пољопривредних производа“, доступно на: <https://www.agrolekar.rs/cuvanje-i-skladistenje-poljoprivrednih-proizvoda/>
46. Компензациони фонд Републике Србије, „Лиценцирана складишта“, доступно на: <https://www.kompenzacionifond.gov.rs/file/Licencirana%20skladista%20-%20KFRS.pdf>
47. Пољосфера, „Припрема складишних простора за пријем зрнастих производа“, доступно на: <https://www.poljosfera.rs/ratarstvo/priprema-skladisnih-prostora-za-prijem-zrnastih-proizvoda/>
48. Агромедиа, „Без складиштења нема зараде“, доступно на: <https://www.agromedia.rs/agro-teme/ratarstvo/bez-skladistenja-nema-zarade>

12. ПРИЛОЗИ

1. Уговор – ДПС Клас – Жетва пшенице род 2017., Општи услови пријема и складиштења
2. Правилник о садржини, начину вођења и изгледу регистра робних записа за пољопривредне производе, као и садржини и начину издавања робног записа, начину вођења евиденције о издатим робним записима и обрасцу робног записа

DPS KLAS GROUP d.o.o.

pib 103233482 mat.br. 17546414 ev.br.pdv 131319923
Komerijalna 205-103760-81 Erste 340-00011003744-29

Savska 8
15000 Šabac
tel 015/306-490
fax 015/306-491
info@dpsklas.rs
www.dpsklas.rs

ŽETVA PŠENICE ROD 2017. OPŠTI USLOVI PRIJEMA I SKLADIŠTENJA

DPS KLAS GROUP DOO Šabac, koga zastupa Direktor Vladimir Popović precizira opšte uslove prijema i skladištenja merkantilne pšenice u svojim skladišnim centrima za fizička i pravna lica, na sledeći način:

PRIJEM

- Prijem će se vršiti u vremenu **od 07h do 24 h**, na prijemnim mestima "DPS KLAS GROUP" DOO.
- Pšenica je primljiva za otkup i skladištenje ako je zdrava, zrela, bez stranog mirisa, do 18 % vlage i 10% primesa
- Maksimalni sadržaj plesnivih i fuzarioznih zrna je 1,5%, a pšenica zaražena glavnicom se ne prima.
- Za primljenu pšenicu vrši se naturalni obračun svođenja na **SRPS kvaliteta** bonifikacijom sa sledećim elementima:
 - ✧ **vlaga** +/- 13% u odnosu 1:1 (vlaga ispod 12% se ne bonificira)
 - ✧ **ukupne prime** +/- 2% u odnosu 1:1
- za pšenicu čija hektolitarska masa je ispod 74 g vrši se negativna bonifikacija 1:1
- Troškovi prijema pšenice se ne naplaćuju

Trošak sušenja se ne obračunava do 16% vlage. Ukoliko je vlaga iznad 16%, trošak sušenja će se obračunavati na sledeći način:

✧ 16,1 – 17%	4%
✧ 17,1 – 18%	6%

- Ukupne prime čine: lomljena i štura zrna, zelena zrna, nečistoće organskog i neorganskog porekla (korovsko seme, druga žita, delovi klasa i stabljike, zemlja, ostale strane prime), oštećena zrna (nagrižena i pokvarena zrna, zrna oštećena ubodom stenica, tamnoklična, fuzariozna i proklijala zrna).
- Utvrđivanje vlage pšenice na otkupnom mestu vrši se pomoću aparata za brzo određivanje vlage koji mora biti sa važećim žigom i uverenjem o overavanju merila.
- U slučaju da poljoprivredni proizvođač nije zadovoljan sa utvrđenim kvalitetom ili načinom uzimanja uzoraka, kontrolno osoblje je dužno da ponovi proceduru uzorkovanja i analize. Ukoliko proizvođač i tada nije zadovoljan utvrđenim kvalitetom, formiraju se tri zapečaćena uzorka, 1 za proizvođača, 1 za skladištara, a 1 se dostavlja na analizu u bilo koju akreditovanu laboratoriju čiji izveštaj će se smatrati važećim.

SKLADIŠTENJE

- Za predate količine pšenice koje nisu prodane u žetvi, vlasnici pšenice imaju mogućnost skladištenja iste. Lager se ne naplaćuje, a svi uslovi skladištenja će biti regulisani ugovorom.

ISKLADIŠTENJE

- U slučaju prenosa robe na treće lice ili iskladištenja uslovi su sledeći:

✧ manipulacija (jednokratno)	2,0% (sa PDV-om)
✧ mesečni lager (obračun lagera od prvog dana prijema)	1,0% (sa PDV-om)
✧ zaštita (za svaki započeti period od 6 meseci)	0,5% (sa PDV-om)
✧ elevacija (za svaki započeti period od 6 meseci)	0,5% (sa PDV-om)
✧ trošak transporta (obračunava se ukoliko je skladištar izvršio prevoz)	2,0% (sa PDV-om)
✧ izlazni kalo-rastur . (samo u slučaju iskladištenja)	0,5% (sa PDV-om)

- Pre isplate proizvođači su dužni da dostave potvrdu o aktivnom statusu PG, broj tekućeg računa i ostalu potrebnu dokumentaciju.

- **CENA PŠENICE ĆE BITI VIDNO ISTAKNUTA NA SVIM OTKUPNIM MESTIMA S.C. POPOVIĆ.**

DPS KLAS GROUP DOO zadržava pravo promene gore navedenih uslova u toku same žetve, što će biti objavljeno na otkupnim mestima.

Svi gore navedeni uslovi važe ukoliko ugovorom nije drugačije definisano.

Proizvođač koji preda pšenicu je upoznat i saglasan sa gore navedenim uslovima.

PRAVILNIK

O SADRŽINI, NAČINU VOĐENJA I IZGLEDU REGISTRA ROBNIH ZAPISA ZA POLJOPRIVREDNE PROIZVODE, KAO I SADRŽINI I NAČINU IZDAVANJA ROBNOG ZAPISA, NAČINU VOĐENJA EVIDENCIJE O IZDATIM ROBNIM ZAPISIMA I OBRASCU ROBNOG ZAPISA

(„Sl. glasnik RS”, br. 35/2010, 10/2014 i 44/2018 - dr. zakon)

Član 1

Ovim pravilnikom bliže se propisuje sadržina, način vođenja i izgled Registra robnih zapisa za poljoprivredne proizvode, kao i sadržina i način izdavanja robnog zapisa, način vođenja evidencije o izdatim robnim zapisima i obrazac robnog zapisa.

Član 2

Javno skladište je dužno da vodi evidenciju o izdatim robnim zapisima u Registru robnih zapisa za poljoprivredne proizvode (u daljem tekstu: Registar), u skladu sa zakonom kojim se uređuju javna skladišta za poljoprivredne proizvode.

Registar se vodi u pisanoj ili elektronskoj formi. Podaci iz Registra su javni.

Član 3

Registar se vodi u obliku registarske knjige koju, pre početka upotrebe, javno skladište dostavlja ministarstvu nadležnom za poslove poljoprivrede (u daljem tekstu: Ministarstvo), radi overe i upisa odgovarajućih podataka koji se odnose na tu knjigu u evidenciju o izdatim robnim zapisima.

Registarska knjiga se sastoji od naslovne strane i registarskih strana koje su numerisane rednim brojevima.

Po dve uzastopne registarske strane numerisane su istim rednim brojem i u njih se unose svi podaci koji se odnose na izdavanje jednog robnog zapisa.

Član 4*

Naslovna strana Registra sadrži naziv: "Registar robnih zapisa za poljoprivredne proizvode", redni broj registarske knjige po redosledu evidentiranja u Ministarstvu i broj toma registarske knjige koju javno skladište koristi u tekućoj godini, koje unosi Ministarstvo i datum otvaranja registarske knjige i podatke o javnom skladištu, koje unosi javno skladište.

Podaci o javnom skladištu iz stava 1. ovog člana koji se unose u Registar su: naziv, sedište, broj i datum rešenja o upisu u Registar privrednih subjekata, poreski identifikacioni broj (PIB), matični

broj, registarski broj javnog skladišta u Registru javnih skladišta, adresa skladišnog prostora u kome je uskladištena roba, ime i prezime i potpis odgovornog lica u javnom skladištu i pečat javnog skladišta.

Svaka prva registarska strana robnog zapisa sadrži: podatke iz ugovora o uskladištenju (broj i datum zaključenja ugovora, podatke o ostavodavcu, podatke o uskladištenoj robi i podatke o uslovima uskladištenja), podatke o prinudnoj naplati potraživanja i podatke o podizanju uskladištene robe iz javnog skladišta.

Podaci o ostavodavcu iz stava 3. ovog člana su: naziv, sedište, PIB i matični broj (za pravno lice) odnosno ime i prezime, prebivalište, jedinstveni matični broj (JMBG), broj lične karte i policijske uprave (PU) u kojoj je izdata lična karta (za fizičko lice).

Podaci o uskladištenoj robi iz stava 3. ovog člana su: vrsta poljoprivrednog proizvoda, pakovanje, količina, kalo, da li se roba čuva u smeši ili ne, mesto u skladišnom prostoru gde je poljoprivredni proizvod uskladišten, godina proizvodnje, kvalitet/klasa i ostale važne informacije.

Podaci o uslovima uskladištenja iz stava 3. ovog člana su: troškovi uskladištenja, iznos datog avansa za troškove uskladištenja i dodatne usluge koje pruža skladištar i cene tih usluga.

Podaci o prinudnoj naplati potraživanja iz stava 3. ovog člana su: datum pokretanja postupka prinudne naplate potraživanja i promene u ovom postupku, koliko je robe nakon prodaje ostalo (u tonama), kao i koji deo potraživanja poverioca je prinudnom naplatom izmiren.

Podaci o podizanju uskladištene robe iz stava 3. ovog člana su: datum podizanja robe i napomena u koju se upisuju bitni podaci vezani za podizanje robe.

Svaka druga registarska strana robnog zapisa sadrži: podatke o izdatom robnom zapisu, prenosu robnog zapisa, zalozi robnog zapisa i poništenju robnog zapisa.

Podaci o izdatom robnom zapisu iz stava 9. ovog člana su: serijski broj, datum izdavanja i datum važenja robnog zapisa.

Podaci o prenosu robnog zapisa iz stava 9. ovog člana su: naziv, sedište, PIB i matični broj indosatara (za pravno lice) odnosno ime i prezime, prebivalište, JMBG, broj lične karte i PU indosatara (za fizičko lice).

Podaci o zalozi na robnom zapisu iz stava 9. ovog člana su: naziv, sedište, PIB i matični broj založnog poverioca (za pravno lice) odnosno ime i prezime, prebivalište, JMBG, broj lične karte i PU založnog poverioca (za fizičko lice); podaci o osnovu potraživanja založnog poverioca; broj računa založnog poverioca i založnog dužnika i banke kod kojih oni imaju otvorene račune, iznos glavnice, kamatna stopa, ukupan iznos duga, datum nastanka, datum dospeća i datum izmirenja obaveze; naziv, sedište, PIB i matični broj prijemnika založnice (za pravno lice) odnosno ime i prezime, prebivalište, JMBG, broj lične karte i PU prijemnika založnice (za fizičko lice).

Podaci o poništenju robnog zapisa iz stava 9. ovog člana su: datum poništenja robnog zapisa i napomena u koju se unosi da je imalac robnog zapisa podigao robu ili da je robni zapis podeljen, da je objedinjeno više robnih zapisa ili da je robni zapis ili neki njegov deo amortizovan ili oštećen.

Ako je robni zapis podeljen ili je objedinjeno više robnih zapisa ili ako je robni zapis ili neki njegov deo amortizovan ili oštećen u napomeni se pored takvog podataka upisuje i serijski broj novog robnog zapisa ili dela novog robnog zapisa.

Član 5

Uvid u Registar vrši se uz obavezno prisustvo lica ovlašćenog za vođenje Registra.

Lice ovlašćeno za vođenje Registra unosi podatke u Registar onim redom kojim su zaključeni ugovori o uskladištenju i bez preskakanja registarskih strana.

Lice ovlašćeno za vođenje Registra odmah po zaključenju ugovora o uskladištenju unosi u Registar podatke iz tog ugovora i podatke o izdatom robnom zapisu propisane ovim pravilnikom, a ostale podatke unosi redom kojim su primljeni u javno skladište odnosno kada dođe do promene određenih podataka.

Nije dozvoljeno brisati podatke unete u Registar.

Ako se u Registar pogrešno upišu podaci, lice ovlašćeno za vođenje Registra dužno je da bez odlaganja izvrši ispravku.

Ispravka podataka se vrši tako što se pogrešno upisan tekst prevuče linijom tako da ostane čitak, a ispravka se upisuje u slobodnom prostoru registarske strane.

Član 6

Lice ovlašćeno za vođenje Registra upisuje u Registar prenos prava po osnovu robnog zapisa i sve podatke propisanim ovim pravilnikom, na dan prijema u javno skladište pisane prijave za upis promene od primaoca robnog zapisa ili primaoca odvojeno priznanice ili založnice.

Lice ovlašćeno za vođenje Registra upisuje u Registar da je pokrenut postupak prinudne naplate potraživanja i sve podatke propisanim ovim pravilnikom, na dan prijema u javno skladište pisanog obaveštenja od poverioca.

Član 7

Izgled Registra dat je na Obrascu 1, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 8

Registarska knjiga zaključuje se ako su sve registarske strane popunjene ili na kraju kalendarske godine. Javno skladište čuva registarsku knjigu deset godina od isteka kalendarske godine u kojoj je ona zaključena.

Član 9*

Robni zapis se izdaje na papiru koji je po sredini perforiran i koji može da se razdvoji tako da se dobiju dva dela.

Oba dela robnog zapisa na prednjoj strani sadrže naziv: "Robni zapis za poljoprivredne proizvode", a ispod toga naziv: "Priznanica" ili "Založnica", kao i:

- 1) naziv, sedište, PIB, matični broj i broj dozvole za rad javnog skladišta;
- 2) datum izdavanja i datum važenja robnog zapisa;
- 3) naziv, sedište, PIB i matični broj imaoca robnog zapisa (za pravno lice) odnosno ime i prezime, prebivalište, JMBG, broj lične karte i PU imaoca robnog zapisa (za fizičko lice);
- 4) vrstu, količinu, godinu proizvodnje i kvalitet poljoprivrednog proizvoda koji je uskladišten;
- 5) * troškove skladištenja, iznos datog avansa za troškove skladištenja i pečat javnog skladišta;
- 6) podatke o objektu u kojem je poljoprivredni proizvod uskladišten (mesto uskladištenja poljoprivrednog proizvoda u skladišnom prostoru);
- 7) napomene o drugim podacima važnim za uskladištenje gde se upisuju posebne karakteristike robe ili posebni uslovi skladištenja;
- 8) * pečat javnog skladišta i potpis ovlašćenog lica;
- 9) serijski broj robnog zapisa.

Na priznanici se nalazi napomena: "Priznanica je izdata sa založnicom" a na založnici napomena: "Založnica je izdata sa priznanicom".

Na prednju stranu založnice se pored napomena iz stava 2. tačka 7) ovog člana unose i napomene: "Deo robe prodat, preostalo __robe (u tonama)", kao i koji deo potraživanja poverioca (troškovi prodaje/obaveze prema javnom skladištu/obaveze prema založnom poveriocu) je izmiren (u dinarima).

Na poledini priznanice nalaze se podaci o prenosu robnog zapisa, podaci o zalozi robnog zapisa i napomena. Podaci o prenosu robnog zapisa iz stava 5. ovog člana su:

- 1) izjava indosanta o prenosu robnog zapisa: "Neopozivo i bezuslovno prenosim robni zapis i vlasništvo na robi na indosatara";
- 2) naziv, sedište, PIB i matični broj indosatara (za pravno lice) odnosno ime i prezime, prebivalište, JMBG, broj lične karte i PU indosatara (za fizičko lice);
- 3) * mesto i datum prenosa, kao i potpis indosanta i indosatara, a ako se radi o pravnim licima i pečat

tih pravnih lica.

Podaci o zalozi na robnom zapisu iz stava 5. ovog člana su isti kao i podaci na poledini založnice iz stava 9. ovog člana.

U napomenu iz stava 5. ovog člana se unosi: "Deo robe prodat, preostalo _robe (u tonama)", kao i koji deo potraživanja poverioca je izmiren (troškovi prodaje/obaveze prema javnom skladištu/obaveze prema založnom poveriocu).

Na poledini založnice nalaze se podaci o zalozi i to:

- 1) naziv, sedište, PIB i matični broj založnog dužnika (za pravno lice) odnosno ime i prezime, prebivalište, JMBG, broj lične karte i PU založnog dužnika (za fizičko lice);
- 2) izjava založnog dužnika: "Neopozivo i bezuslovno dajem zalogu na robnom zapisu i zalogu na robi založnom poveriocu";
- 3) naziv, sedište, PIB i matični broj založnog poverioca (za pravno lice) odnosno ime i prezime, prebivalište, JMBG, broj lične karte i PU založnog poverioca (za fizičko lice);
- 4) * osnov potraživanja založnog poverioca, broj računa založnog poverioca i založnog dužnika i banke kod kojih oni imaju otvorene račune, iznos glavnice, kamatna stopa, ukupan iznos duga, datum nastanka i datum dospeća obaveze i potpis založnog dužnika i založnog poverioca, a ako se radi o pravnim licima i pečat tih pravnih lica, kao i datum izmirenja obaveze i potpis založnog poverioca, a ako se radi o pravnom licu i pečat tog pravnog lica;
- 5) izjava prenosioca založnice o prenosu založnice: "Neopozivo i bezuslovno prenosim založnicu i zalogu na robi na prijemnika založnice";
- 6) * naziv, sedište, PIB i matični broj prijemnika založnice (za pravno lice) odnosno ime i prezime, prebivalište, JMBG, broj lične karte i PU prijemnika založnice (za fizičko lice), mesto i datum prenosa, kao i potpis prenosioca založnice i prijemnika založnice, a ako se radi o pravnim licima i pečat tih pravnih lica.

Robni zapis se izdaje na Obrascu 2, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 10

Obrazac robnog zapisa štampa se na specijalno zaštićenom papiru sa vodenim žigom i

hologramom. Obrazac je pravougaonog oblika veličine 210 × 297 mm.

Zaštićen papir na kome se štampa obrazac ima težinu 120 g po m², kao i vidljivu zaštitu (vodeni znak, vlakna crvene i plave boje) i nevidljivu zaštitu (vlakna koja pod uv lampom fluoresciraju u crveno, plavo i žuto i četvorostruka hemijska zaštita).

Prednja strana i poledina obrasca robnog zapisa su žute tonske podloge sa slikom suncokreta koja je

urađena linijskom modulacijom.

Hologram je veličine 17 × 12 mm sa promenom slike i boje pod različitim uglovima gledanja, koji ima ugrađena slova TSL-ZIN u ćirilskoj i latiničkoj verziji i koji se nalazi na prednjoj strani obrasca robnog zapisa, u gornjem levom uglu priznanice i gornjem desnom uglu založnice.

Na prednjoj strani obrasca robnog zapisa i to na krajevima leve i desne strane, nalazi se gijoš bordura koja je maslinasto zelene boje.

Tekst na obrascu robnog zapisa štampa se u crnoj boji, a zelene boje su nazivi: "Priznanica" i "Založnica" i tekst napomena iz člana 9. stav 3. ovog pravilnika, sa prednje strane robnog zapisa, kao i nazivi: "Podaci o zalozi" i "Prenos robnog zapisa" sa poledine robnog zapisa.

Član 11

Javno skladište izdaje robni zapis ostavodavcu sa svim propisanim podacima na osnovu zaključenog ugovora o uskladištenju po prijemu poljoprivrednog proizvoda na uskladištenje.

Robni zapis se izdaje na period do jedne godine, odnosno na period koji ne može biti duži od roka trajanja poljoprivrednog proizvoda, posle čega se izdaje novi robni zapis ako imalac robnog zapisa želi da produži period uskladištenja robe.

Javno skladište izdaje nove robne zapise ako imalac robnog zapisa naknadno zatraži da se robni zapis podeli na više robnih zapisa u zamenu za već izdati robni zapis ili ako zatraži objedinjavanje više robnih zapisa.

Ako je prilikom prinudne naplate potraživanja, vanberzanskom prodajom, prodat samo deo robe koja je predmet robnog zapisa, javno skladište ne izdaje novi robni zapis već na založnici i poledini priznanice u napomeni unosi podatak da je deo robe prodat i koji deo robe je preostao (u tonama), kao i koji deo potraživanja poverioca je izmiren.

Član 12

Javno skladište koje je emitent robnog zapisa, na zahtev imaoca robnog zapisa ili dela robnog zapisa izdaje novi robni zapis ili deo robnog zapisa ako je robni zapis ili njegov deo u toj meri oštećen da nije pogodan za promet, ali se njegova sadržina može sa sigurnošću utvrditi.

Javno skladište ne izdaje novi robni zapis ili deo robnog zapisa ako je robni zapis u toj meri oštećen da se njegova sadržina ne može sa sigurnošću utvrditi.

U slučaju iz stava 2. ovog člana imalac robnog zapisa ili njegovog dela mora da pokrene postupak amortizacije robnog zapisa.

Imalac robnog zapisa ili dela robnog zapisa kome se izdaje novi robni zapis ili deo robnog zapisa vraća oštećeni robni zapis ili njegov deo javnom skladištu, koje ga poništava.

Novi robni zapis ili deo robnog zapisa iz stava 1. ovog člana ima identičnu sadržinu kao i poništeni robni zapis izuzev serijskog broja.

Član 13

Vlasnik izgubljenog robnog zapisa ili dela robnog zapisa o tome bez odlaganja obaveštava javno skladište koje je emitent robnog zapisa.

Javno skladište koje je emitent robnog zapisa umesto amortizovanog izdaje novi robni zapis ili deo robnog zapisa.

Član 14

Posle podizanja uskladištenog poljoprivrednog proizvoda, pre izdavanja novog robnog zapisa iz člana 11. st. 2. i 3. ovog pravilnika, kao i posle vraćanja oštećenog robnog zapisa ili njegovog dela iz člana 12. stav 4. ovog pravilnika javno skladište zadržava robni zapis.

Na robni zapis iz stava 1. ovog člana stavlja se oznaka: "poništeno" i takav robni zapis više ne može da se koristi. Javno skladište čuva poništen robni zapis 10 godina od isteka kalendarske godine u kojoj je isti poništen.

Član 15

Evidenciju o izdatim robnim zapisima vodi Ministarstvo u elektronskoj formi.

Lice ovlašćeno za vođenje evidencije iz stava 1. ovog člana prvo unosi podatke o nazivu i registarskom broju za svako javno skladište iz Registra javnih skladišta, a zatim redom kojim pristižu, bez odlaganja, podatke koje dostavljaju javna skladišta svakih sedam dana počev od dana izdavanja robnih zapisa o količini i kvalitetu poljoprivrednih proizvoda koji su uskladišteni i serijskim brojevima robnih zapisa koji na osnovu toga izdati, serijskim brojevima založenih i poništenih robnih zapisa, rednim brojevima registarskih knjiga, evidencionim brojevima registarske knjige, kao i podatke o tome da li je dug po osnovu robnog zapisa izmiren.

Član 16

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije".

Redni broj registrarske knjige _____

REGISTAR ROBNIH ZAPISA ZA POLJOPRIVREDNE PROIZVODE

Broj toma:	
------------	--

PODACI O JAVNOM SKLADIŠTU

(Naziv i sedište javnog skladišta)									
(Broj i datum rešenja o upisu u Registar privrednih subjekata)									
PIB									
Matični broj									
(Registarski broj u Registru javnih skladišta)									
(Adresa skladišnog prostora)									
(Ime i prezime odgovornog lica)		(Potpis odgovornog lica)							
M.P.									

PODACI IZ UGOVORA O USKLADIŠTENJU

Broj: _____	Datum: _____
-------------	--------------

Podaci o ostavodavcu

Ostavodavac: _____

(Pravno lice: naziv i sedište/Fizičko lice: ime i prezime i prebivalište)

[illegible]

Podaci o uskladištenoj robi

Vrsta proizvoda:			
Pakovanje:			
Količina:			
Kalo:			
Čuvanje u smeši:	Da	Ne	Mesto uskladištenja:
Godina proizvodnje:			
Kvalitet/klasa:			
Ostale informacije:			

Podaci o uslovima uskladištenja

Troškovi uskladištenja:			
Iznos avansa:		Datum uplate:	
Iznos avansa:		Datum uplate:	
Dodatne usluge skladištara i cene usluga:			

PODACI O PRINUDNOJ NAPLATI POTRAŽIVANJA

Datum pokretanja postupka:		Preostala roba u tonama:	
Promene u postupku:			
Izmireni potraživanja:	dec		

PODACI O PODIZANJU USKLADIŠTENE ROBE

Datum podizanja robe: _____.	Napomena: _____
------------------------------	-----------------

PODACI O IZDATOM ROBNOM ZAPISU

Serijski broj:	Datum izdavanja: _____.	Datum važenja: _____.
----------------	-------------------------	-----------------------

PODACI O PRENOSU ROBNOG ZAPISA

1. Indosatar:
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB, matični broj/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk i PU)

2. Indosatar:
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB, matični broj/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk i PU)

PODACI O ZALOZI NA ROBNOM ZAPISU

Založni poverilac:
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB, matični broj/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk i PU)

Osnov potraživanja:					
Broj rn. založnog poverioca:		Banka u kojoj je rn. otvoren:			
Broj rn. založnog dužnika:		Banka u kojoj je rn. otvoren:			
Iznos glavnice:		Kamatna stopa:		Ukupan iznos duga:	
Datum nastanka obaveze:		Datum dospeća obaveze:		Datum izmirenja obaveze:	

Prijemnik zalžonice:
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB, matični broj/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk i PU)

PODACI O PONIŠTENU ROBNOG ZAPISA

Datum poništenja: _____.	Napomena: _____

hologram	ROBNI ZAPIS ZA POLJOPRIVREDNE PROIZVODE
----------	--

PRIZNANICA

(Naziv, sedište, PIB, MB i broj dozvole za rad javnog skladišta)

(Datum izdavanja robnog zapisa)	(Datum važenja robnog zapisa)

(Pravno lice imalac robnog zapisa: naziv, sedište, PIB i MB/ Fizičko lice imalac robnog zapisa: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk. i PU)

(Vrsta poljoprivrednog proizvoda)	(Količina poljoprivrednog proizvoda)
(Godina proizvodnje poljoprivrednog proizvoda)	(Kvalitet poljoprivrednog proizvoda)

(Troškovi skladištenja)

(Iznos avansa)	M.P.	(Datum uplate)
(Iznos avansa)	M.P.	(Datum uplate)

(Podaci o objektu: mesto uskladištenja poljoprivrednog proizvoda)

Napomena:	
-----------	--

M.P.	
(Potpis ovlašćenog lica)	

Serijski broj robnog zapisa: 0 0 0 0 0 0 0	
--	--

Priznanica je izdata sa Založnicom

hologram

ROBNI ZAPIS
ZA POLJOPRIVREDNE PROIZVODE

ZALOŽNICA

(Naziv, sedište, PIB, MB i broj dozvole za rad javnog skladišta)

(Datum izdavanja robnog zapisa)

(Datum važenja robnog zapisa)

(Pravno lice imalac robnog zapisa: naziv, sedište, PIB i MB/
Fizičko lice imalac robnog zapisa: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk. i PU)

(Vrsta poljoprivrednog proizvoda)

(Količina poljoprivrednog proizvoda)

(Godina proizvodnje poljoprivrednog proizvoda)

(Kvalitet poljoprivrednog proizvoda)

(Troškovi skladištenja)

(Iznos avansa)

M.P.

(Datum uplate)

(Iznos avansa)

M.P.

(Datum uplate)

(Podaci o objektu: mesto uskladištenja poljoprivrednog proizvoda)

Napomena:

M.P.

(Potpis ovlašćenog lica)

Serijski broj robnog zapisa: 0 0 0 0 0 0 0

Založnica je izdata sa Priznanicom

PRENOS ROBNOG ZAPISA

1. Indosant: Neopozivo i bezuslovno prenosim robni zapis i vlasništvo na robi na indosatara:	
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB i MB/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk. i PU)	

U _____ Dana: _____

Indosant: _____ M.P.	Indosatar: _____ M.P.
2. Indosant: Neopozivo i bezuslovno prenosim robni zapis i vlasništvo na robi na indosatara:	
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB i MB/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk. i PU)	

U _____ Dana: _____

Indosant: _____ M.P. Indosatar: _____ M.P.

PODACI O ZALOZI

Založni dužnik:	
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB i MB/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk. i PU)	

Neopozivo i bezuslovno dajem zalogu na robnom zapisu i zalogu na robi založnom poveriocu:	
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB i MB/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk. i PU)	

Osnov potraživanja:			
Broj rn. založnog poverioca:		Banka u kojoj je rn. otvoren:	
Broj rn. založnog dužnika:		Banka u kojoj je rn. otvoren:	
Iznos glavnice:		Kamatna stopa:	
Datum nastanka obaveze:		Datum dospeća obaveze:	
		Ukupan iznos duga	

Založni dužnik: _____ M.P. Založni poverilac: _____ M.P.

Datum izmirenja obaveze: _____ Založni poverilac: _____ M.P.

Prenosilac založnice: Neopozivo i bezuslovno prenosim založnicu i zalogu na robi na prijemnika založnice:	
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB i MB/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk. i PU)	

U _____ Dana: _____

Prenosilac založnice: _____ M.P. Prijemnik založnice: _____ M.P.

NAPOMENA: _____

PODACI O ZALOZI

Založni dužnik:	
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB i MB/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk. i PU)	

Neopozivo i bezuslovno dajem zalogu na robnom zapisu i zalogu na robi založnom poveriocu:	
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB i MB/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk. i PU)	

Osnov potraživanja:			
Broj rn. založnog poverioca:		Banka u kojoj je rn. otvoren:	
Broj rn. založnog dužnika:		Banka u kojoj je rn. otvoren:	
Iznos glavnice:		Kamatna stopa:	Ukupan iznos duga:
Datum nastanka obaveze:		Datum dospeća obaveze:	

Založni dužnik: _____ M.P. Založni poverilac: _____ M.P.

Datum izmirenja obaveze: _____ Založni poverilac: _____ M.P.

Prenosilac založnice: Neopozivo i bezuslovno prenosim založnicu i zalogu na robi na prijemnika založnice:	
(Pravno lice: naziv, sedište, PIB i MB/Fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, JMBG, br. lk. i PU)	

U _____ Dana: _____

Prenosilac založnice: _____ M.P. Prijemnik založnice: _____ M.P.

КОМИСИЈА ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ МАСТЕР РАДА:

др Јанко Веселиновић, ред.проф. **ментор**

Пољопривредни факултет, Нови Сад

др Тодор Марковић, ред.проф, **председник комисије**

Пољопривредни факултет, Нови Сад

др Владислав Зекић, ред.проф., **члан комисије**

Пољопривредни факултет, Нови Сад